

Kirkemøtevedtak som berører Den norske kirkes ordning - perioden 2002 - 2012

Innholdsoversikt

KM 9/02	Innstillingen fra Kirkerådets Kirke/stat-utvalg	side 2
KM 11/04	Den norske kirkes identitet og oppdrag	side 8
KM 8/05	Kirkelige reformer	side 16
KM 8/06	Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke	side 25
KM 8/07	Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke	side 42
KM 9/07	Ordning for valg av biskop / Revisjon av ordning for bispenominasjon	side 50
KM 10/08	Stortingsmelding nr. 17 (2007-2008) Staten og Den norske kirke	side 54
KM 10/11	Kirkemøtets høringsuttalelse – kirkeforliket – konsekvenser av grunnlovsendringer	side 57
KM 12/11	Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke i økumenisk kontekst	side 68

KM-saker om kirkevalg er ikke tatt med i denne oversikten.

KM 9/02 Innstillingen fra Kirkerådets Kirke/stat-utvalg

Kirkemøtekomitéens merknader:

Innledning

Komitéen har merket seg at en stor del av høringsinstansene, særlig de lokale, har hatt kritiske synspunkter på den høringsprosessen som Kirkerådet la opp til. Relativt mange nevner at de synes spørsmålene i høringsbrevet la for sterke føringer for høringsinstansenes arbeid. Høringsmaterialet inneholder også en rekke kommentarer til flere av spørsmålene, fordi de innbød til å vurdere ganske mange, forskjellige og ikke prioriterte temaer, som alle krevde mye arbeid for å kunne bli besvart skikkelig. Omkring halvparten av høringsinstansene ga uttrykk for at fristen for å avgi uttalelse var for kort. Det ble vist til at flertallet av menighetsrådsmedlemmene var nye ved siste valg og at deler av høringsperioden falt sammen med sommerferien. Selv om flere av høringsinstansene har kritiske merknader, er det også en del som har positive kommentarer til innstillingen "Samme kirke – ny ordning" og til at dette omfattende sakskomplekset er tatt opp til drøfting .

Svært mange høringsinstanser har også synspunkter på den videre prosessen og understreker at Kirkemøtet 2002 bare må ha en foreløpig behandling av saken. Betydningen av å ta seg god tid i det videre arbeidet blir framhevet av mange. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å utvikle Den norske kirke slik at den kan virkeliggjøre ambisjonene om å være "en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". Mange på grasrotplan var også usikre på om konsekvensene av endrede relasjoner til staten ville kunne oppleves som at "kirken blir tatt fra oss" .

Komitéen vil uttrykke takknemlighet over det store arbeidet og engasjementet som er lagt ned i de 1.400 høringsinstansene som har svart.

Som bakgrunn for komitéens merknader, foreligger innspill fra de øvrige komitéer på Kirkemøtet. Disse har i stor grad sammenfallende synspunkter og understreker mange felles anliggender med hensyn til prosessen videre og hvilke temaer som bør fokuseres. Synspunkter fra de andre komitéene er forsøkt innarbeidet i merknadene nedenfor.

Høringsmaterialet

Komitéen ser innstillingen "Samme kirke – ny ordning", delutredningene, medlemsundersøkelsen og høringsmaterialet som et viktig premissgrunnlag for arbeidet og prosessen videre. Sammendraget av høringsmaterialet gir et godt bilde av de reaksjoner og synspunkter høringsinstansene har gitt uttrykk for. For prosessen videre har det vært viktig å få slike innspill og signaler fra kirkelige instanser, ikke minst fra lokalkirkelige organer, menighetsråd og kirkelige fellesråd.

Etter komitéens oppfatning, har høringsinstansene bidratt med et bredt spekter av synspunkter og momenter til belysning av de enkelte temaene. Dette kommer tydelig fram i de kvalitative analysene i Sammenfatningen.

Svar på hovedspørsmålene i høringen

Komitéen har registrert at høringsinstansene har gitt uttrykk for stor usikkerhet om Bakkevig-utvalgets forslag til nyordning og om prosessen og veien videre. Blant dem som har tatt stilling, er det litt under halvparten (41%) av høringsinstansene som er mot forslaget fra utvalgets flertall. En tredjedel (34%) gir sin tilslutning til dette forslaget. 15% av høringsinstansene er i "vet ikke-gruppen", mens 9% støtter mindretallsforslaget fra utvalgsmedlem Rosenqvist om en forsiktig revisjon av dagens kirkeordning. Enkelte høringsinstanser har både sagt nei til nyordningen og ja til forslaget fra Rosenqvist. Disse er da blitt registrert i begge kategoriene. Holder vi utenfor de som støtter Rosenqvist og som allerede

er registrert i nei-gruppen, blir nei-prosenten 45.

Samtidig har komitéen merket seg at svært mange av høringsinstansene gir uttrykk for et sterkt ønske om at arbeidet med å videreutvikle kirkens ordninger videreføres. Et nei til nyordningen slik den er formulert i kirke/stat-utvalget, betyr ikke at høringsinstansene ikke ønsker endringer. Høringssvarene vitner forholdsvis entydig om et ja til fortsatt revisjon og reformer av Den norske kirke som folkekirke, som trossamfunn og som organisasjon. Svært mange høringsinstanser er mer opptatt av endringer i forhold til konkrete temaområder, enn av spørsmålet om et skille mellom kirke og stat på det stadium av prosessen vi befinner oss nå og ut fra det grunnlaget som foreligger.

Den videre samtalen og prosessen

En viktig oppgave er nå å gjennomtenke en strategi for hvordan denne prosessen bør innrettes i fortsettelsen. Dette er en utfordring som Kirkemøtet og Kirkerådet har et særlig ansvar for å ta tak i. Høringsmaterialet gir mange nyttige innspill. Det er viktig at det legges til rette for gode prosesser fremover i forhold til både kirkens medlemmer, kirkelige organer på alle nivåer og i forhold til offentlige myndigheter, regjering og Storting. Det er viktig at den egenart og de verdier det samiske miljøet representerer involveres.

Komitéen vil peke på at høringsrunden viser at Kirkemøtet og Kirkerådet står overfor en stor utfordring med å legge til rette for en åpen og god prosess. Det er avgjørende å legge et løp som kan bidra til å gjøre den frustrasjonen som finnes flere steder på lokalplanet, om til konstruktiv energi og kreativ innsats for videreutvikling av kirkeordningen. Samtidig viser høringsrunden at det allerede er gjort et solid stykke arbeid med dette sakskomplekset i høringsinstansene, og at dette gode arbeidet har skapt engasjement og positive samtaler om kirkeforståelsen og hvilke endringer som kan gjøre at kirken kan fungere på en bedre måte enn i dag. I denne prosessen er det viktig:

å skape et godt klima for dialogen fremover, der det er tydelig når og hvordan de ulike nivåene og organene i kirken skal involveres.

å ivareta respekt for ulikhet og meningsmangfold.

å bruke tilstrekkelig tid på denne prosessen, så det ikke blir trukket for raske konklusjoner – likevel slik at ulike temaer vil kreve ulik tid.

å arbeide for samlende løsninger.

at det arbeides med det teologiske grunnlaget for endringer i kirkeordningen.

at det anlegges et økumenisk perspektiv i arbeidet.

Aktuelle temaer

Komitéen er opptatt av at innstillingen fra kirke/stat-utvalget og høringen har fått frem mange temaer som det er viktig at kirken arbeider videre med, og som ikke minst er påtrengende for lokalmenighetene. Mange av disse er i hovedsak uavhengige av statskirkeordningen, mens noen har nær sammenheng med den grunnleggende rettslige relasjon mellom kirke og stat, slik denne er forankret i grunnloven.

Kirken kan selvsagt arbeide videre med alle temaene. For mange av dem er man imidlertid avhengig av en god dialog med staten, og gjennomføring av endringer vil kreve vedtak i regjeringen og Stortinget. Ved vurderingen av hvilke temaer som skal prioriteres er det ikke uten interesse hvor omfattende og tidkrevende endringsprosedyrene vil være.

Vedtaksmyndighet og endringsprosedyrer vil også påvirke behovet for parallelle prosesser i kirke og stat. Med utgangspunkt i den rettslige relasjon mellom kirke og stat kan det derfor være hensiktsmessig med en viss gruppering av temaene:

Kirkens eget område: I denne kategorien er de temaer som kirken kan behandle og avgjøre på egen hånd, dvs. at det ikke kreves statlige beslutninger. Kirkeforståelsen er et praktisk viktig eksempel på dette.

Lov-relasjonen: I denne gruppen ligger de kirkelige reformer som forutsetter endringer i kirkeoven eller andre lover. Som eksempel kan nevnes endringer i den kirkelige organisasjon, bl.a. hvilke organer kirken skal ha og oppgavefordelingen mellom disse.

Kirken kan fremme forslag om endringer, men gjennomføringen forutsetter lovvedtak i Stortinget.

Grunnlov-relasjonen: Her finner man de endringer som bare kan gjennomføres ved at grunnloven forandres. Eksempler vil være eventuell opphevelse av den evangelisk-lutherske religion som statens offentlige religion, og av Kongens kirkestyre. Også innenfor denne kategorien kan kirken – dersom den videre prosess gir grunnlag for det – fremme forslag om endringer, men gjennomføringen forutsetter grunnlov-vedtak.

Statens eget område: Denne gruppen inneholder temaer som staten selv må behandle og treffe vedtak om. Kirken skal ikke treffe beslutninger, men kan selvsagt gi uttrykk for meninger og anbefalinger. Eksempler er spørsmål om statens religionspolitiske ansvar og statens verdigrunnlag.

Ved siden av en grundig drøftelse av kirkeforståelsen mener komitéen at man i den første fasen må prioritere å arbeide med de temaer som prosessen så langt har identifisert som særlig viktige, og som i inndelingen ovenfor stort sett befinner seg i lov-relasjonen. Flere av saksområdene kan gjøres til gjenstand for delutredninger. En kan gjennomføre forsøks- og utviklingsprosjekter, høringer, idédugnader, konsultasjoner mv. Her bør man bruke ulike arbeidsmetoder for at prosessen og løsningene kan bli gode og samlende. Selv om det er nær sammenheng mellom flere av temaene, er det av hensyn til fremdriften viktig at man behandler dem separat så langt det er hensiktsmessig.

- Kirkeforståelsen

Kirkens ordninger og arbeidet med reformer av ordningene må bygge på en teologisk grunnforståelse av kirken. Komitéen mener det er behov for en åpen samtale om kirkeforståelsen. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å videreutvikle Den norske kirke slik at den kan virkelig gjøre ambisjonene om å være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Ut fra Skriften og vår kirkes bekjennelse (herunder CA art. 7 og 8) er det ikke minst et behov for videre avklaring av hva som ligger i begrepet ”folkekirke”. Det må også arbeides mer for å forstå folkekirken som sosialt og kulturelt fellesskap i dagens samfunn. Her er det behov for et språk som kan samle oss og videreføre debatten om hva det vil si å være kirke i vår tid. Dette må være et arbeid som prioriteres, og som må involvere lokalplanet i kirken, for eksempel gjennom studie- og samtalemateriell.

- Økonomi

Kirkens økonomi må utredes med sikte på å komme fram til et system som sikrer folkekirken et tilstrekkelig og stabilt ressursgrunnlag og en samlet, samordnet og forutsigbar økonomi. Komitéen har merket seg at økonomispørsmålene er av fundamental betydning for svært mange av høringsinstansenes virksomhet for å utføre kirkens oppdrag. Innenfor de rammene som statskirkeordningen i dag gir, bør det være fullt mulig å gjennomføre endringer i økonomiordningene som ivaretar disse hensynene.

- Kirkens organisering
Komitéen mener det er nødvendig å jobbe videre med en revisjon av mange spørsmål som

gjelder Den norske kirkes ordninger. Dette omfatter ulike temaer, og komitéen vil særlig fremheve følgende:

Det må arbeides videre med å utvikle en bedre fungerende kirkelig *organisasjonstruktur*.

Komitéen har registrert at høringsinstansene er særlig opptatt av organiseringen på kirkens lokalplan, blant annet de kirkelige fellesrådenes geografiske størrelse, rolle og funksjon og forholdet til sokn, prestegjeld, prosti og bispedømme. Komitéen mener derfor det er grunn til å se nærmere på ansvars- og arbeidsfordelingen mellom ulike kirkelige organer.

Det må arbeides med hvordan *arbeidsgiveransvaret* i kirken kan organiseres på en bedre måte. Komitéen mener at arbeidsgiveransvaret i kirken bør samordnes. En bør arbeide videre med å avklare hvem som skal tilsette ulike tjenestegrupper i kirken og hvilke

tilsettingsprosedyrer som skal gjelde. Dette gjelder også prost og biskop.

Det er viktig å arbeide videre med *valgordningene* på alle nivåer i kirken. Det er viktig å etablere valgordninger som sikrer bred deltakelse i kirkelige beslutningsprosesser. Dette omfatter også spørsmålet om en bør ha direkte eller indirekte valg til regionale og nasjonale organer i kirken og hvordan en kan legge til rette for gode og demokratiske nominasjonsprosesser.

Komitéen vil også vise til enkelte andre temaer som mange høringsinstanser er opptatt av. Det gjelder for eksempel etablering av ordninger for valgmenigheter og soknebåndsløsning og ansvaret for kirkegårdsforvaltningen.

Komitéen registrerer at dette er temaer som er viktige for at kirken skal kunne fungere bedre på lokalplanet, og som kan bidra til at engasjementet, motivasjonen og delaktigheten lokalt stimuleres og utvikles.

Forholdet til statlig utredningsarbeid

Regjeringen har i Sem-erklæringen uttalt at ”reformarbeidet med overføring av større ansvar til kirkelige organer bør fortsette. Når Bakkevig-utvalgets innstilling foreligger i 2002, er det naturlig at hele forholdet mellom kirke og stat tas opp til bred gjennomgang”. Dette er senere bekreftet i det nylig fremlagte statsbudsjettet, der det refereres til ”det offentlige utredningsarbeidet om forholdet mellom stat og kirke som departementet vil ta initiativ til etter at Kirkemøtet 2002 har behandlet innstillingen fra Kirkerådets kirke/stat-utvalg” (St. prp. nr. 1 (2002-2003) s. 144), og i Statsrådets hilsen til Kirkemøtet 2002. Komitéen har også med tilfredshet merket seg at Statsråden lovet at ungdommen skal bli representert i dette utvalget. Komitéen er kjent med at det i Stortinget også er fremmet et forslag ”om oppnevning av en bredt sammensatt offentlig kommisjon som skal vurdere forholdet mellom kirke og stat” (fra representantene Reikvam og Djupedal).

Komitéen er også kjent med at Stortingets presidentskap drøfter behovet for en omfattende revisjon av grunnloven før 200-årsjubileet i 2014. Imidlertid er det ennå ikke avklart om Stortinget vil oppnevne en kommisjon for å utrede dette. Videre er det uklart om kommisjonen – dersom den blir oppnevnt – også skal behandle grunnlovens bestemmelser om relasjonen kirke/stat, eller om dette vil bli trukket ut av mandatet og overlatt til det offentlige utvalg som sannsynligvis vil bli oppnevnt .

Komitéen noterer seg at Statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet slo fast at drøftelsene som skjer påårets Kirkemøte vil ha innvirkning på mandatet for det offentlige stat/kirke-utvalget. Komitéen mener det kan være aktuelt å uttrykke ønske om at dette utvalget har fokus på stat/kirke-relasjonen og at det ikke blir et rent religionspolitisk utvalg. En sentral oppgave vil f.eks. kunne være å gjennomgå rammene for statskirkeordningen, særlig de grunnlovsbestemmelsene som berører statens relasjon til kirken, statens verdigrunnlag og finansieringen av kirken.

Komitéen mener at det i den offentlige utredningsprosessen bør legges frem delrapporter. Dette vil kunne bidra til at nødvendige reformer ikke stopper opp i påvente av at grunnlovsspørsmålene skal bli avklart og andre tidkrevende prosesser gjennomført. Parallelt med dette arbeidet vil kirkelige organer fortsette sitt eget arbeid med spørsmål som vil kunne berøre det offentlige stat/kirke-utvalget. Kirkemøtet ønsker å legge til rette for et godt samarbeid mellom det statlige og det kirkelige utredningsarbeid, slik at eventuelle fremtidige beslutninger om mer avgrensede reformer og endrede relasjoner mellom kirke og stat kan komme som et resultat av en samlende prosess.

Det er komitéens oppfatning, med utgangspunkt i høringsmaterialet og prosessen så langt, at det ikke er grunn til å trekke konklusjoner i spørsmålet om endrede relasjoner mellom kirke og stat nå, men at Kirkemøtet har mandat til å fortsette arbeidet med sikte på at kirkens standpunkt kan bli nærmere avklart på et senere tidspunkt.

Komitéen vil understreke at det må bli avsatt tilstrekkelig med midler til det kirkelige reformarbeidet, jf. for øvrig KM sak 4/02.

Statens religionspolitiske ansvar og statens verdigrunnlag

Komitéen vil uttrykke sin tilslutning til prinsippet om likestilling mellom tros- og

livssynssamfunn. Det vil imidlertid være nødvendig å klargjøre hvordan likestilling mellom tros- og livssynssamfunn skal praktiseres når vi har et kristent verdigrunnlag, en felles kristen historie og et flertall i folket som tilhører et særskilt kirkefelleskap.

Komitéen har merket seg at mange høringsinstanser advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet. Komitéen vil understreke at statskirkeordningen ikke er en forutsetning for at staten skal kunne ha et kristent-humanistisk verdigrunnlag. Dersom det blir aktuelt å gjøre endringer i de grunnleggende relasjonene mellom Den norske kirke og staten, viser høringsrunden etter komitéens oppfatning, at spørsmålet om hvilket verdigrunnlag samfunnet skal bygge på, aktualiseres. Diskusjonen omkring statens verdigrunnlag angår ikke bare Den norske kirke.

Komitéen har merket seg at svært mange av høringsinstansene er opptatt av å videreføre de lange historiske båndene mellom kristne verdier og staten. Komitéen vil derfor understreke at det i sammenheng med en eventuell senere debatt omkring relasjonene mellom kirke og stat, må finne sted en drøftelse av hvordan en gjennom en eventuell framtidig endringsprosess kan sikre at staten har en forankring i et kristent-humanistisk verdigrunnlag .

Komitéen vil understreke det lange historiske perspektivet i relasjonen mellom kirke, stat og folk, slik kirke/stat-utvalget peker på i sluttordet i kap. 12: ”Hopehavet mellom stat og kyrkje, slik det er bygd inn i Grunnlov, kyrkjeleg lovverk og offentlege institusjonar, har røter tilbake til reformasjonen. Og før det – like frå kristendommens første tid i landet – har kyrkja si søge vore innvoven i folkets og nasjonens liv... Hopehavet mellom stat og kyrkje har såleis lagt ein fargesterk tråd inn i den nasjonale kulturveven”.

Komitéen mener derfor det er viktig at man i det videre arbeidet går varsomt fram, slik at ”verken folket mister sin kirke eller staten mister sin verdiforankring”.

Kirkemøtets vedtak:

1. Kirkemøtet vil takke for innstillingen fra kirke/stat-utvalget ”Samme kirke – ny ordning” og de delutredningene og medlemsundersøkelsen som utvalget har levert. Innstillingen og det øvrige materialet vil være viktige dokumenter i den videre prosessen.

Kirkemøtet har med glede merket seg at over 80% av menighetsrådene har avgitt uttalelse og vil takke høringsinstansene for verdifulle synspunkter og merknader. Til tross for den korte tiden som høringsinstansene har hatt til disposisjon, har de bidratt med innspill som vil være et nyttig grunnlagsmateriale i den videre prosessen. Dette gjelder både med hensyn til en videreutvikling av den mer indrekirkelige revisjon og reformprosess og med hensyn til en eventuell framtidig endring i relasjonen kirke/stat. Kirkemøtet registrerer et stort engasjement og ønske om at denne prosessen må videreføres og sikres en lokal forankring i menighetene.

2. Kirkemøtet noterer seg at nesten halvparten av høringsinstansene ikke finner å kunne støtte forslaget til en nyordning av forholdet mellom kirke og stat ut fra de premisser og de linjer som kirke/stat-utvalget har lagt frem. Mange mente at det var vanskelig å ta standpunkt til de mange og viktige spørsmålene så tidlig i prosessen. De ga uttrykk for både usikkerhet med hensyn til premissene og hvilke konsekvenser dette ville få. Samtidig signaliserte et stort flertall ønske om fortsatte reformer og videre utvikling av Den norske kirke.

3. På bakgrunn av høringsmaterialet og Kirkemøtets behandling, mener Kirkemøtet det bør prioriteres å arbeide videre med følgende spørsmål, som hovedsakelig vil være uavhengig av relasjonen til staten:

- kirkeforståelsen
- en enhetlig kirkelig økonomi
- organisering av kirken
- samordning av arbeidsgiveransvaret
- valgordningene i kirken

Kirkemøtet viser for øvrig til den utdyping og presisering som framgår av komitéens merknader. Kirkemøtet ber om at Kirkerådet legger frem for Kirkemøtet 2003 en rapport om status i arbeidet og om planer og fremdrift.

4. Kirkemøtet ønsker velkommen en offentlig utredning av forholdet mellom stat og kirke. Kirkemøtet forventer at en slik utredning vil skje i dialog med kirkelige organer. Målet må være å komme fram til gode løsninger som kan få bredest mulig oppslutning. Kirkemøtet legger vekt på at en offentlig utredning av forholdet mellom stat og kirke ikke må føre til utsettelse av presserende reformer i kirken.

KM 11/04 Den norske kirkes identitet og oppdrag

Uttalelse til regjeringens stat – kirke-utvalg

Komiteens merknader

1. Komiteen mener det er riktig at Kirkemøtet har fått denne saken til behandling. Komiteen understreker viktigheten av at det foreligger en representativ uttalelse på vegne av Den norske kirke når regjeringens stat – kirke-utvalg skal foreta sine endelige vurderinger av forholdet mellom staten og Den norske kirke.
2. Komiteen framholder at den uttalelse som Kirkemøtet avgir må ha formålet med dokumentet klart for øye. Det må derfor tilpasses målgruppen, stat – kirke-utvalget, og den sammenheng teksten skal brukes i. Det er derfor ikke naturlig at uttalelsen tar opp alle viktige spørsmål vedrørende kirkeforståelsen, men avgrenses til å omfatte spørsmål som det er viktig å si noe om til utvalget.
3. Komiteen viser til vedtak i Kirkemøtet 2002 (sak 09/02) om videre arbeid med kirkeforståelsen og framholder at dette arbeidet må fortsette innenfor rammen av en bred og involverende prosess i kirken, slik også Bispemøtet har gitt uttrykk for.
4. Komiteen understreker at den uttalelse som avgis ikke er et bekjennesskrift om kirken, men hviler på kirkens bekjennelse. Den er heller ikke en teologisk læreuttalelse.
5. Komiteen mener at en uttalelse av denne karakter kan struktureres på mange måter. Komiteen har drøftet andre måter å disponere uttalelsen på, men mener at den foreliggende struktur er gjennomarbeidet, oversiktlig og tjenlig i forhold til det som er formålet med uttalelsen.
6. Komiteen mener at det foreliggende dokumentet inneholder både en beskrivelse av Den norske kirke slik den faktisk framtrer og elementer av normativ karakter. Komiteen mener dette er nødvendig for å gi et riktig bilde av kirkens identitet og oppdrag.
7. I sine forslag til endringer i fremlegget fra Kirkerådet har komiteen lagt vekt på at dokumentet ikke må framstå med et monokulturelt perspektiv. Det norske samfunn er et flerkulturelt samfunn. Komiteen har lagt vekt på endringer som ivaretar det samiske folks særstilling som urfolk i Norge.
8. Videre er det viktig for komiteen å få fram at Den norske kirke er inne i dyptgripende endringsprosesser. Økumenisk åpenhet og internasjonale kontakter har i sterk grad bidratt til dette, se blant annet forslag til pkt 21 og 22 i uttalelsen.

9. Komiteen har arbeidet med spørsmålene knyttet til ulike tjenester i kirken, både tjenester det vigsles til, andre ansatte og frivillige. Dette er temaer som Den norske kirke arbeider med parallelt med den pågående samtalen om kirkeforståelse. Komiteen mener Kirkemøtet ikke bør legge føringer for dette arbeidet gjennom uttalelsen til stat – kirke-utvalget.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse til regjeringens stat – kirke-utvalg:

INNLEDNING

Kirkemøtet tok i 2002 initiativ til et arbeid med kirkeforståelse og kirkelige reformer. Dette arbeidet er ikke avsluttet, men skal fortsette på bredt grunnlag i kirken.

På bakgrunn av henvendelsen fra regjeringens stat – kirke-utvalg, som sier at det er viktig for utvalget at det foreligger en representativ uttalelse om kirkeforståelsen når utvalget skal foreta sin vurdering av stat-kirke-forholdet, vil Kirkemøtet 2004 uttale følgende:

A. GRUNNLAG OG MÅL

1. En verdensomspennende kirke

Den norske kirke er en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse. I den nikenske trosbekjennelse uttrykkes troen på én hellig, allmenn og apostolisk kirke. Den består av mennesker som ved dåpen er satt inn i fellesskap med Gud og med hverandre.

2. Kirke i Norge

Den norske kirke er en videreføring av den kirke som ble etablert i Norge ved slutten av det første årtusen. I dag er Den norske kirke del av et bredt fellesskap av kirkesamfunn i vårt land. Fra sin grunnleggelse har kirken i Norge vært en del av europeisk kirketradisjon. Denne tradisjon har satt varige spor i gudstjenesteliv, kirkeskikker og kirkeordning. Som folkekirke har kirken blitt formet av og satt sitt preg på kultur, historie og samfunnsliv. På ulikt vis har den hatt nære bånd til konge, statsmakt og andre myndigheter. Den norske stat er grunnlagt på territoriet til to folk, det samiske og det norske. Den norske kirke erkjenner at den har bidratt til fornorskning og undertrykkelse av samene som folk. Som folkekirke er Den norske kirke ikke identisk med folkefellesskapet, men er et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen. Som trossamfunn har folkekirken en identitet som er forankret i eget trosgrunnlag. Kirkemøtets vedtak om at Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke gir uttrykk for denne identitet.

3. En bekjennende kirke

Den norske kirke bekjenner troen på den treenige Gud, Fader, Sønn og Hellig Ånd, som skaper, frelser og livgiver. Denne tro er forankret i de bibelske skrifter i Det gamle og Det nye testamente. Kirken ser de oldkirkelige bekjennelser som et uttrykk for den felles kristne tro som den deler med andre kirker. De særskilte lutherske bekjennelsesskrifter er et genuint uttrykk for denne felles tro. Kirken vitner om Guds kjærlighet og gode vilje med verden og det enkelte menneskeliv, og om hvert enkelt menneskes uendelige verdi. Den vitner om nåden og tilgivelsen som frelsen bringer, og om det håp for verden og den enkelte som er gitt i Jesu oppstandelse og i forventningen om at han kommer tilbake og gjør alle ting nye. Det er kirkens oppgave å gi videre sin bekjennelse på en slik måte at den blir rotfestet i nye generasjoner.

4. En misjonerende kirke

Den norske kirke er selv et resultat av at kristen tro og gudstjeneste ble brakt til vårt land. Den er kalt av den treenige Gud til å vitne i ord og gjerning om det gode budskap. For kirken er det således en forpliktelse å dele evangeliet om Jesus Kristus med alle mennesker både i vårt eget land og over hele verden, i ulike kulturer og sammenhenger. Kirken har del i Kristi eget oppdrag; å kalle mennesker til å la seg forsonne med Gud og med hverandre, og til å bli døpt inn i den kristne kirke. Kirkens misjon skal preges av vilje til å lytte og til å møte alle mennesker og kulturer med respekt.

5. En tjenende kirke

Den norske kirke er kalt av Gud til å stå på de svakes og utstøttes side, påpeke urett, lindre og overvinne nød. Den norske kirke skal være en tjenende kirke, et diakonalt fellesskap der mennesker gir omsorg og finner omsorg. Kirken utfordres og utfordrer til forvaltertjeneste i en verden der livsmiljø og ressurser er truet, til kamp for rettferdighet der kløften mellom rike og fattige øker og til handling for fred der mennesker lever med urett og krig.

6. En åpen kirke

Troen på kirken som allmenn kaller Den norske kirke til å være en åpen kirke. Slik følger den sin Herre som møtte alle mennesker åpent og tydelig. Kirken skal gi rom for menneskelivets mangfold i hverdag og fest. Den skal lytte til menneskers livserfaringer og spørsmål, og tilby fellesskap som gir forankring og tilhørighet. Kirken vil la seg utfordre av ulike kunst- og kulturuttrykk, og er beredt til å fornye sin forkynnelse og sine trosuttrykk i møte med samtidens kultur. Som en åpen kirke vil Den norske kirke være i dialog med samfunns- og kulturlivet og med andre religioner og livssyn.

B. FELLESSKAP OG ORGANISASJON

7. Kirkens former

Den norske kirke fremtrer ikke alltid som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Når kirkens formspråk kommer til kort i møte med samtiden, må kirken finne nye former og uttrykk i sin kommunikasjon. Når dens fellesskap oppleves ufullstendige, utfordres kirkens medlemmer til å finne nye former.

8. Gudstjenesten

I menighetens samling om evangeliet, om dåpen og om nattverden finner kirkens fellesskap sitt grunnleggende uttrykk. Jfr. den augsburgske bekjennelse, artikkel VII: "Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett." Dette skjer i høymessen som menighetens hovedsamling, men også i andre typer gudstjenester, ved gravferd og vigsel, og i forbindelse med friere møteformer. I gudstjenesten har de øvrige sider ved kirkens liv sin basis. I dette fellesskapet møtes mennesker i Guds nærvær, Gud møter oss med sin nåde, og vi ærer Gud.

Evangeliet utfordrer oss til å tale sant om livet, til oppgjør, tilgivelse og nytt liv. I gudstjenesten skjer en kontinuerlig fornyelse av kirken i brytningen mellom tradisjon, samtid og kontekst. Den norske kirke arbeider aktivt med å fornye gudstjenesten gjennom en gudstjenestereform som skal fremme fleksibilitet, involvering og lokal forankring

9. Dåp og medlemskap

Den enkelte blir medlem av kirken og i menighetens fellesskap gjennom å bli døpt i den treenige Guds navn, enten det skjer som barn eller voksen. Den norske kirke anerkjenner også dåp som er utført i andre kristne kirker som grunnlag for medlemskap.

10. Trosopplæring

Dåp forutsetter at de døpte gis opplæring i den kristne tro. I samarbeid med foreldre og faddere har kirken et ansvar for trosopplæring for barn og unge. Den norske kirke arbeider nå aktivt med å utvikle en trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og gir hjelp til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0-18 år, uansett funksjonsnivå. En trosopplæring med bredt nedslag blant kirkens medlemmer er avgjørende for å opprettholde Den norske kirke som folkekirke. Kirkens trosopplæring samspiller med den kunnskap og de holdninger som formidles gjennom skolens religionsundervisning og med folkelige og kirkelige skikker og tradisjoner. Kirkens opplegg for konfirmanter når allerede brede grupper av tenåringer og er i stadig fornyelse.

11. Medlemskap og deltakelse

Den norske kirke vil bekrefte og ivareta alle sine døpte som fullverdige medlemmer. I Den norske kirke er det store variasjoner i kirkemedlemmenes forhold til kristen tro og til deltakelse og engasjement i kirkens liv. Kirken vil legge til rette for at flere kan se gudstjenesten og menighetsfellesskapet som et sted å uttrykke og finne styrke til troen.

12. Et mangfoldig fellesskap

Med basis i den samme dåp og den samme tro er Den norske kirke et likeverdig fellesskap av menn og kvinner, gamle og unge, mennesker i ulike familiesituasjoner, med ulik etnisk tilhørighet og språklig bakgrunn, ulik seksuell identitet, ulike politiske standpunkt, ulik økonomisk og sosial posisjon og ulike funksjonsnivåer. Det er en stadig utfordring å virkeliggjøre dette i kirkens liv. Kirkemøtet har prioritert som særlig viktig at barn og unge kan kjenne seg som fullverdige medlemmer av menighetens fellesskap.

13. Medansvar og frivillighet

Alle kirkens medlemmer har et kall fra Gud til å tjene sine medmennesker. Dette kall omfatter også et medansvar for sin kirke. Kirken har bruk for de evner og anlegg Gud har gitt den enkelte. Derfor vil Den norske kirke fortsette å legge til rette for frivillig arbeid i menighetene fra flest mulig av kirkens medlemmer. Den vil støtte og utruste dem, slik at alle kan bruke sine gaver og anlegg til glede for fellesskapet i menighet og lokalsamfunn. Samtidig vil kirken oppmuntre sine medlemmer til å leve ut Guds kall til tjeneste i hverdagslivet i hjem og samfunn.

14. Tjenester og stillinger i kirken

Til å samle og bygge opp kirken og utruste den til sitt oppdrag har Gud innstiftet en tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene. Prestetjenesten har en offentlig, ordnet karakter og overdras gjennom ordinasjon. Biskopen har et særlig ansvar for tilsynstjenesten. Diakoner, kateketer og kantorer er vigslet til andre viktige tjenester i menigheten. Også mange andre behov menighetene har, ivaretas gjennom ordnede tjenester og stillinger, så som kirkeverger og andre praktiske og administrative ledelses- og støttefunksjoner. Som arbeidsgiver utfordres kirken til å ta vare på alle sine ansatte i et godt arbeidsmiljø og til å skape et fruktbart samvirke mellom ansatte og frivillige medarbeidere.

15. Soknet

Soknet er den grunnleggende organisatoriske enhet i Den norske kirke. Som hovedregel er kirkemedlemmene som bor i soknet medlemmer i menigheten der. Gjennom denne strukturen sikres et kirkelig nærvær i alle lokalsamfunn i landet og menighetene gis en klar tilknytning til lokalmiljøet. Døvemenighetene er kategorialmenigheter for en bestemt gruppe kirkemedlemmer innenfor et distrikt. Som følge av endrede samfunnsforhold diskuterer Den norske kirke behovet for større fleksibilitet i den lokale organisering.

16. Kirkebygget

I alle sokn skal det finnes en kirke der den lokale menighet regelmessig feirer gudstjeneste. Gamle og nye kirkebygg er uttrykk for kirkens historie og for menneskelig livserfaring fra ulike tider. Kirkene er steder der evangeliet tolkes og forkynnes på nytt, også ved hjelp av ulike kunstarter og kulturelle uttrykk. Kirkebyggene må ivaretas godt for at de skal kunne være hellige rom for dagens mennesker og fungere som tjenlige lokaler for menighetens virksomhet. Dette innebærer at man må tilpasse mange kirker til aktuelle bruksbehov. Kirkene er i seg selv viktige symboler i lokalsamfunnet, som mange føler nær tilknytning til. Mange steder er også kirkegårdene viktige for lokal kirkelig identitet. Kirken ønsker at tilhørigheten til den lokale kirke skal styrkes og videreføres. Det forutsetter bl.a. at det legges til rette for bygging av nye kirker når bosettingsmønstrene endres.

17. Kirkelig tjeneste for mennesker i bestemte livssituasjoner

Mange kirkemedlemmer er i faser av livet ikke i stand til å benytte seg av lokalmenighetens tilbud. For Den norske kirke er det viktig å sørge for kirkelig betjening og fellesskap for mennesker i alle livssituasjoner. Det skjer blant annet gjennom feltprestekorpset og sjømannskirkene, og gjennom kirkelig betjening ved sykehus, sykehjem, i fengsler og for studenter. Den norske kirke støtter den rett medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn har til en tilsvarende betjening, og vil samarbeide om dette der det er naturlig.

18. Kirkens organisasjon og styringsstruktur

Den norske kirkes organisasjon er et resultat av en historisk utvikling der rådsstrukturen har vokst fram ved siden av en geistlig embetsstruktur. I dagens ordning er disse to linjene i den kirkelige organisasjon på forskjellig måte flettet sammen i et samhandlingsmønster, samtidig som den geistlige struktur i visse saker har en relativ selvstendighet. Rådsstrukturen i kirken er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer. Den norske kirke vil arbeide for at en større del av kirkens medlemmer tar ansvar gjennom å delta i kirkelige valg. Arbeidet i rådene skjer i et nært samvirke mellom valgte representanter og de som gjennom vigsling og ansettelse har fått ansvar for bestemte tjenester i kirken. De kirkelige rådsorganer har derfor representasjon også fra prester, biskoper og andre kirkelig ansatte. Som kirkelige organer skal rådsorganene utføre sin oppgave på basis av den forståelse av kirken og dens oppdrag som er gitt i kirkens trosgrunnlag. Menighetsrådet, valgt av kirkens medlemmer, er soknets basisorgan. Dets grunnleggende oppgave er å vekke og nære det kristelige liv i soknet. I kommuner med flere sokn ivaretas administrative og økonomiske oppgaver av fellesrådet. I kirkeloven er alle kommuner pålagt et klart ansvar for den lokale kirkes økonomi. Alle menigheter hører til i et prosti og i et bispedømme og står under tilsyn av en biskop. Den grunnleggende formålsbestemmelsen for menighetsrådets virksomhet gjenfinnes i bispedømmerådets oppgaver regionalt og i Kirkemøtets nasjonalt. I tillegg har disse organene samordningsansvar i kirken. Kirkemøtet er Den norske kirkes øverste representative organ. Kirkerådet er Kirkemøtets utøvende organ. Gjennom kirkens rådsstruktur har det i senere år vokst fram representative ungdomsråd, ungdomsting og et Ungdommens kirkemøte, som gir vesentlige innspill til saker som behandles i kirkelige organer. I Den norske kirke har biskopene, hver for seg og som bispemøte, et særlig ansvar for å bevare enheten og samholdet i kirken, ikke minst å verne om kirkens enhet i tro og bekjennelse. Innenfor rammen av statskirkeordningen er det rettslige grunnlaget for kirkens ordninger og styreform, både lokalt, regionalt og nasjonalt, gitt i grunnloven og i kirkeloven. Det innebærer at statlige organer; Kongen (regjeringen/kirkelig statsråd), Stortinget og kirke departementet, har styringsoppgaver i kirken. Den norske kirkes ordninger har gjennom historien vært i kontinuerlig forandring og utvikling. I en tid med store endringer i samfunnet må kirkens organisasjon vurderes fortløpende. Kirken har de siste årene påbegynt en omfattende reformprosess. Ut fra en teologisk forståelse kan en kirkeordning utformes på ulike måter. Det er et grunnleggende kriterium for

vurderingen av Den norske kirkes ordning at den i dagens situasjon skal ivareta kirkens og menighetenes egenart og oppdrag og være fleksibel nok til å møte skiftende utfordringer.

19. Kirke og stat

Mens kirken i grunnloven av 1814 var en integrert del av statsapparatet, har Den norske kirke etter hvert fått en mer selvstendig rettslig og organisatorisk identitet og en stor grad av indre selvstyre. Statskirkeordningen har spilt en viktig rolle for Den norske kirkes plass i det norske samfunn og for forholdet mellom kirke og folk. Også i dag sikrer det nære forhold mellom kirke og stat viktige hensyn både for kirkemedlemmene og for samfunnet. På den annen side har den nære kobling mellom kirke og statsmakt hatt sine problematiske sider, ikke minst for minoritetene. Mange av de opprinnelige forutsetningene for etableringen av statskirkeordningen er i dag betydelig endret. Med flere tros- og livssynssamfunn er det ikke lenger sammenfall mellom kirke og befolkning. Innføringen av et parlamentarisk demokrati innebærer at kongens personlige kirkestyre er erstattet av organer som henter sitt mandat også fra velgere som ikke er medlemmer av kirken. Et viktig kriterium for den fremtidige ordning av forholdet mellom kirke og stat er at den skal sikre religionsfriheten, både for Den norske kirke og for andre tros- og livssynssamfunn. Så lenge statskirkeordningen består, er det avgjørende at statlige organer utøver sitt kirkelige styringsansvar med respekt for kirkens identitet og trosgrunnlag og med sikte på å sette kirken i stand til å utføre sitt oppdrag. Det er også viktig at kommunen oppfyller kirkelovens krav om å sikre den lokale kirkes økonomi.

20. Frivillige kirkelige organisasjoner og institusjoner

Ved siden av den lovbestemte kirkestrukturen finnes det i Den norske kirke et omfattende frivillig arbeid. I mange menigheter finnes det en omfattende virksomhet i lokale grupper, foreninger og ved lokale bedehus. Institusjoner og landsomfattende organisasjoner for blant annet barne- og ungdomsarbeid, misjon, utdanning, diakoni, kultur og retreat gjør en stor innsats både i vårt eget land og i andre deler av verden. Det arbeidet disse institusjonene og organisasjonene utfører, tilfører Den norske kirke engasjement og kompetanse og er vesentlig for at kirken skal kunne utføre sitt oppdrag. Det er derfor viktig at dette arbeidet får gode arbeidsbetingelser og at det får spille sammen med menighetene og kirkens offisielle organer på en god måte.

21. Mangfold av tradisjoner

Den norske kirke rommer et mangfold av tradisjoner og uttrykksformer innen trosliv og teologi. Dette er en rikdom. Økt internasjonal kontakt og økumenisk samarbeid har i de siste tiår særlig bidratt til å øke mangfoldet. Ulike tradisjoner må gis rom for sitt særpreg og sine særlige anliggender, samtidig som de må kunne berike og utfordre hverandre. Ulike grupper i kirken bør behandle hverandre med respekt og med vilje til å lytte til hverandres anliggender under en gjensidig forpliktelse på Den norske kirkes læregrunnlag. Biskopene har et særlig ansvar for åndelig ledelse og tilsyn, og Den norske kirkes lærenemnd har et særlig ansvar for å avgi uttalelse i læresaker.

22. Den norske kirke og andre kirker

Den norske kirke deltar aktivt i arbeidet for kirkens enhet gjennom samtaler, samarbeid og avtaler om fellesskap med andre kirker, både i Norge og i andre land. Dette arbeidet har de siste tiårene ført til store endringer i forholdet mellom kirkesamfunnene. Den norske kirke har inngått avtaler om kirkefellesskap med anglikanske og reformatoriske kirker i Europa, og med Metodistkirken i Norge. Kristne fra alle kirkesamfunn er velkommen til å delta i Den norske kirkes nattverdfeiring. Den norske kirke er medlem blant annet av Norges kristne råd, Det lutherske verdensforbund, Kirkenes verdensråd og Konferansen av europeiske kirker, og vil fortsette sin deltakelse i økumeniske organisasjoner og nettverk, både nasjonalt og internasjonalt.

C. FOLKEKIRKE OG SAMFUNN

23. Religions- og livssynsfrihet

Den norske kirke anerkjenner og støtter religions- og livssynsfrihet som en grunnleggende menneskerett, både i Norge og i andre land. Den bekrefter enhver rett til selv å velge sin religiøse og livssynsmessige tilknytning, og til fritt å ytre seg om religiøse og livssynsmessige spørsmål. Den tar avstand fra alle former for diskriminering eller intoleranse på grunnlag av religiøs tilhørighet og overbevisning. Den norske kirke forutsetter at myndighetene behandler alle religiøse og livssynsmessige grupperinger likeverdig og rettferdig, og vil selv arbeide for å fremme gjensidig respekt og forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Som majoritetskirke har Den norske kirke et særlig ansvar for dette, et ansvar kirken ikke alltid har hatt den nødvendige følsomhet for.

24. Den norske kirke som majoritetskirke

Det norske samfunn preges i dag av økt religiøs og livssynsmessig pluralisme. Fortsatt er et stort flertall av befolkningen medlemmer av Den norske kirke. Kristen tro og tradisjon preger folks liv i hverdag og fest, noe som bl.a. kommer til uttrykk gjennom den høye oppslutningen om dåp, konfirmasjon, vigsel og begravelse i kirkens regi. Den norske kirke vil fortsette å tilby kirkelige markeringer ved viktige hendelser i lokalsamfunnets eller folkets liv. Uavhengig av hvordan de fremtidige relasjonene mellom kirke og stat blir ordnet, vil Den norske kirke arbeide for fortsatt å kunne være en kirke med bred oppslutning.

25. Kirken som forvalter av kultur, verdier og tradisjoner

Med sine lange historiske røtter er Den norske kirke en forvalter av tradisjoner og verdier i kultur og samfunnsliv. Både lokalt og nasjonalt spiller kirkelige tradisjoner og seremonier en viktig rolle i mange sammenhenger. Den norske kirke forvalter en rekke kirkebygg av stor historisk og kulturell betydning. Dette er en oppgave Den norske kirke ønsker å utføre på en ansvarlig måte i samarbeid med offentlige myndigheter. Samtidig vil den være åpen for og bidra til nyskaping og fornyelse av tradisjoner og kulturuttrykk. Kristendommen som kulturarv er det imidlertid ikke Den norske kirke og de andre kirkesamfunnene alene som forvalter i det norske samfunn. Gjennom 1000 år har evangeliet satt dype og varige spor i folk og samfunn, noe som i dag bl.a. lar seg gjenfinne i menneskesyn og virkelighetsforståelse, i ukens og årets rytme i hverdag og helg.

26. Kirkens nærvær i folkelivet

Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv, og i øvrig virksomhet å reflektere menneskelivet i dets mangfold. Som folkekirke ønsker Den norske kirke fortsatt å være til stede i alle lokalsamfunn. Den ønsker med sin virksomhet å være integrert i lokalsamfunnets liv og hendelser, og at kristen tro og livstolkning skal prege både dagligliv og høytid.

27. Kirke og etnisitet

Når Den norske kirke omtaler seg som folkekirke, er dette ikke å forstå på en monopoliserende og ekskluderende måte. "Folk" og "kirke" er ikke sammenfallende størrelser. Å tilhøre Den norske kirke er ikke noen betingelse for å være et fullverdig medlem av det norske samfunn. Den norske kirkes rolle som folkekirke må heller ikke oppfattes som en begrensning til det norske i etnisk forstand. Den norske kirke erkjenner gjennom historien å ha vært delaktig i etnisk undertrykkelse og assimilering, særlig overfor samene, kvenene og romanifolket. Den norske kirke vil bekrefte alle etniske gruppers rett til å bevare og utvikle sitt særpreg og gjenvinne det der det har gått tapt både i samfunnet og i kirken. I forhold til samene har dette gitt seg utslag i et arbeid for å styrke samisk kirkeliv, bl.a. gjennom opprettelsen av Samisk kirkeråd. I møte med innvandringen til det norske samfunnet ønsker

Den norske kirke å være en kirke der mennesker kan finne seg til rette, uansett etnisk og språklig bakgrunn.

28. Kirken og samfunnets verdigrunnlag

Uavhengig av hvordan de fremtidige relasjonene mellom kirke og stat blir ordnet, vil Den norske kirke arbeide for at kristne verdier fortsatt skal være en viktig del av samfunnets verdigrunnlag. Gjennom etisk veiledning og diakoni vil kirken særlig hevde menneskelivets ukrenkelighet og verdighet, fremme rettferdighet i økonomi og samfunnsliv, fremme verdier som verner ekteskap og familie, fremme fred og forsoning, og kjempe for vern av skaperverket. Kirkens budskap bærer i seg elementer som både bekrefter og utfordrer samfunnet og dets kultur. I dagens situasjon utfordres blant annet sider ved forbrukersamfunnets idealer og livsstil av det kristne budskapet. Kirken vil i så måte representere en motkultur i samfunnet. I arbeidet med etiske og moralske spørsmål er det viktig med dialog internt i kirken og å bygge allianser med andre aktører i kultur- og samfunnsliv. Samtidig som Den norske kirke har en kultur- og samfunnskritisk rolle, ønsker den selv å være lydhør for kritikk og korreksjon i forhold til hvordan den ivaretar sitt oppdrag.

29. Kirkens ansvar i et internasjonalt perspektiv

Den norske kirke er del av et internasjonalt fellesskap. Kirkens oppdrag og forpliktelser er derfor ikke begrenset til vårt eget land. Gjennom internasjonal misjon, diakoni og arbeid for fred, solidaritet, og menneskerettigheter er den i nært samarbeid med partnerkirker og -organisasjoner, med på å ivareta det felles kristne oppdrag også utenfor Norges grenser. På tilsvarende vis mottar kirke og samfunnsliv viktige bidrag og perspektiver fra den verdensvide kirke.

KM 8/05 Kirkelige reformer

Innstilling fra kirkemøtekomité D

Komiteens merknader

Komiteen vil innledningsvis slutte seg til det Kirkerådet har lagt til grunn for behandlingen av denne saken på Kirkemøtet 2005. Sakene er av foreløpig karakter og det er ikke grunnlag for Kirkemøtet å fatte konkluderende eller mer endelig vedtak i dette møtet. Kirkelige reformer og kirkelig inndeling må dessuten sees i sammenheng med stat-kirke - utvalgets innstilling, som vil foreligge ved årsskiftet 2005/2006. Kirkemøtet bør imidlertid kunne gi innspill og synspunkter til sakene og til Kirkerådets videre arbeid med disse.

Komiteen anser rapporten om kirkelig organisering og arbeidsgiverspørsmål og Forslag til retningslinjer for kirkelig inndeling, som et godt utgangspunkt for det videre arbeidet.

Komiteen har vurdert de enkelte temaer som er tatt opp og de momenter som er trukket frem i dokumentene, og vil nedenfor komme med sine merknader til disse. Komiteen vil også komme med forslag til presiseringer og nye momenter som bør trekkes inn i det videre arbeidet med kirkelig organisering og kirkelig inndeling.

A. Kirkelig organisering og arbeidsgiverspørsmål

Grunnlag og forutsetninger for kirkelig organisering

Komiteen vil først gi noen kommentarer til de momenter som styringsgruppen har trukket inn som særlig viktige når det gjelder grunnlag og forutsetninger for kirkelig organisering, jf rapporten del I. Det gjelder kirkeforståelsen, den ordinerte tjeneste, det kirkelige tilsyn, valgte rådsorganer, arbeidsgiveransvar og virksomhetsansvar, samarbeid og samvirke, menighetsbegrepet og den geografiske struktur og kirkebyggets betydning.

Komiteen har drøftet disse momentene og anser at det på sentrale områder hersker stor grad av enighet, men at det på enkelte viktige områder er uenighet og usikkerhet. Dette gjelder i særlig grad innhold og omfang av det biskoppelige tilsynet og ivaretagelsen av arbeidsgiveransvaret for de ordinerte og vigslede i forhold til andre kirkelig ansatte.

Kirkeforståelse er utgangspunktet for kirkelig organisering

Komiteen er enig i at hva som vil være en hensiktsmessig og tjenlig organisering av kirken, må vurderes ut fra om den støtter opp om kirkens grunnlag og oppdrag. Endringsarbeid i kirken må basere seg på en forståelse av kirkens identitet og oppdrag. Komiteen mener at de ulike sider ved kirkeforståelsen som uttalelsen Kirkens identitet og oppdrag (KM 11/04) vektlegger, må ligge til grunn for det videre arbeidet med den kirkelige organiseringen.

Den ordinerte tjeneste

Kirkemøtet uttalte i 1984 at "Kirkens ledelse fremstår i et samvirke mellom dem som representerer menighetens leke medlemmer og dem som har fått seg overdratt det kirkelige embete". Styringsgruppen for kirkelige reformer understreker at kirkens valgte organer og kirkens ordinerte tjeneste har samme oppdrag og ansvar, jf det alminnelige prestedømme og den offentlige tjeneste med ord og sakrament. Når styringsgruppen med utgangspunkt i CA V forstår det slik at den ordinerte tjeneste har del i kirkens ledelse, står det likevel åpent hvordan denne ledelsen konkret skal utformes. Komiteen understreker at den pastorale ledelsen må utøves lokalt, og at det må arbeides videre med den konkrete utformingen av pastoral ledelse i forhold til annet ledelsesansvar i kirken

Det kirkelige tilsyn

Det kirkelige tilsynet har vært gjenstand for flere utredninger. Nåværende tjenesteordning for biskoper beskriver tilsynet slik:

Biskopen skal gjennom forkynnelse og sakramentforvaltning ta vare på den apostoliske lære etter Guds ord og vår kirkes bekjennelse, fremme og bevare enheten i Guds kirke og rettlede og oppmuntre bispedømmets menigheter, kirkelig tilsatte og øvrige medarbeidere. For å ivareta dette tilsynsansvar kan biskopen gi råd og veiledning, og også gi bindende pålegg vedrørende presters og andre kirkelig tilsattes tjenesteutøvelse.

Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger, og at også andre som er vigslet til tjeneste i kirken virker og lever i samsvar med vigslingens formaning og løfte.

Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk/lutherske kirkens lære. (Tjenesteordning for biskoper §1)

Komiteen vil understreke nødvendigheten av og betydningen av at kirken har et reelt biskoppelig tilsyn og har drøftet om biskopens tjeneste bør profileres mer som en entydig tilsynstjeneste.

Det er ulike syn på om biskopen bør/må ha arbeidsgiveransvar og hvor omfattende dette i tilfelle skal være. I dag er biskopens arbeidsgiveransvar knyttet til å lede, organisere og kontrollere prestatjenesten. Komiteen har drøftet hvilke konsekvenser det vil få dersom biskopen ikke lenger skal utøve arbeidsgiveransvar, men bare står frem i kraft av tilsynet. På den ene siden kan det hevdes at biskopen da vil mangle nødvendige redskaper for å utøve et reelt tilsyn. På den andre siden kan det hevdes at dersom biskopen frikobles fra arbeidsgiveransvaret, kan det føre til en bedre og mer aktiv utøvelse av tilsynsansvaret. Komiteen mener det bør arbeides videre med å tilrettelegge konsekvensene av de ulike måtene å tenke tilsyn på, også i forhold til virksomhetsansvar.

Valgte rådsorganer

Komiteen har lagt til grunn at ordningen med valgte rådsorganer som styringsorganer for den kirkelig virksomhet har, tydelig kirkelig legitimitet og bred kirkelig aksept. Denne styringsstrukturen uttrykker det bibelske prinsipp om kollektivt ansvar for kirken blant alle dens medlemmer og bekrefter at Guds folk tar sitt oppdrag i verden på alvor.

Arbeidsgiveransvar og virksomhetsansvar

Arbeidsgiveransvaret i kirken, herunder tilsettingsmyndigheten, følger i dag to arbeidsgiverlinjer. Kirkemøtet 2002 utfordret til større samordning av arbeidsgiverlinjene samtidig som det krevde at kirkelig valgte råd skulle foreta alle tilsettinger i kirken.

Komiteen er kjent med forsøkene med å samordne arbeidsgiveransvaret knyttet til prostistørrelsen (Byåsen nye prosti og Asker prosti/fellesråd). Komiteen forstår det slik at det i dag er utstrakt enighet om å arbeide for et framtidig felles arbeidsgiveransvar. Komiteen deler dette synet og anser at dette vil bety mye for det videre kirkelige reformarbeid. Det er imidlertid uenighet om organiseringen av et felles arbeidsgiveransvar, ikke minst gjelder det spørsmålet om hvor tilsettingsmyndigheten bør utøves og hva/hvor mye av arbeidsgiveransvaret som eventuelt skal/må knyttes til tilsynsmyndigheten. Komiteen ser behovet for flere forsøk med samordnet arbeidsgiveransvar. Disse bør ha utgangspunkt enten i fellelrådsområdene eller i organiseringen av prestatjenesten (for eksempel prostiet). Komiteen er delt i synet på om det er hensiktsmessig å prøve ut forsøk med samordnet arbeidsgiveransvar på bispedømmenivå.

Komiteen vil peke på at arbeidsgiveransvar og virksomhetsansvar må sees sammen. Forholdet mellom utøvelse av reell kirkelig arbeidsgivermyndighet, daglig ledelse og de valgte organenes ansvar for målstyring/strategi må få ny oppmerksomhet. Komiteen vil antyde at for eksempel

ansvaret for å medvirke til gjennomføringen av sentralkirkelige satsingsområder og strategier kan legges til biskopen, jf. Tjenesteordning for proster. Tilsvarende gjelder ansvaret for arbeidsveiledning og etterutdanningsvirksomhet.

Kirkens identitet og oppdrag fordrer samarbeid og samvirke

Komiteen vil understreke at kirken trenger klare myndighetsrelasjoner og ryddige strukturer. Men uansett hvor hensiktsmessig kirken blir organisert, må den alltid arbeide med å fremme viljen til samvirke både mellom organer, mellom den ordinerte tjeneste og rådene og mellom ansatte og frivillige.

Menighetsbegrepet og den geografiske struktur

Komiteen viser her til avsnittet om kirkelig inndeling, se nedenfor del B. Komiteen er også oppmerksom på at spørsmålet om valgmenigheter behandles i en egen sak på dette Kirkemøtet (KM 09/05).

Kirkebyggets betydning som identitetsskaper

Komiteen har merket seg at styringsgruppen framhever kirkebyggets verdi som identitetsskaper i lokalsamfunnet. Komiteen understreker at kirkebyggets betydning ikke må undervurderes i det videre reformarbeidet.

Sentrale temaer i kirkelig organisering

Innledning

Komiteen har valgt å konsentrere seg om noen sentrale temaer i sin drøftelse av framtidig kirkelig organisering. Dette avsnittet må sees i sammenheng med avsnittet ovenfor om grunnlag og forutsetning for kirkelig organisering.

Soknets betydning og størrelse

Soknet er i dag den eneste juridiske person i kirken. Komiteen deler fullt ut styringsgruppens sterke vektlegging av at kirkens oppgaver skal ivaretas på lavest mulig tjenlig nivå. Dette var også et sentralt anliggende for høringsinstansene i høringen etter kirke/stat - utvalgets innstilling. Også komiteen understreker det geografiske soknets stilling som den grunnleggende enhet i vår kirkeordning. Komiteen peker videre på den betydning soknet har som en del av lokalsamfunnet og kommunen.

Komiteen er imidlertid av den oppfatning at det i dag er for mange juridiske enheter. Soknet som juridisk enhet må være så stort at det har tilstrekkelig ressurser til å utføre de oppgavene som i dag tilligger menighetsrådet etter kirkeloven § 9. Komiteen ønsker å framheve at sammenslåing ikke er den eneste måten å oppnå en tjenlig grunnenhet på. Også samarbeid mellom sokn kan gi en ønsket effekt. Her må det imidlertid tas hensyn til ulike geografiske forhold. Soknets størrelse kan imidlertid ikke vurderes uavhengig av hvor mange nivåer som er ønskelig og hvor stor avstanden mellom soknet og neste nivå bør være. Komiteen har merket seg at større juridiske grunnenheter reiser debatten om bruk av menighetsbegrepet. Kan vi snakke om flere menigheter i samme sokn eller er menighet og sokn det samme? Komiteen mener at samtalen om menighetsbegrepet må fortsette også ut fra forsøk med andre typer sokn enn det geografiske. For øvrig vises det til Del B i innstillingen.

Antall nivåer og mellommenheten

En viktig avveining vil være hvor mange forvaltningsnivåer det bør være i en framtidig kirkeordning. Et stort flertall i komiteen mener i utgangspunktet at det kan være mest hensiktsmessig å ha tre forvaltningsnivåer med folkevalgte organer. I tillegg til grunnenheten (soknet) og det nasjonale nivået, er utfordringen å utforme et organ på mellomnivået som balanserer den lokale tilhørighet med mulighet for strategisk samordning og forvaltningsmessig

kompetanse. Komiteen er opptatt av at soknet ser på dette organet som "sitt" organ samtidig som dette organet må være stort nok til å ivareta regionale kirkelige anliggender. Komiteen legger til grunn at dette organet blir viktig i ivaretagelsen av et felles arbeidsgiveransvar.

Komiteen har med dette som utgangspunkt drøftet om mellommenheten bør plasseres på prostnivå eller bispedømmenivå. Komiteen mener det viktig å vurdere konsekvensene for bispedømmeråd/biskop og bispedømmet dersom prostiet velges, og hva som vil skje med soknestørrelsen dersom bispedømmerådet velges og dagens fellestråd kuttes ut. Komiteen tror imidlertid at det er hensiktsmessig å plassere mellommenhetens organ på justert prostnivå. Det må da arbeides videre med hvordan forvaltningsoppgavene som i dag ivaretas av biskop og bispedømmeråd skal ivaretas/fordeles. Den samiske befolkningen må ved en slik modell sikres representasjon i aktuelle folkevalgte organ.

Komiteen har notert seg at St.meld. nr. 41 (2004-05) Om økonomien i Den norske kirke understreker behovet for større, mer effektive og funksjonelle forvaltningsenheter, og peker særlig på prostienheten som en interessant størrelse. Jf også innføringen av de nye tjenesteordningene for prost og menighetsprester.

Arbeidsgiveransvaret

Som nevnt i forrige avsnitt anser komiteen det hensiktsmessig at et fremtidig felles arbeidsgiveransvar for alle kirkelig ansatte med unntak av biskop og prost legges til organet på mellomnivået. Komiteen vil imidlertid understreke nødvendigheten av allerede i dag å samordne arbeidsgiveransvaret i størst mulig grad og viser i denne forbindelse til forsøkene med samordnet arbeidsgiveransvar som pågår i kirken. Det er ønskelig at det igangsettes ytterligere forsøk med samordnet arbeidsgiveransvar for å få erfaringer med ulike løsninger som ivaretar de store forskjellene i den kirkelige geografi.

En viktig del av arbeidsgiveransvaret er utøvelse av ledelse. Komiteen er derfor opptatt av at de mange aspekter ved ledelse i kirken; ledelse på prostnivå, daglig ledelse i soknet, hva pastoral ledelse er og spørsmålet om en prest kan ledes av en ikke – ordinert, drøftes og avklares i det videre arbeidet med kirkelig organisering og samordning av arbeidsgiveransvaret.

Demokratisk struktur på alle tre forvaltningsnivåene

Som anført under grunnlag og forutsetninger forutsetter komiteen at kirkens demokratiske struktur på hvert forvaltningsnivå videreføres og utbygges med representative, valgte organer på alle forvaltningsnivåer. Komiteen vil i denne sammenheng framheve at det er viktig å gjøre erfaringer på mellomnivået med sammensetning/valg av styringsorgan.

Biskopens rolle og kirkelige forvaltningsorganer

Komiteen mener også at det må drøftes videre om biskopen må ha et folkevalgt organ å forholde seg til dersom det nåværende bispedømmerådets ansvarsområde endres. Dette gjelder både ut fra biskopens tilsynsansvar og forvaltnings/arbeidsgiveransvar. Komiteen ser det slik at bispedømmet også ved en eventuelt fremtidig endret organisasjonsstruktur vil være en strategisk ressursenhet knyttet til biskopens virksomhet. Biskopens ansvar, myndighet og tjenestefunksjoner må som nå relateres til tilsatte og organer på både grunnivå og mellomnivå, og komiteen påpeker at dette uansett folkevalgt organ må organisatorisk få en tjenlig utforming for eksempel ved at det etableres en stab. Aktuelle ansvarsområder kan være ordinasjon, klageinstans, kompetanseutvikling/etterutdanning og strategiarbeid

Mulige modeller

Styringsgruppen har i sin rapport skissert flere mulige modeller for framtidig kirkelig organisering. Komiteen ser likevel at den videre drøftelse om mulige modeller for en kirkelig organisering vil være styrt av hvordan oppgavene fordeles mellom sokne-, prosti- eller bispedømmenivå.

Det vil være en hovedoppgave for det videre reformarbeidet å få fram alle sider ved slike modeller, gjerne knyttet til de erfaringer som gjøres ved forsøk.

Behov for forsøk

Å vinne erfaring gjennom forsøk og utviklingsprosjekter er et sentralt virkemiddel i reformarbeidet. Komiteen vil sterkt understreke behovet for at forsøksvirksomheten utvides og at erfaringene fra forsøkene fortløpende tas i bruk og benyttes til å videreutvikle kirkens organisasjon på ulike nivå.

Komiteen vil peke på forsøk med samordnet arbeidsgiveransvar i forskjellige type kirkelig geografi, med større sokn, med samarbeid mellom mindre sokn, med direkte valg til organ på mellomnivå. Organiseringen av virksomheten for samer bosatt utenfor det samiske forvaltningsområdet må også vies spesiell oppmerksomhet.

B. Forslag til retningslinjer for kirkelig inndeling

I henhold til kirkeoven § 24 tredje ledd bokstav e ”foreslår Kirkemøtet retningslinjer for kirkelig inndeling”. Kirkemøtet har tidligere ikke foreslått slike retningslinjer, men Kirkerådet har i kontakt med styringsgruppen for kirkelige reformer nå utarbeidet et forslag til retningslinjer. Komiteen har på bakgrunn av saksdokumentet drøftet forslag til retningslinjer for kirkelig inndeling. Komiteen er opptatt av at grunnenheten i vår kirke må være tjenlig og hensiktsmessig for menighetens gudstjenesteliv og kirkens oppdrag, og at den stimulerer til engasjement, fremmer motivasjon og skaper tilhørighet. Soknene må utvikles slik at de fremstår som livskraftige og funksjonsdyktige.

Sokn og menighet

Innledningsvis finner komiteen at det vil være hensiktsmessig og nødvendig å klargjøre soknebegrepet i forhold til menighetsbegrepet. Sokn og menighet er oftest forstått som identiske begreper. Saksdokumentet har drøftet dette, særlig relatert til store sokn med flere kirker og gudstjenestefelleskap, jf sammenslåingen av 6 sokn til ett sokn i Bergen indre by, og hvor soknet består av flere menigheter, jf. også forsøket i Høyland der soknet er delt inn i fem mindre områder hvor hvert område utgjør en menighet. Komiteen mener at en slik utvikling vil kunne bli mer aktuell ved en fremtidig kirkelig organisering, ikke minst i forbindelse med sammenslåing av sokn, der det kan være flere kirker som fungerer som lokalmenighetens gudstjenestelige samlingssted.

Viktige kriterier og kjennetegn ved en menighet forstått som et sokn eller et mindre område innenfor et sokn med de kirkemedlemmer som hører hjemme der, blir da:

- I en menighet må det feires regelmessig gudstjeneste
- En menighet må ha en kirke eller kirkelokale til bruk for gudstjenester, kirkelige handlinger
- En menighet må ha en vigslet prest.
- En menighet må ha medlemmer (ansatte og frivillige) som tar styringsansvar for menighetens oppdrag og oppgaver.

På bakgrunn av disse kjennetegn for en menighet er det vanskelig å fastsette en nedre eller øvre grense for størrelsen/antall medlemmer i en menighet, eller når en menighet slutter å være menighet. En menighet kan også være eller bli så stor at den består av flere menigheter, og således bør vurderes delt. Og en menighet kan bli så liten at det kan være nødvendig å knytte den til/slå den sammen med en annen menighet. Dersom det finnes muligheter for å feire gudstjenester, mennesker som vil utgjøre et gudstjenestefelleskap, personer som kan ta ansvar, ansatte og frivillige, samt lokaler/kirkerom, kan en menighet være svært liten. En teologisk forståelse av hva som vil være en tjenlig menighet, behøver ikke være identisk med hva som vil være et tjenlig og hensiktsmessig sokn eller hensiktsmessig soknestørrelse.

Når en taler om geografisk menighetsstruktur, juridiske sokn eller sokneinndeling, må en også vurdere hva som kan være tjenlige og bærekraftige størrelser for gudstjenestefelleskap og for kirkens oppdrag og oppgaver. Mange sokn er identiske med en menighet, mange er store med flere kirker og menighetsfelleskap, mens andre er svært små og fungerer ofte heller ikke som tjenlige rammer og størrelser for menighetens ansvar og oppgaver.

Komiteen ser dette som en utfordring når en skal utarbeide kriterier for sokneinndeling i vårt langstrakte og mangfoldige land.

Antall sokn

Det er i dag nesten 1 300 sokn. Komiteen har notert seg at 1/3 av soknene har under 1.000 medlemmer og ca 20 % har flere enn 5.000 medlemmer. 15 sokn har under 100 medlemmer, det minste har 27 medlemmer. 60 sokn har over 10.000 medlemmer og det største soknet har 18.600 medlemmer.

Komiteen har også notert seg at departementet i medhold av kirkeloven § 5 har godkjent nesten 40 forsøk der to eller flere sokn har valgt felles menighetsråd, ev. også felles fellesråd. Ca 80 sokn deltar, noe som medfører at det fra 1.1.2006 vil bli ca 40 færre menighetsråd.

Sammenslåing og samarbeid mellom sokn

Komiteen mener det er grunn til å stimulere til både sammenslåing av sokn og samarbeid mellom sokn. Retningslinjer for sokneinndeling bør utformes slik at de fremmer en slik utvikling ut fra refleksjon og behovet for fornyelse i lokalmenighetene. En bør legge forholdene til rette for sammenslåing, men unngå å tvinge fram sammenslåinger der en lokalt ikke ser dette som tjenlig. En mulig vei å gå er å legge til rette for samarbeid om oppgaveløsning mellom nabosokn. Felles menighetsråd for flere sokn, bør også kunne være et godt utgangspunkt for en mer fleksibel og dynamisk menighetstenkning innen soknet, for eksempel profilmensigheter og områdemensigheter. Det kan være aktuelt for eksempel i større byer, der kirkene kan ligge forholdsvis tett, men også i mindre byer (bysokn) som omgis av flere mindre sokn.

Kirkemøtet 2004 understreket behovet for fleksibilitet når det gjelder den kirkelige organisasjon generelt og den lokale organisering spesielt, jf. KM 11/04 pkt. 15 og 18.

I denne sammenheng mener komiteen det også bør vurderes om det kan åpnes for at medlemmer kan tilhøre, få stemmerett, i et annet sokn enn der de er bosatt. Kirkeloven § 4 annet ledd åpner for at biskopen etter søknad fra menighetsrådet, kan samtykke til dette for en begrenset periode. Formålet med denne bestemmelsen var å åpne for at medlemmer kunne stille til valg i en annen menighet enn der de er bosatt. Komiteen mener vilkåret for å samtykke til dette bør utvides.

Kriterier for sokneinndeling

Som grunnlag for en tenkning om hva som skal legges til grunn for at en enhet skal kalles/ er hensiktsmessig som et sokn, er det naturlig å ta utgangspunkt i de oppgaver som skal utføres, slik styringsgruppen har foreslått. Komiteen har lagt til grunn at kirkens oppgaver skal søkes ivaretatt på lavest mulig tjenlige nivå. Oppgavene som er lagt til soknet er:

- gudstjenester og kirkelige handlinger
- de oppgavene som er beskrevet i kirkeloven § 9: kirkelig undervisning, kirkemusikk, diakoni og andre oppgaver knyttet til arbeidet med å vekke og nære det kristelige livet i soknet.

De lokale forskjellene i kirke-Norge er store. Det må derfor vurderes om det er mulig eller ønskelig å legge samme kriterier til grunn for kirkelig inndeling i hele landet, jf ulik bosetting, geografi, alderssammensetning, forskjellige lokale tradisjoner og ulik ressurstilgang. Det kan være grunn for å si at det i alle fall er tre ulike typer sokn:

1. Bysokn,
2. Sokn i tettbygde strøk og

3. Sokn i spredtbygde strøk.

Det bør etableres ulike kriterier for hver av disse typene.

Når kriteriene for soknets størrelse drøftes, er det viktig å klargjøre de oppgavene som vil kunne være i skjæringspunktet mellom grunnenheten (soknet) og mellommenhetene. Også disse oppgavene tilhører reelt soknet hvis dette skal være et fullverdig rettssubjekt, men kan utføres av andre organer på vegne av soknet (slik fellestrådene gjør i dag). Slike oppgaver kan være:

- administrative oppgaver (saksbehandling, protokoller...)
- økonomi/ regnskap
- daglig ledelse/ relasjon til fagforeningene
- øvrig arbeidsgiveransvar, som tilsetninger og HMS
- byggforvaltning/ kirkegårdsdrift

Som et utgangspunkt for tenkingen om hva som skal legges til grunn for at enheten er hensiktsmessig som sokn, foreslår styringsgruppen at det etableres følgende kriterier, som komiteen slutter seg til:

Medlemmer:

- at bysokn har minst 5 000 medlemmer
- at sokn i tettbygde strøk har minst 3 000 medlemmer
- at sokn i spredtbygde strøk har minst 1 000 medlemmer

Geografisk område:

- for bysokn ingen geografiske kriterier utover at inndelingen oppleves ”naturlig” ut fra de lokale forhold
- for tettbygde sokn at området anses som ”naturlig” ut fra lokale forhold og at minst 90 % av medlemmene skal kunne nå sin kirke på maksimum 20 minutter (med bil/ buss/ båt)
- for spredtbygde sokn at området anses som ”naturlig” ut fra lokale forhold og at minst 90 % av medlemmene skal kunne nå sin kirke på maksimum 30 minutter (med bil/ buss/ båt)

Bemanning:

- at det i soknet er grunnlag for minst to årsverk lønnet personale, herunder prest
- at det er mulighet for tilstrekkelig mange frivillige medarbeidere til menighetsråd/ menighetsutvalg

Virksomhet:

- at det kan feires gudstjeneste minst hver 14. dag i spredtbygde strøk og hver uke i tettbygde strøk og bysokn
- at det er (eller planlegges) en kirke i soknet
- at soknet har egen gravplass
- at det er gjennomsnittlig frammøte til gudstjenestene på minst 10 personer
- at soknet (gjennomsnitt 5 siste år/ forventet neste 5 år) har minst 10 konfirmanter.

Komiteen anser disse kriteriene som nyttige for den videre drøftelse. Noen kriterier bør veie tyngre enn andre, og ulike kriterier vil kunne bli tillagt ulik vekt avhengig av situasjonen i soknet. Hvor mange av kriteriene som eventuelt bør være oppfylt for å bli et sokn, for eksempel i forbindelse med deling, bør vurderes. Det bør være mulig for at bispedømmerådet i særskilte tilfeller kan gi dispensasjon. Ved sammenslåing av sokn vil utgangspunktet ofte være annerledes. Hensiktsmessige sokn må vurderes ut fra om soknestørrelsen er tjenlig for menighetens ansvar, oppgaver og myndighet. Det vil være mer naturlig å legge flere oppgaver til et stort sokn enn et lite sokn, da den faglige kompetansen etc. til å ivareta oppgavene normalt vil være bredere i et større sokn. For ikke å få for stor forskjell på soknestørrelsene, bør det vurderes om sokn over en viss størrelse bør deles.

Innenfor et sokn kan det være flere menigheter knyttet til kirker og geografiske forhold. Disse kan ha menighetsutvalg, kirkeutvalg osv. Her bør det åpnes for fleksibilitet ut fra hva som er soknets og de enkelte menigheters behov, ønsker og muligheter.

Komiteen ønsker forsøks- og utviklingsarbeid som fokuserer samarbeid mellom sokn, utvikling av felles menighetsråd og bruk av menighets-, kirke-, distriktsutvalg videreføres. En bør se nærmere på konsekvenser og muligheter der sokn og menighet ikke er identiske størrelser. Hensikten må være en inndeling som bidrar til å vekke og nære det kristelige livet i hele soknet.

Navn

Komiteen mener det bør vurderes om det vil være ønskelig å endre de betegnelse som i dag benyttes for menighetsråd/sokneråd og menighetsutvalg. Aktuelle betegnelser kan være:

- Soknestyre eller sokneråd/menighetsråd ev. kirkestyre for sokn, dvs. soknets styringsorgan, jf soknet som juridisk rettssubjekt, og jf. kommunestyre.
- Menighetsutvalg/kyrkjelydsutvalg/distriktsutvalg/kirkekomité/kirkeutvalg for menigheter innen soknet med delegerede fullmakter til å drive virksomhet innen et avgrenset område i menigheten.

Komiteen mener dette bør drøftes nærmere. En bør se på hvilke betegnelser som kan virke samlende og som kan fungere tjenlig på begge målføre.

Prosessen videre

Komiteen mener at saken må utredes videre. Ikke minst må soknene få anledning til å uttale seg om kriteriene for sokneinndeling og hva som anses som tjenlige enheter. Samtidig er spørsmålet om størrelsen på grunnenheten avhengig av hvilke oppgaver, myndighet og ansvar som skal legges til soknet i forhold til neste nivå (mellomenheten) og i hvilket omfang det skal legges til rette for samarbeid mellom soknene. Dette er spørsmål som også vil bli tatt opp i det videre arbeidet med de kirkelige reformer og det videre arbeidet med stat – kirke-utvalgets innstilling. På bakgrunn av synspunkter fra Kirkemøtet, bes Kirkerådet utarbeide nærmere forslag til retningslinjer for sokneinndeling, som sendes ut på høring før Kirkemøtet får saken tilbake med sikte på å fastsette retningslinjer for sokneinndeling.

Økonomiske konsekvenser

Komiteen vil bemerke at de forslag som ligger i merknadene forutsetter at det stilles til disposisjon ressurser for reformarbeidet på minst det samme nivå som nå.

Kirkemøtets vedtak

A

1. Kirkemøtet noterer seg de synspunkter som framkommer i komiteens merknader og ber Kirkerådet ta disse med i det videre reformarbeidet i kirken. Kirkemøtet forutsetter at Kirkerådet ser det videre reformarbeidet i sammenheng med innstillingen fra regjeringens stat-kirke - utvalg.
2. Kirkemøtet legger til grunn at kirkens oppdrag og oppgaver skal ivaretas på lavest mulig tjenlig nivå og at den kirkelige organisering på øvrige nivåer må bidra til dette. Målet må være å etablere hensiktsmessige, tjenlige og kostnadseffektive enheter som bidrar til å skape lokalt engasjement, tilhørighet og menighetsbevissthet.
3. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til flere forsøk med samarbeid mellom sokn og til forsøk med større sokn.
4. Kirkemøtet mener at en fremtidig kirkeordning bør ha tre forvaltningsnivåer med demokratisk valgte organer. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med å utforme et organ på mellomnivået som balanserer den lokale tilhørighet med mulighet for strategisk samordning og forvaltningsmessig kompetanse.
5. Kirkemøtet mener at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til flere forsøk med ny mellommenhet på et justert prostinivå, spesielt med vekt på samordnet arbeidsgiveransvar. Det bør også legges til rette for slike forsøk på sokne- og bispedømmenivå.
6. Kirkemøtet ber Kirkerådet klargjøre konsekvensene for det biskoppelig tilsyn med et eventuelt endret forhold til arbeidsgiveransvaret.
7. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med å finne tjenlige strukturer for samisk kirkeliv utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

B

Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med forslag til retningslinjer for kirkelig inndeling knyttet til grunnenheten (soknet) i tråd med de føringer og forslag som ligger i komiteens innstilling. Kirkemøtet ber Kirkerådet sende forslaget til retningslinjer ut på høring og legge saken fram for Kirkemøtet, om mulig i 2006.

Forslaget enstemmig vedtatt.

KM 8/06 Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

---

Vedtatt 18. november på Kirkemøtet på Øyer

Sammendrag - Hovedsynspunkter

1. Kirkemøtets flertall mener at det er på tide å ta et nytt skritt i den kirkelige reformprosessen og endre forholdet mellom staten og Den norske kirke. Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom. Den norske kirke videreføres som en landsdekkende, åpen og inkluderende folkekirke, med dåpen som eneste medlemskriterium, og med en demokratisk struktur. Kirkemøtet legger vekt på at det skal være kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.

Kirkemøtets flertall går inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning oppheves eller endres. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. En tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det statlige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer.

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

2. Kirkemøtet forutsetter at staten fortsatt vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og ta ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet, slik at det legges til rette for at tro og livssyn fortsatt kan fremtre også i det offentlige rom. Tros- og livssynsfriheten må sikres både som individuell og kollektiv rettighet.

Regjeringen bes sette i gang utredning av en samlet tros- og livssynspolitikk.

3. Kirkemøtet støtter Stat – kirke-utvalgets forslag om en verdiparagraf i Grunnloven som henviser til den kristne og humanistiske arv.

4. Kirkemøtet legger stor vekt på at demokratiet i kirken må utvikles videre, med tiltak som kan utløse større deltakelse og engasjement.

5. Kirkemøtet går inn for en finansieringsordning basert på offentlige bevilgninger, men med en endring av ansvarsfordelingen mellom stat og kommune slik at staten får et finansielt hovedansvar.

6. Kirkemøtets flertall vil at gravferdsforvaltningen fortsatt, som normalordning, skal ligge i kirkelig fellesråd.

7. Kirkemøtet går inn for fortsatt lokalt kirkelig eierskap av kirkebyggene, med særskilte tilskuddsordninger for fredede og verneverdige kirker.

8. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond. Dette overføres til Den norske kirke.

Innledning

Stat – kirke-utvalget la fram sin utredning *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2) 31. januar 2006. Departementet sendte i mai 2006 utredningen ut på høring med høringsfrist 1. desember 2006. Organer på alle nivåer i Den norske kirke er høringsinstanser, samt en lang rekke andre instanser.

Kirkemøtet vil påpeke at noen av spørsmålene i høringsbrevet er upresise i forhold til de alternativene som Gjønnesutvalget presenterte. Kirkemøtet velger derfor å uttale seg om de ulike temaene uten å benytte selve spørreskjemaet.

Høringen inngår i en prosess med lange historiske linjer. Forholdet mellom stat og kirke har siden reformasjonen på 1500-tallet hatt form av en statskirkeordning. Ordningen har i de siste 150 år vært i omforming. Det tette forholdet mellom kirke og stat har vært problematisert, men staten, kommunene og kirken har ønsket å videreføre et nært og godt forhold mellom kirke og folk. Kirken har ivaretatt kulturbærende og verdibyggende funksjoner i samfunnet og stått i et nært forhold til folk og kongemakt/statsmakt, også i tiden før den ble en statskirke. Kirkemøtet har en spesiell status blant alle de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ, jf Lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet beklager at høringsfristen er satt slik at Kirkemøtet må avgi sin uttalelse før uttalelsene fra de øvrige kirkelige høringsinstansene foreligger. For å kunne ha et best mulig bakgrunnsmateriale for arbeidet med høringsuttalelsen, bad Kirkerådet menighetsråd og kirkelige fellesråd om å sende kopi av sine høringsuttalelser før 15. oktober. Det var pr. 28.10. kommet inn 680 uttalelser fra menighetsråd og fellesråd. Disse viser at de to alternativene ”lovforankret folkekirke” og ”grunnlovsforankret folkekirke” begge får tilslutning fra om lag halvparten av menighets- og fellesrådene så langt. Dette betyr at det nå er betydelig større oppslutning om endring av relasjonen mellom stat og kirke enn i høringen etter Kirke – stat-utvalget 2002 (Bakkevig-utvalget).

I arbeidet med høringsuttalelsen har det vært en målsetting for Kirkemøtet, på selvstendig grunnlag, å komme frem til mest mulig samlende løsninger.

Kirkemøtet viser samtidig til at Kirkerådet har satt i gang utredningsarbeid som vil kunne ha betydning i arbeidet både med stortingsmeldingen og ev lovendringer. Kirkemøtet vil derfor i kraft av sitt lovpålagte ansvar behandle forskjellige sider ved forholdet mellom stat og kirke i årene fremover. Kirkemøtet ser det som spesielt viktig at det kan utvikles et løpende samarbeid mellom politiske myndigheter, departementet og Kirkerådet i det videre arbeidet med relasjonen mellom stat og kirke.

Kirkemøtets høringsuttalelse innledes med en redegjørelse for de grunnleggende premissene uttalelsen bygger på (1). På grunnlag av disse premissene, tar Kirkemøtet stilling til hovedspørsmålet om den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke (2). Deretter følger Kirkemøtets syn på de øvrige høringstemaene: demokrati, finansiering, gravferdsforvaltning, eierskap til kirkebygg og Opplysningsvesenets fond (3).

1. Grunnleggende premisser og statens tros- og livssynspolitikk.

Kirkemøtet vurderer relasjonen stat – kirke først og fremst i lys av Den norske kirke selvforståelse som folkekirke. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig er Kirkemøtet sterkt opptatt av hvordan staten utformer sin tros- og livssynspolitikk i fremtiden, og denne vil være viktig for Kirkemøtets valg av modell. Siden tros- og livssynspolitikken er gitt et eget spørsmål i høringen, tas dette opp i et eget punkt i

premissdelen.

1.1 Premisser for forholdet mellom staten og Den norske kirke

1.1.1 Folkekirke og samfunn

Den norske kirke er en videreføring av den kirke som ble etablert ved slutten av det første årtusen. Selv om graden av selvstendighet varierte mye de første århundrene, ble kristentroen raskt ansett som en avgjørende sammenbindende faktor både i lokalsamfunn og på riksplan. Kirkene, som ble bygd i et stort antall, ble et lokalt samlingssted hvor generasjonene møttes, ikke minst ved døpefonten. Ved reformasjonen ble kongen kirkens øverste leder og ansvarlig for hele folkets religiøse liv. Den kongestyrte folkekirken fikk sin klassiske statskirkelige utforming i enevoldstiden, hvor kongen alene hadde ansvaret for kirkens lære og liv. Også etter 1814, i utviklingen av en liberal og demokratisk rettsstat, er kristentroen, staten og samfunnet vevd sammen. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket.

Den enkelte menighet fremstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.

De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

Den norske kirke deler sin historie med det norske og samiske folk. I over 150 år har også andre kirker enn den lutherske preget vår kultur, og i de siste 30 år har flere religiøse minoriteter bidratt til å gjøre Norge til et mer flerkulturelt samfunn. Gjennom sin plass i offentligheten bidrar Den norske kirke til den kulturelle sammenheng i samfunnet. Folkekirken har blitt formet av og satt sitt preg på kultur, historie og samfunnsliv. Kirken skal fortsatt være med å bygge identitet ved å ta vare på og fornye tradisjoner, styrke fellesskapsopplevelsen og samtidig ivareta en samfunnskritisk funksjon. Kirken vil, ved å videreføre og aktualisere kristen tro, i samspill med andre religioner og livssyn, bidra til felles verdier i samfunnet. I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer. Den norske kirkes grunnlovsforankring har tradisjonelt blitt oppfattet som en garanti for statens verdigrunnlag. Langt de fleste av menighetene og bispedømmerådene ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv. Kirkemøtet mener at Grunnloven ved en relasjonsendring mellom stat og kirke, bør inneholde en paragraf som uttrykker disse verdiene.

Kirkemøtet har tidligere understreket at ”gjennom kulturell utfoldelse kan mennesket skape en vev av mening som gir livet innhold og verner mot eksistensiell tomhet. Gjennom kulturell aktivitet synliggjøres og bekreftes menneskets verdighet”. (Kirkemøte-komiteen i sak KM 07/05; *Kunsten å være kirke*.) Kirkeordningen må legge til rette for at dette kan skje på alle nivåer i kirken, i arbeidet for og med barn og unge, ved kirkemusikalsk aktivitet og andre tiltak. Kirkemøtet ønsker at det kristne synet på mennesket og skaperverket fortsatt kan være med å prege samfunnets verdier som igjen bidrar til å forme fellesskap og samfunn.

1.1.2 Den norske kirkes grunnlag og mål

Premissene her er i stor grad hentet fra den uttalelsen Kirkemøtet avgav i 2004; *Den norske kirkes identitet og oppdrag*, på forespørsel fra Stat – kirke-utvalget. Kirkemøtet ser at også Stat – kirke-utvalget for en stor del har lagt dette til grunn for sin beskrivelse av Den norske kirke.

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Identitet og oppdrag*, pkt 1). Som Jesu Kristi kirke lever og fornyes den av Guds ord og de hellige sakramenter (nådens midler). Folkekirkens identitet er forankret i eget trosgrunnlag og et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen. Folkekirken er ikke minst uttrykk for det oppdrag som konstituerer den og som er dens mål; å nå ut med evangeliet til alle og døpe inn i den kristne kirke. Det har vært uttrykt uro for at kirken ved endret relasjon til staten vil bli en smalere kirke. Det er bred enighet i Stat – kirke-utvalget og i kirkelige høringsinstanser om at kirken fortsatt skal være en åpen og inkluderende folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium. Kirkemøtet vil understreke dette. Dette er i tråd med Kirke- og undervisningskomiteens innstilling om stat og kirke fra 1980-81 som beskriver folkekirke som ”en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket”. Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke som gir rom for en rikdom av mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi. I dette mangfoldet finnes en felles tro som bekjenner den treenige Gud og en nødvendig tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene for at mennesker skal komme til denne tro. Den norske kirke vil være et inkluderende fellesskap hvor mennesker, uansett livssituasjon og funksjonsnivå, kan høre til gjennom livets mange faser. Sentralt i kirkens liv står gudstjenesten og de kirkelige handlingene. Kirkens ritualer utgjør religiøse rammer for menneskers liv og bidrar til deres livstolkning. Kirkens offentlige tilknytning og sakramentale karakter gjør at den oppfattes som et videre fellesskap enn en alminnelig medlemsorganisasjon. For kirken er det en oppgave å ivareta denne form for tilhørighet fordi det ivaretar hele menneskets livsbehov. Kirkemøtet understreker, i likhet med mange av menighetenes hørings svar, at det i kirken fortsatt skal være rom for ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering fortsatt tar utgangspunkt i den lokale menighets behov. Den norske kirke er ikke løsrevet fra sine medlemmer, men lokalt et fellesskap av dem som er døpt og som sokner til en menighet, som oftest med et felles kirkebygg. Kirkene er viktige symboler i lokalsamfunnet som flere enn folkekirkens medlemmer føler nær tilknytning til. Kirkemøtet vil sterkt understreke at det må legges til rette for at lokalmenighetene får gode utviklingsmuligheter. Slik sikres den best som folkekirke.

Den norske kirkes knapt 1300 sokn er grunnenhetene i kirken. Soknet er selvstendig rettssubjekt og eier kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen sikrer kirkelig nærvær og kirkebygg i alle lokalsamfunn i landet. En kirkeordning må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Andre organer som etableres, må understøtte soknets grunnleggende funksjoner og ansvar samtidig som kirkeordningen må ivareta den helhetlige sammenhengen, det kirkesamfunnet som lokalkirken hører hjemme i. Den norske kirke er en landsdekkende kirke hvor det skal være lik tilgang til forkynnelse av evangeliet ved gudstjenester og kirkelige handlinger som dåp, nattverd, vigsel og gravferd, og til grunnleggende trosopplæring. Mange av de kirkelige høringsinstansene understreker dette. Kirken skal også være tilstede der våre befolkningsgrupper ferdes i utlandet. Kirkens medlemmer skal kjenne seg igjen og føle seg hjemme også når de kommer til en kirke de vanligvis ikke går i. Kirken må ha en finansieringsordning som gjør det mulig å videreutvikle Den norske kirke som landsdekkende folkekirke.

Den norske kirke har bygd opp en synodal struktur med en demokratisk organisasjon basert på soknet. Rådsstrukturen er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer.

Kirkeordningen skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer. Dagens kirkeordning balanserer selvstendighet og samspill mellom sokn, biskop og rådsstruktur (kongregasjonalistisk, episkopal og synodal dimensjon). Kirkemøtet understreker at denne balansen må ivaretas i en kirkeordning hvor embetslinjen ikke er knyttet opp mot det statlige kirkestyret.

1.1.3 Tros- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet, uttrykt i internasjonale menneskerettighetserklæringer og nedfelt i Grunnloven og trossamfunnsloven. Det har vært reist spørsmål om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag. Særlig problematisk i denne henseende er statsrådenes bekjennelsesplikt (grl § 12) og oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd). Tros- og livssynsfriheten må sikres som individuell og kollektiv rettighet. Dette er det full oppslutning om blant kirkelige høringsinstanser.

Den norske kirke har selv utredet og arbeidet med tros- og livssynsfriheten både prinsipielt og i det norske samfunnet i dag. Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget 2002) understreker at det må være en reell rett til å velge religion eller livssyn for alle innbyggere i landet. Tros- og livssynsfriheten må sikres både negativt – at ingen blir hindret i å velge religion eller livssyn eller tvinges til bestemte valg, og positivt – at en får positiv støtte til utøvelse av tro og livssyn. Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk.

Tros- og livssynsfriheten sikres positivt ved at staten gir tros- og livssynssamfunnene rammebetingelser som setter dem i stand til å utøve sin virksomhet i samsvar med sin egenart, og slik at de gis like vilkår. En demokratisk rettsstat som er bundet til et bestemt livssyn, har en spesiell forpliktelse til å sørge for at tros- og livssynsminoritetene har likeverdige ordninger. Rammebetingelsene fra statens side for Den norske kirke må ikke komme i konflikt med prinsippet om ikke-diskriminering.

Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer. Samtidig mener Kirkemøtet at befolkningens store oppslutning om Den norske kirke kan forsvare å opprettholde en særstilling for Den norske kirke. Men Kirkemøtet er seg bevisst at det er utfordrende å finne ordninger som gjør at en slik særstilling oppleves rimelig også av tros- og livssynsminoritetene.

Dagens mangfold av tros- og livssyn er en ressurs i arbeidet med å utvikle et godt samfunn, ikke minst lokalt. Den norske kirke har hatt og har en plass i samfunnet som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon. Også dette gjør det naturlig at den fortsatt har en sentral og tydelig plass ved større hendelser i lokalsamfunnets og folkets liv.

1.2 Statens tros- og livssynspolitik

Den statlige tros- og livssynspolitikken har i dag tre forutsetninger: prinsippet om tros- og livssynsfrihet, statskirkeordningen og prinsippet om ikke-diskriminering. På dette grunnlaget fører staten en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Ved en endring av kirkens relasjon til staten, vil prinsippet om tros- og livssynsfrihet og ikke-diskriminering ligge fast. Staten bør

fortsatt ha en aktiv støttende religionspolitikk som sikrer positiv tros- og livssynsfrihet. Stat – kirke-utvalget får her full tilslutning fra de kirkelige høringsinstansene.

Statens aktiv støttende tros- og livssynspolitikk er av stor betydning både for folk og kirke. Hensynet til tros- og livssynsfrihet i vid forstand, ivaretas best dersom staten ikke bare bidrar til å legge til rette for den enkelte borgers mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn, men i tillegg understøtter tros- og livssynsutøvelse som et fellesgode for både lokal- og storsamfunn. Ikke minst styrker en slik politikk betydningen av fellesskap, solidaritet og omsorg i en tid hvor individualismen står sterkt. Offentlige myndigheter bør ved sin tros- og livssynspolitikk også sikre åpne arenaer hvor forskjellige tros- og livssyn får møte hverandre og utvikle gjensidig forståelse.

Det er naturlig at offentlige myndigheter, spesielt staten, med en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk tar ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet. Slike fellesskap, med et bredt spekter av engasjement og deltakelse, representerer verdifulle bærebjelker i samfunnet. En slik politikk vil legge til rette for at tro og livssyn fortsatt skal fremtre i det offentlige rom. Det er behov for å utrede en samlet statlig tros- og livssynspolitikk. Forankring av statens verdigrunnlag i Grunnloven er i denne sammenheng et viktig spørsmål. Kirkemøtet ber regjeringen ta initiativ til at dette arbeidet kommer i gang og kan sees i sammenheng med forholdet mellom stat og kirke.

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

Vedtatt mot 19 stemmer.

2.1 Endring av relasjonen mellom staten og Den norske kirke i fremtiden ("lovforankret folkekirke")

2.1.1 Den norske kirke som trossamfunn og landsdekkende folkekirke

Den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må bevare Den norske kirkes identitet som folkekirke samtidig med at Den norske kirkes selvstendighet som trossamfunn styrkes. Uansett fremtidig tilknytningsform mellom stat og kirke, vektlegger de kirkelige høringsinstansene kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn. Kirkemøtet slutter seg til dette.

Stat – kirke-utredningen dokumenterer at det i hele forrige århundre har vært gjennomført reformer som har medført en gradvis overføring av myndighet fra statlige til spesifikke kirkelige organer. På 1900-tallet ble det gradvis bygd opp en kirkelig rådsstruktur. Mot slutten av århundret ble deler av det statlige kirkestyrets myndighet delegert til de kirkelige organer, særlig da til bispedømmeråd (tilsetting av prester) og kirkemøte (deler av kongens anordningsmyndighet). Det er bred enighet om at det er behov for videre reformer i Den norske kirke.

Den norske kirke er, som en følge av statskirkeordningen, organisert i to virksomhetsområder, prestedtjenesten og rådenes virksomhet. Arbeidet med videreutviklingen av Den norske kirke har vist behov for å samle de to virksomhetsområdene i en felles struktur for å bedre betingelsene for samvirke mellom embete og råd, og for å bidra til større deltakelse og engasjement, ikke minst i den lokale kirke. Kirkemøtet vedtok i 2005 at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en fremtidig kirkeordning (sak KM 08/05). En endret relasjon mellom stat og kirke vil gjøre det lettere å samordne eller samle virksomhetene ved å overføre ansvaret for prestedtjenesten fra det statlige kirkestyret til kirkelige organer.

Stat – kirke-utvalget ser det som viktig at Den norske kirke forblir en kirke med bred kontaktflate og er åpen og inkluderende. Slik blir den en kirke for folket og tilgjengelig for alle som ønsker dens tjenester. Dette er i tråd med Kirkemøtets premisser slik

høringsuttalelsen uttrykker disse. Kirkemøtet anser at en form for offentlig tilknytning for Den norske kirke også i fremtiden vil være hensiktsmessig, for å bevare og styrke den som folkekirke og som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon i samfunnet, samtidig som medlemmenes opplevelse av tilhørighet til kirken ivaretas.

En offentlig tilknytning skal sikre kirken rammebetingelser som gjør den i stand til å være en landsdekkende folkekirke som er nærværende i alle lokalsamfunn gjennom sin soknestructur, sine kirkebygg og sin virksomhet.

2.1.2 Tros- og livssynsfrihet og religionens samfunnsbyggende betydning

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsnivå begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av tros- og livssynsfriheten

Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener at den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må utformes slik at hensynet til prinsippet om tros- og livssynsfrihet ivaretas. Statens plikt til å ivareta tros- og livssynsfrihet, gjør at tidligere tiders form for integrasjon mellom stat og kirke i statskirkeordningen, blir mer problematisk jo mer samfunnet pluraliseres. Derfor vil Kirkemøtet at det direkte statlige kirkestyret avvikles.

Ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet skal ingen kunne pålegges å være medlem i et bestemt tros- eller livssynssamfunn. Kirkemøtet mener at oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd) og bekjennelsesplikten for minst halvparten av statsrådene (grl § 12) og for Kongen i denne sammenheng er problematisk og bør oppheves. Statsrådenes kirkemedlemskap har vært forutsetningen for det statlige kirkestyrets legitimitet (Kongens anordnings- og utnevningmyndighet). Oppheves bekjennelsesplikten for statsrådene og for Kongen, bortfaller den kirkelige legitimering av det direkte statlige kirkestyret.

Kongens bekjennelsesplikt illustrerer det nære forholdet som det historisk har vært mellom Den norske kirke og monarkiet. I en fremtidig kirkeordning er det rimelig å la trostilhørighet være et anliggende som også Kongen selv har mulighet for å ta stilling til. Kirkemøtet understreker at det ved en endring av kirkeordning er viktig å videreutvikle den gode relasjonen mellom Kongen og Den norske kirke.

Kirkemøtet mener, i tråd med Stat – kirke-utvalgets flertall, at det er viktig å bevare og videreutvikle bevisstheten om felles kulturell og verdimeessig arv og styrke religionens rolle som verdi- og kulturbærende faktor i samfunnet. Den norske kirke bidrar aktivt i samfunnets verdidebatt. Kirkens kulturmelding; *Kunsten å være kirke* legger grunnlag for en kirkelig kultursatsing som vil bidra til å videreføre og fornye tradisjoner som er identitetsskapende for store grupper både lokalt og nasjonalt. Kirkemøtet mener at en offentlig tilknytning for Den norske kirke vil ha positiv betydning for dette arbeidet så lenge en slik særstilling ikke skader tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet foreslår også at det tas inn en verdiparagraf i Grunnloven.

Kirkemøtet understreker videre at en aktiv støttende statlig tros- og livssynspolitik vil bidra til å sette Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunnene i stand til fortsatt å fylle viktige kultur- og verdibærende funksjoner for storsamfunn og lokalsamfunn.

2.1.3 Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser og med utgangspunkt i Stat – kirke-utvalgets flertallsinnstilling, går flertallet i Kirkemøtet inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret

folkekirke

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning, oppheves. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det kongelige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer. Dette er i samsvar med Kirkemøtets tidligere vedtak (sak KM 16/2000 pkt. 1). Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. Ingen bestemmelser i det særlige lovgrunnlaget for Den norske kirke må komme i konflikt med innholdet i Kirkeordningen. Innføring av den nye rettsstatusen til Den norske kirke og relasjonsendringen mellom staten og kirken må derfor planlegges slik at de nødvendige grunnlovsendringene og øvrige lovendringer trer i kraft etter at Kirkemøtet har vedtatt Kirkeordningen.

En offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas.

Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven.

Bestemmelsen i Grunnloven om statens offentlige religion erstattes av en verdiparagraf.

Lovforankret folkekirke og tros- og livssynsfrihet

En lovforankret folkekirke etter disse linjer, vil fullt ut ivareta den individuelle og kollektive tros- og livssynsfrihet. Den norske kirke vil fortsatt ha en viss særstilling som er begrunnet i kirkens oppslutning og dens historiske og samfunnsmessige rolle.

Lovforankret folkekirke – avvikling av statskirken?

Det finnes ingen klar definisjon av begrepet statskirke, og i samfunnsdebatten brukes ordet i forskjellige betydninger. Det blir derfor for unyansert å formulere problemstillingen som et spørsmål om hvorvidt man vil skille stat og kirke, se spørsmål 2 i departementets høringsbrev. Kirkemøtet mener det er mer tjenlig å snakke om kirkens relasjoner til staten for derved å gå mer direkte på forholdet mellom stat og kirke. Det er her tale om ulike typer av relasjoner, både juridiske, økonomiske og kulturelle. På det juridiske plan har både Stat – kirke-utvalgets modell 1 ("grunnlovforankret folkekirke") og modell 2 ("lovforankret folkekirke") det til felles at de har en forankring i Grunnloven og i tillegg regulering i en egen kirkelov.

Forskjellen består i at modell 1 beholder bestemmelsene om Kongens kirkestyre i Grunnloven, mens modell 2 nøyer seg med en forankring i Grunnloven og for øvrig plasserer den rettslige regulering i en egen lov (kirkeloven). Ved denne forankring i Grunnlov og lov setter begge modeller Den norske kirke i en særstilling i forhold til andre trossamfunn. Det er derfor mulig å anse en lovforankret folkekirke som en form for statskirke.

2.2 Rettslig rammeverk: Grunnlovsbestemmelser, Kirkelov og Kirkeordning

Kirkemøtet går her nærmere inn på de konsekvenser en avvikling av det direkte statlige kirkestyret har for det rettslige rammeverket og det øverste kirkestyret.

2.2.1 Endringer i Grunnloven

En kirkeordning med lovforankret folkekirke medfører at følgende bestemmelser i Grunnloven oppheves eller endres:

§ 2 annet ledd (det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken) – oppheves og erstattes av en "verdiparagraf"

§ 4 (Kongens bekjennelsesplikt) – oppheves

§ 12 annet ledd (krav til statsrådenes medlemskap i Den norske kirke) – oppheves

§ 16 (Kongens anordningsmyndighet) – oppheves og myndigheten her overføres til kirkelige

organer

(§ 16 kan erstattes av en bestemmelse om statens aktivt, støttende tros- og livssynspolitikk)

§ 21 (utnevning av biskop og prost) – endres

§ 22 (avskjedigelse av embetsmenn) – endres

§ 27 annet ledd (kirkelig statsråd) – oppheves

Grunnloven og statens tros- og livssynspolitikk

Kirkemøtet går inn for en fortsatt aktivt støttende tros- og livssynspolitikk. I samsvar med det klare ønsket i høringsrunden etter *Samme kirke – ny ordning*, mener Kirkemøtet at statens ansvar her bør grunnlovfestes.

Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) foreslo å plassere en slik grunnlovsbestemmelse som alternativ til dagens § 16.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget til grunnlovsbestemmelse fra Stat – kirke-utvalgets flertall: *Det paahviler Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Den norske Kirke og andre Tros- og livssynssamfund gives Adgang til at udøve deres Virksomhed i Henhold til deres Egenart.*

Grunnloven og verdiparagraf

Ved en lovforankret folkekirke vil Grunnlovens § 2 oppheves. Grunnloven, som konstituerer statsdannelsen Norge, bygger på et grunnleggende nasjonalt fellesskap som, ikke minst i ei tid med sterke individualistiske strømninger, trenger den støtte en verdiparagraf vil gi.

Høringsinstansene etter *Samme kirke – ny ordning* var opptatt av at de kristne og humanistiske verdiene i kulturarven skulle grunnlovfestes. Kirkemøtet støtter forslaget om en verdiparagraf i Grunnloven og mener, i tråd med utvalget, at denne bør vise til felles historie, kulturtradisjoner og samfunnsverdier.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrundlag

Det er et entydig ønske fra kirkelige høringsinstanser på alle nivå at Grunnloven får en slik verdiparagraf hvis dagens § 2 skal endres. Kirkemøtet vil anbefale at verdibestemmelsen plasseres i Grunnlovens § 2.

2.2.2 Ny kirkelov

Med Kirkelov forstår Kirkemøtet en lov gitt av Stortinget som skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.

Kirkemøtet har foran, i tråd med utvalget, vist til at Den norske kirke til tross for en økt institusjonell og livssynsmessig sekularisering, har en markert plass i nasjonens liv ikke minst lokalt, men også ved nasjonale begivenheter. Det vil trolig styrke betydningen av tro og livssyn generelt i samfunnet at Den norske kirke i kraft av sin historie, utbredelse og oppslutning får en særstilling ved en kirkelov gitt av Stortinget.

Kirkemøtet mener, i likhet med Stat – kirke-utvalgets flertall, at kirkeloven bør forankres i en grunnlovsbestemmelse. En slik bestemmelse kan gi medlemmene trygghet for at folkekirken videreføres. Den kan naturlig plasseres i § 16. Stat – kirke-utvalget har foreslått følgende ordlyd:

Nærmere Bestemmelser om Den norske kirkes Ordning fastsettes ved Lov.

Kirkemøtet gjør oppmerksom på at bruken av uttrykket ”Den norske kirkes Ordning” kan forveksles med Kirkeordningen som Den norske kirke selv skal fastsette. Uttrykket bør vurderes nærmere.

Loven må bekrefte at Den norske kirke fortsatt er et evangelisk-luthersk trossamfunn og en videreføring av dagens kirke som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Loven må inneholde bestemmelser som etablerer Den norske kirke som rettssubjekt med rettigheter og plikter, samtidig som den viderefører soknet som rettssubjekt og regulerer forholdet mellom de kirkelige rettssubjekter.

Loven må også inneholde formuleringer som viser at den myndighet som i dag ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer. Kirkemøtet viser for øvrig til Stat – kirke-utvalgets betraktninger om innholdet i en slik rammelov.

Kirkemøtet mener at Den norske kirke ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet må stå fritt til å bestemme eget læregrunnlag, organisasjonsstruktur, hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar. Kirkeloven må derfor bli en kort rammelov, i tråd med forslaget til Stat – kirke-utvalgets flertall.

2.2.3 Ny kirkeordning

Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken. Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere kirkens indre forhold.

Det er viktig for Kirkemøtet at videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

Kirkemøtet vil, i tråd med stat – kirke-utvalgets flertall, trekke frem viktige elementer i Kirkeordningen:

1. Den norske kirke som trossamfunn

Grunnleggende trekk ved

I Bekjennelsesgrunnlag

II Selvforståelse

III Medlemskap

IV Oppgaver

V Virksomhet

2. Kirkelige organer/ansvarsområder

- Hvilke organer Dnk består av/struktur

- Virksomhetsansvar

- Valgordninger

- Sammensetning

- Biskopen (oppgaver og tilsetting)

3. Arbeidsgiveransvar

- Hvilken del av arbeidsgiveransvaret skal ligge hvor

- Tilsynet og tilsynets innhold

4. Andre bestemmelser

- Hjemmel for annen kirkelig lovgivning

- Fordelingskriterier for tilskudd fra stat og kommune

Kirkeordningen bør også inneholde bestemmelser om at offentlighetslovens og forvaltningslovens regler skal gjelde i Den norske kirke. Kirkeordningen bør gis en særskilt status til forskjell fra underliggende regelverk og være beskyttet gjennom særskilte krav til endring. Kirkeordningen vedtas av Kirkemøtet.

Kirkeloven og Kirkeordningen må ses i sammenheng. De vil ha forskjellig status og innhold, men de må være samstemte i den forstand at de ikke står i motstrid til hverandre på noe punkt.

Det er videre viktig at det etableres prosedyrer som sikrer at det heller ikke oppstår motstrid ved senere endringer av Kirkeloven og Kirkeordningen. Kirkemøtet mener derfor at

Kirkeloven og Kirkeordningen bør utarbeides parallelt med god kontakt mellom politiske myndigheter og kirkens egne organer. Kirkemøtet må vedta Kirkeordningen før Stortinget vedtar Kirkeloven. Kirkelige organer på alle nivåer vil, ut fra kirkens demokratiske struktur, på forskjellige måter delta i dette arbeidet. Det vil samtidig bli behov for å utarbeide overgangsordninger.

Kirkemøtet viser til at Kirkerådet har satt i gang et utredningsarbeid mht status, innhold og sammenheng mellom Kirkeloven og Kirkeordningen.

3. Andre høringsstemaer

3.1 Demokrati og valgordninger

Gjennom mange år har Den norske kirke i sitt reformarbeid bygd opp en rådsstruktur og et reelt kirkelig demokrati. Kirkemøtet deler like fullt de synspunktene, både fra kirkelige høringsorganer og politiske innspill, som understreker at demokratiet i kirken må utvikles videre, uavhengig av tilknytning til staten.

Kirkemøtet vil slå fast at det aldri må være tvil om at kirkestyre er alle medlemmers ansvar. Kirkemøtet har derfor som klar målsetting å videreutvikle en kirkeordning som skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg og la seg velge til kirkens organer. Reformarbeidet har de siste årene gitt støtte til forsøk hvor det legges til rette for større engasjement og økt valgdeltakelse ut fra de valgordninger kirken nå har. Kirkemøtet har merket seg at svært mange lokalkirkelige høringsinstanser understreker at valgordningene må sikre en bedre valgdeltakelse og styrke representativiteten. Mange viser til positive erfaringer med menighetsrådsvalg lagt samtidig med Stortingsvalget. Erfaringer fra disse forsøkene vil bli brukt i arbeidet med å videreutvikle nominasjons- og valgordninger.

Kirkens valgordningen på soknenivå er i dag grunnleggende demokratisk. Dåpen er eneste kriterium for medlemskap. Det er allmenn stemmerett og valgbarhet for alle dømte kirkemedlemmer over en viss alder (18 år, forsøk med stemmerettsalder fra 15 år). Enhver gruppe på 10 stemmeberettigede eller flere har rett til å fremme alternative valglister. En videreutvikling av demokratiet på dette nivået må sikte mot bedre nominasjonsprosesser. Økt bruk av direktevalg på nivåene over soknet støttes av om lag en tredjedel av de kirkelige høringsinstansene så langt. Samtidig mener mange at soknet som det grunnleggende nivået i kirken sikres best ved en gjennomgående innflytelse og representasjon helt til topps i kirkens organisasjon. Kirkemøtet ønsker utredning av og forsøk med en kombinasjonen av direkte og indirekte valg, i en samlet vurdering av valgordninger til bispedømmeråd og til Kirkemøtet. Ved direkte valg styrkes mulighetene for enkeltmedlemmers innflytelse i kirken. Samtidig må nominasjons- og valgordninger til mellommenighet(er) og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.

Kirkemøtet deler utvalgets forståelse av at det kirkelige demokrati begrunnes ut fra prinsippet om det allmenne prestedømmet som likestiller alle kirkens medlemmer d.v.s. alle dømte. Samtidig har Den norske kirke, som omtalt i premissene, en ordinert tjeneste, embetet, med en teologisk og organisatorisk relativ selvstendighet. Kirkemøtet mener at direkte representasjon for den ordinerte tjeneste i kirkelige organer ved siden av de medlemsvalgte medlemmene, ivaretar kirkens særpreget samtidig som kirken i sin struktur og sine valgordninger er grunnleggende demokratisk.

Kirkemøtet mener modellen med en lovforankret folkekirke hvor kirkelige organer får større myndighet, gjør en videreutvikling av det kirkelige demokrati nødvendig, som ivaretar alle kirkens medlemmer, og som skal tjene til å utløse større deltakelse og engasjement.

3.2 Finansieringsordning for Den norske kirke

Fremtidig finansieringsordning for Den norske kirke er en stor og viktig sak for kirken.

Kirkemøtet har merket seg at usikkerhet rundt finansieringsordningen har vært medvirkende til at mange kirkelige høringsinstanser synes det er vanskelig å ta stilling til hovedspørsmålet i høringen.

Finansieringsordningen har også betydning for kirkens organisering. Men i høringsuttalelsen vurderer Kirkemøtet finansieringsordningen primært ut fra kirkens fremtidige forhold til staten.

Stat – kirke-utvalget har drøftet ulike løsninger. Hovedalternativet er enten en ren offentlig

finansiering eller en form for medlemsbasert finansiering (medlemskontingent eller obligatorisk livssynsavgift) eller en kombinasjon mellom disse. Kirkemøtet er overrasket over at alternativet med livssynsavgift ikke er kommet med i høringen. Kirkemøtet har vurdert de ulike alternativene i lys av de grunnleggende premissene som det har lagt til grunn for den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke. I denne sammenheng mener Kirkemøtet at det særlig er grunn til å vektlegge følgende:

3.2.1 En aktivt støttende tros- og livssynspolitik

Tros- og livssynsmessige uttrykk har en naturlig plass i samfunnets liv og representerer viktige samfunnsbyggende funksjoner og fellesgoder i og for samfunnet. Det er viktig at samfunnet legger til rette for at tros- og livssynssamfunnene får gode rammebetingelser, slik at de sikres reell frihet til å utøve sin tro og sitt livssyn.

Nylig har Storting og regjering iverksatt en trosopplæringsreform med bakgrunn i den store verdi tro og livssyn har for samfunnet. Offentlig finansiering er med på å sikre grunnvilkårene for en videreutvikling av tro og livssyn. Dette gjelder alle tros- og livssynssamfunn i Norge og må anses som et konkret utslag av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Målet om likebehandling og prinsippet om ikke-diskriminering må særlig vektlegges i et samfunn som har en majoritetskirke som også er statskirke. I et pluralistisk samfunn der folkekirken ikke har en ordning med egen kirkeskatt, slik våre naboland har, vil en offentlig finansiering av kirken kunne fremstå som problematisk. Alternativet vil være medlemsfinansiering. Kirkemøtet mener medlemsfinansiering vil kunne svekke det offentlige

ansvar. Staten har i Norge påtatt seg et hovedansvar for å finansiere fellesgoder som utdanning, helse og kultur. Kirkemøtet mener derfor at det offentlige fortsatt bør bære et hovedansvar for finansieringen av tros- og livssynssamfunn.

3.2.2 En samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar økonomi

I forbindelse med en fremtidig ordning for forholdet mellom stat og kirke, er det meget viktig for Kirkemøtet at en finner frem til en finansieringsordning som sikrer kirken et tilstrekkelig og forutsigbart ressursgrunnlag og en samlet og samordnet økonomi. Dette var også en entydig tilbakemelding fra høringsinstansene etter Kirke – stat-utredningen (Bakkevig-utvalget) og var et sentralt anliggende da Kirkemøtet behandlet utredningen *Ressursgrunnlaget for Den norske kirke* (KM 11/04).

For Kirkemøtet er det avgjørende at en fremtidig finansiering, uavhengig av ordningen av forholdet stat og kirke, sikrer folkekirken som landsdekkende kirke. Dette er et massivt krav fra de kirkelige høringsinstansene. Dagens finansieringsordning har vært kjennetegnet av vilje til å sikre evangeliets forkynnelse og kirkelige tjenester i hele landet og for landsmenn i utlandet.

Dagens todelte finansieringsordning, hvor staten har ansvaret for utgifter til prestatjenesten og til regionale og sentrale kirkelige organer, mens kommunene har ansvar for kirkebygg, personell og virksomheten lokalt, har både svake og sterke sider. Det er dokumentert betydelige forskjeller i kommunenes bevilgninger til kirkelige formål. Dette gjør at folkekirken som en landsdekkende kirke er sårbar. Dette tilsier at fordelingen av finansieringsansvar mellom kommune og stat bør endres for å få en mer samordnet og enhetlig finansieringsordning og sikre en regional likebehandling. Statlig finansiering vil også sikre forpliktelsene overfor døve og andre språklige minoriteter.

Kirkemøtet vil likevel peke på at et kommunalt finansieringsansvar kan være et virkemiddel for å bevare den nødvendige kontakten mellom den lokale kirke og kommunene. Dette synspunktet må også vektlegges i den videre drøfting av finansieringsmodeller.

3.2.3 Staten med et finansielt hovedansvar

Kirkemøtet støtter i hovedsak anbefalingen fra utvalgets flertall der det statlige tilskuddet dekker lønninger og tilknyttede personal/driftskostnader, mens kommunene dekker bygging, forvaltning, vedlikehold og drift av kirkebygg.

Kirkemøtet forstår det slik at dette vil innebære at de oppgaver som kirkelige organer er tillagt innenfor dagens kirkelov og som dekkes over offentlige bevilgninger (også trosopplæringsmidler), i en ny ordning bør samles og dekkes over statsbudsjettet med unntak av utgifter til kirkebygg. Kirkemøtet mener dette fremstår som den beste ordningen. Ved et slikt grep oppnås en helhetlig finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene. Dermed opprettholdes tilknytningen mellom kommune og kirke, noe som vil være et bidrag til å bevare kirkens plass og posisjon i lokalsamfunnet. Det vil likevel være behov for en nærmere klargjøring mellom statens og kommunenes ansvar. Finansieringsordningen bør hjemles i en ny Kirkelov.

En statlig finansiering vil også gjøre det enklere å ivareta nasjonale oppgaver og internasjonale og økumeniske forpliktelser.

Kirkemøtet vil imidlertid understreke at utgiftsnivået til kirkebygg er svært ulikt fra kommune til kommune. Det vil derfor være behov for å drøfte statlige tilskudds- og utjevningsordninger, slik utvalget foreslår. Dette gjelder særlig fredede og verneverdige kirker.

Stat – kirke-utvalget peker på at statlig finansiering vil kunne medføre en standardisering som ikke tar tilstrekkelig hensyn til lokale behov for differensiering og fleksibilitet, og binde opp for stor del av økonomien til sentrale organers virksomhet. Kirkemøtet mener det vil være en særlig utfordring i det videre arbeidet å finne frem til rettferdige og effektive fordelingsordninger som ivaretar nasjonale og helhetskirkelige behov, lokalkirkens behov og behovet for differensiering og fleksibilitet. Kirkemøtet mener kirkens organer må prioritere arbeidet med ny finansieringsordning. Flertallet mener også at modeller som kombinerer grunntilskudd, aktivitetsbaserte tilskudd og andre faktorer må utredes.

Uansett hvem som får ansvar for gravferdsforvaltningen, mener Kirkemøtet at kommunene fortsatt må ha det økonomiske ansvaret for gravlundene.

3.2.4 Behovet for økte ressurser

Kirkelige organer, de politiske partiene på Stortinget og KA-Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA) har gjentatte ganger understreket behovet for og nødvendigheten av økte ressurser til kirken. Kirkerådet har utredet ressursbehovet i Den norske kirke og behovet for kirkelig bemanning, som også Stat–kirke-utvalget refererer til. Sammenliknet med

ressursbruken i andre folkekirker ligger Den norske kirke lavt. Kirkemøtet anser situasjonen som bekymringsfull. Dette gjelder også det store etterslepet på vedlikehold av kirkebygningene. Manglende ressurstilgang vil særlig true Den norske kirke som en landsdekkende kirke.

I mange menigheter, organisasjoner og institusjoner sørger frivillig givertjeneste, ofringer og innsamlingsaksjoner for at nødvendig virksomhet opprettholdes. En stor dugnadsinnsats og betydelige gaveinntekter sikrer både at kirker og menighetshus fremstår som tjenlige redskaper for virksomheten. Kirkelige høringsinstanser er opptatt av at dette engasjementet må videreføres og stimuleres. Forutsetningen er at en solid grunnfinansiering ivaretar kirkens grunnleggende oppgaver på en god måte.

3.2.5 Medlemskontingent

Utvalget foreslår at de offentlige bevilgninger kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke menighetens øvrige virksomhet.

Kirkemøtet mener, i tråd med mange kirkelige høringsinstanser, at en medlemsavgift kan bli

oppfattet som en betaling for tjenester som kirken utfører overfor sine medlemmer. Flere høringssvar fra menigheter viser klart at man ikke ønsker utvikling mot en ”foreningskirke”, noe som en medlemskontingent kan oppleves å bidra til. Den norske kirke som folkekirke er derfor ikke tjent med å finansiere virksomheten med medlemskontingent.

Ut fra Kirkemøtets sterke fokusering på det offentliges ansvar for en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og den store frivillige finansieringen som finner sted i mange menigheter i dag, mener Kirkemøtet at det nå ikke er aktuelt å vurdere en medlemsavgift. En medlemsavgift vil kunne svekke forståelsen av at det offentlige vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk.

3.2.6 Livssynsavgift

Kirkemøtet mener det ved en senere anledning kan være aktuelt å vurdere innføring av en allmenn livssynsavgift. En allmenn livssynsavgift fastsatt av statlige myndigheter og innkrevd av alle over skatteseddelen med en tilsvarende reduksjon i skattenivået, kan være en mulig ordning som markerer tros- og livssynssamfunnenes egenart og særlige rolle i samfunnet. Den vil i mindre grad gi mulighet for politisk styring.

Kirkemøtet vil imidlertid oppfordre staten til å bygge ut allmenne ordninger som skattefradrag for å stimulere til frivillig givertjeneste. Dette er med på å vri privat forbruk over mot ”investeringer” som kommer fellesskapet til gode.

3.2.7 Andre spørsmål

Kirkemøtet går ikke inn på sentrale eller nasjonale oppgaver knyttet til Sjømannskirken, Døvekirken, Nidarosdomen, spesialprestetjeneste og ulike prosjekter, da Kirkemøtet forutsetter at slike ordninger vil videreføres. Feltprestetjenesten har sitt grunnlag i Genève – konvensjonen og berøres ikke av statskirkeordningen.

Kirkemøtet understreker at finansieringsordningen må sikre nødvendige ressurser til arbeidet med å bedre tilretteleggingen for funksjonshemmede.

Den norske kirke har en særskilt forpliktelse overfor samene som urfolk i kirken. Det må derfor sikres forsvarlig ressursgrunnlag for samisk gudstjeneste- og kirkeliv.

Kirkemøtet vil også vise til den spesielle situasjonen Døvekirken og kirken på Svalbard er i. Det må være et statlig anliggende at døve skal få delta i religiøst liv på likeverdig grunnlag som hørende. Dette forutsetter en forutsigbar og tilstrekkelig økonomi. Kirkemøtet viser til at situasjonen for kirken på Svalbard er spesiell rent forfatningsmessig. Dette må tas hensyn til ved utformingen av ny kirkeordning.

3.3 Gravferdsforvaltningen

Stat – kirke-utvalget ser fordeler og ulemper med både en kirkelig og en kommunal forvaltning av gravferdsordningen.

Stat – kirke-utvalgets flertall (17 av 20 medlemmer) mener forvaltning av gravferd er en allmenn oppgave som må ivaretas av det offentlige og anbefaler som hovedprinsipp at kommunen skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, men utvalget åpner for at en lokalt kan overlate dette til kirkelige instanser. Mindretallet på 3 medlemmer anbefaler at kirkelig fellelsråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder de fleste steder utgjør en integrert helhet.

3.3.1 Gravferdsforvaltning ved kirkelig fellelsråd

Vedtatt mot 15 stemmer.

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn

- gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.

Gravferdsforvaltning og gravferdsseremonier er ofte tett sammenvevd fordi døden reiser religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle spørsmål. Kirkemøtet mener, i motsetning til utvalgets flertall, at det prinsipielt og praktisk er vanskelig å skille mellom hva som er de juridiske og praktisk-administrative ordninger og oppgaver i forhold til de religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle oppgavene. Kirkemøtet ønsker ikke en livssynsnøytral utvikling på bekostning av de religiøse og livssynsmessige aspektene, som for svært mange mennesker nettopp blir fokusert og nærværende i møte med døden.

Et tros- og/eller livssynssamfunn vil ha de beste forutsetninger for å møte ønsker om ulike gravskikker og ritualer knyttet til død, sorg og gravferd på en tilstrekkelig sensitiv måte. Fellesrådene har utviklet stor kompetanse når det gjelder å vise omsorg og respekt samtidig som det er ervervet mye erfaring og kunnskap også om behov og skikker i andre tros- og livssynssamfunn. Livssynsmessig forankring må i lys av dette ikke anses som et handikap, men som en ressurs, ikke minst i en tid med et livssynsmessig mangfold. I tilknytning til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn har det kommet fram at flere trossamfunn anser det som mer problematisk at et ikke-religiøst/livssynsnøytralt organ ivaretar gravferdsforvaltningen.

Kirkemøtet mener derfor at kirkelig fellesråd eller tilsvarende organ på lokalt/regionalt nivå fortsatt bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen. Særlig vil det være naturlig der kirkegården omkranser kirken og utgjør en integrert helhet.

Kirkemøtet mener det likevel er grunn til på dette området å understreke minoritetenes livssynsmessige behov i et pluralistisk samfunn. Det er selvsagt ikke bare Den norske kirke som majoritetskirke som kan ivareta dette. Men kirkelig fellesråd har lang erfaring med å legge forholdene til rette både for Den norske kirkes medlemmer og for medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn. Det er meget få klager på at dette ikke har fungert.

Brukerundersøkelsen som TNS Gallup gjennomførte for KA i 2004 viste at brukertilfredshet på gravferdstjenesten sammenlignet med andre kommunale tjenester skåret høyest. Ingen annen offentlig tjeneste har oppnådd så høy brukertilfredshet.

Religionsfrihet, likebehandling og at alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn, vil være en konstant utfordring for det organ som står for gravferdsforvaltningen. Forvaltningsansvaret bør derfor legges til et organ som har god forståelse for denne siden av gravferdsforvaltningen. Kirkemøtet kan heller ikke se at utvalget har lagt frem materiale som viser at dagens forvaltningspraksis er problematisk.

På mindre steder med få innbyggere og små sokn, vil ansatte ofte ha kombinasjonsstillinger, for eksempel kirketjener og graver. Slike ordninger vil bli vanskelig dersom forvaltningen av gravferd legges til kommunen.

Kirkemøtet mener imidlertid at forvaltningsansvaret fortsatt bør kunne overføres til kommunen der forholdene ligger til rette for det. Ikke minst vil dette være aktuelt i byer og på steder der gravlundene ikke er lagt til kirkens nære omgivelser. Dette fungerer i dag i noen få kommuner og det er lite press fra kommunene om å overta dette ansvaret.

3.3.2 Andre spørsmål

Kirkemøtet mener det i fremtiden, for å ivareta tros- og livssynsfriheten, i større omfang enn nå bør anlegges kirkegårder/gravlunder uavhengig av kirkebygget, men vil se det som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke. Å gravlegges i vigslet jord og nær kirken har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn. Men dette

tilsier at også tilsvarende ønsker fra andre tros- og livssynssamfunn bør ivaretas mht. anleggelse av gravlunder.

Kirkemøtet støtter at det offentlige bør legge til rette for å skaffe til veie verdige alternative eller livssynsflexible seremonilokaler.

Kirkemøtet støtter forslaget til Stat – kirke-utvalget om at det ved utvidelser og nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele kirkegården/gravlunden med vigsling av enkeltfelt/enkeltgraver for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder begrepsbruk, mener Kirkemøtet at dette bør kunne bestemmes lokalt ut fra lokale forhold, men tror folk flest finner det naturlig å bruke kirkegård, ikke minst ut fra kirkegårdens beliggenhet. Kirkemøtet har for øvrig ingen merknader til at en i større grad benytter betegnelsen gravlund, spesielt der det ikke ligger en kirke i tilknytning til gravlunden.

Betegnelsen gravplass er etter Kirkemøtets mening mindre egnet.

Uavhengig av hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, støtter Kirkemøtet utvalgets forslag om å opprette et gravferdsfaglig forum i hvert bispedømme/fylke hvor involverte instanser kan samarbeide og drøfte ulike problemstillinger knyttet til gravferd, gravferdsskikker og forvaltning. Et slikt forum må få en rådgivende funksjon overfor de som har forvaltnings- og økonomiansvaret.

Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av gravlunder, arealer, bygninger (gravkapell/seremonirom) etc, er fortsatt foreslått lagt til kommunen. Kirkemøtet støtter dette.

3.4 Eierskap

Departementet har i sitt høringsbrev reist spørsmålet om eierskap til kirkene. Dette er overraskende, da det ikke finnes andre tradisjoner knyttet til eierskap enn at kirkene er soknets eiendom. Kirkemøtet mener likevel at det vil være aktuelt å diskutere eierskap av fredete og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

3.4.1 Kirkebyggene

Stat – kirke-utvalget anbefaler en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond ved en kirkeordning med lovforankret kirke. Flertallet anbefaler at kirkelige organer trer inn i de rettslige posisjoner som departementet i dag har.

Når det gjelder eiendommer og kirkefond som ikke er eid av private eller av soknene, foreslår Stat – kirke-utvalget at disse i sin helhet overføres til Den norske kirke, mens eiendommer til øvrige kirkebygg m.m. som i dag anses som statlige, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Kirkemøtet støtter disse forslagene.

Kirkemøtet er opptatt av at menighetene får kirkebygg som dekker menighetens bruksbehov. Mange menigheter må vente i mange år før kommunene tar ansvar for å reise helt nødvendige kirkebygg. En ny kirkeordning må bidra til at alle menighetene får tjenlige kirkebygg.

3.4.2 Fredede og verneverdige kirker

Kirkemøtet viser til premissdelen som understreker kirkenes betydning både i lokalsamfunnet og som kilde til forståelse av norsk kulturarv. Stat – kirke-utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk. Det vil være behov for å foreta en gjennomgang av hvilke kirker som skal vernes og ivaretas av det offentlige, hvilke kirker som skal ivaretas til ordinært bruk og når det er aktuelt med en kombinasjon.

Kirkemøtet støtter forslaget om at det etableres særskilte finansieringsordninger for fredete, og verneverdige kirker og for nyere kirkebygg av kulturhistorisk verdi og at det opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske ordningen.

Tilskuddet skal forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter. En slik ordning bør også gjelde for fredete og verneverdige bygg for andre tros- og livssynssamfunn.

3.4.3 Opplysningsvesenets fond

Spørsmålet om eiendomsretten til Opplysningsvesenets fond bør nå finne en politisk løsning. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke. Dette er i samsvar med tidligere anbefalinger fra Kirkemøtet og andre kirkelige organer. Kirkemøtet forutsetter at det ikke foretas disposisjoner som svekker fondet før eierforholdene er endelig avklart.

KM 8/07 Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke

---

1 Videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål. Premisser, overordnede føringer og prioriteringer.

Kirkemøtet vil understreke at det er avgjørende å komme fram til en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke.

1.1 Premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål

Kirkemøtet viser til sin høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke. Kirkemøtet har en spesiell status blant de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ jf lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet ber om at dens høringsuttalelse tillegges vekt i samsvar med dette i utformingen av forslagene om det framtidige forholdet mellom stat og kirke og de politiske rammebetingelsene for Den norske kirke i framtiden.

Vedtaket i Kirkemøtet i 2006 var enstemmig om de grunnleggende premisser om kirken som folkekirke og trossamfunn og når det angikk statens tros- og livssynspolitikk (uttalelsens kap. 1). Avsnittet om fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke (kap. 2) ble vedtatt med 63 mot 19 stemmer. Flertallet gikk inn for en lovforankret folkekirke med en forankring i grunnloven og avvikling av det direkte statlige kirkestyret. Et alternativt forslag til kap.2 om å videreføre Den norske kirke som en grunnlovsforankret kirke med reformer innenfor rammen av statskirkeordningen, fikk 18 stemmer. Kap. 3 om andre høringstemaer (med unntak av pkt. 3.3.1) ble enstemmig vedtatt, mens pkt. 3.3.1 om gravferdsforvaltningen ble vedtatt med 67 mot 15 stemmer. Flertallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen skal ligge i kirkelig fellesråd, mens mindretallet gikk inn for at gravferdsforvaltningen bør ligge i kommunen.

Det endelige høringsresultatet forelå ikke da Kirkemøtet 2006 avga sin høringsuttalelse. Sammenfatningen av høringsmaterialet forelå i mars 2007. Svarfordelingen i det endelige høringsresultatet avviker ikke vesentlig fra det høringsmaterialet som forelå før Kirkemøtet 2006.

Kirkemøtet viser videre til sin uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004).

Kirkemøtet vedtar følgende som premisser for det videre arbeid med kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål (jf del A kap 1-3 i saksdokumentet til Kirkemøtet 2007 *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*):

1.1.1 Folkekirke og samfunn

1 Kirkemøtet vurderer relasjonen mellom stat og kirke først og fremst i lys av Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke og trossamfunn. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i framtiden kan ha stor oppslutning i folket. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros-

og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premismaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke.

2 Den enkelte menighet framstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen.

Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.

3 De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

1.1.2 Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering

Området for intern-kirkelig regulering:

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Den norske kirkes identitet og oppdrag*, pkt 1). Den norske kirkes karakter av trossamfunn må respekteres og vektlegges når ordninger som berører trossamfunnsanliggender skal utformes. Som trossamfunn skal Den norske kirke:

- 1 bestemme over sin lære og liturgi,
- 2 utnevne/velge sine ledere,
- 3 fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,
- 4 ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar.

Dette kan gjennomføres uavhengig av kirkens relasjon til staten.

Området for statlig regulering:

Tros- og livssynssamfunnenes virksomhet berører statlige interesser på flere områder. Statlig regulering i forhold til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene bør i hovedsak omfatte:

- 5 Offentligrettslige rammer for tros- og livssynssamfunn.
- 6 Offentlige tilskuddsordninger for tros- og livssynssamfunn og Den norske kirke.
- 7 Offentlig ansvar for kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg.

8 Gravferdsforvaltning: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og trossamfunnenes rolle. Dette reguleres i gravferdsloven med underliggende forskrifter og regelverk.

9 Ekteskapsinngåelse: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette reguleres i ekteskapsloven og underliggende forskrifter og regelverk.

Den norske kirkes forhold til annet lovverk

10 Opplysningsvesenets fond (OVF) overføres til Den norske kirke, slik Kirkemøtet 2006 har gått inn for. Det vil da bli behov for endringer i lov om Opplysningsvesenets fond. Reglene om forvaltning av fondet vil måtte endres, og det er et spørsmål om det vil være nødvendig med en egen lov om OVF, eller om det er tilstrekkelig med den alminnelige fondslovgivning, og et sett kirkelige regler angående forvaltningen av fondet. Hvorvidt det i dette tilfelle vil være nødvendig å endre eller oppheve Grl § 106, må utredes.

11 Den norske kirke er i dag underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Også en mer selvstyrt kirke må ha åpenhet, offentlighet, innsynsmulighet, forutsigbarhet og ryddighet i saker av forvaltningsmessig karakter. Det enkleste vil være å fortsatt gjøre offentlighetsloven og forvaltningsloven gjeldende for Den norske kirke.

12 Den norske kirkes særskilte ansvar for samisk kirkeliv sees i lys av Grunnlovens § 110a. Den norske kirke skal fortsatt være forpliktet på samelovens språkregler og ha del i de statlige finansieringsordninger som følger av denne forpliktelsen.

13 Arbeidsmiljølovens regler vil gjelde i Den norske kirke, inklusive unntaksbestemmelsen for tros- og livssynsamfunn, § 13-3 (3). Det samme gjelder ferieloven.

14 Tjenestemannsloven gjelder i dag for embetsmannsgruppene biskoper og proster og for det meste av presteskapet som statstjenestemenn. Den omfatter også tjenestemenn ansatt i bispedømmene og sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Hvis disse gruppenes status som embetsmenn og statstjenestemenn avvikes og arbeidsvilkårene reguleres av arbeidsmiljøloven og avtaleverk, vil det oppstå behov for overgangsregler/avtaler og sannsynligvis også særavtaler.

15 Den norske kirke omfattes, og vil også som mer selvstyrt kirke omfattes, av likestillingslovens unntaksbestemmelse når det gjelder indre forhold i trossamfunn, men søker i praksis å gjennomføre intensjonene i likestillingsloven.

16 Den norske kirkes status i forhold til arkivloven må avklares.

1.1.3 Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier

Grunnlovsforankring av Den norske kirke

1 Det tas inn en grunnlovsbestemmelse som hjemler at det gis en særlig lov for Den norske kirke.

- 2 Statsrådenes bekjennelsesplikt oppheves. Dette får følger for Grunnloven (Grl.) § 12, 2.ledd og 27, 2.ledd som begge foreslås opphevet.
- 3 Bestemmelsen om at ”Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion” i Grl. § 2 oppheves.
- 4 ”Oppdragerplikten” i Grl. § 2, 2.ledd fjernes.
- 5 Kirken gis selvstendig myndighet til å definere sin egen lære og utnevne og velge sine egne ledere. Av dette følger at bestemmelsen om den kongelige anordningsmyndighet i Grl. § 16 oppheves. Det får også følger for Grl. § 21 og 22 som endres ved at ordet ”geistlige” fjernes i begge paragrafer.
- 6 Det kan vurderes om Grl. § 4 skal beholdes eller endres til en paragraf om Kongens ansvar for å håndheve og beskytte trosfrihet og beskytte trosutøvelse.

Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk

- 7 Bestemmelsen i Grl. § 2, 1.ledd om religionsfrihet videreføres.
- 8 Prinsippet om statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk grunnlovsfestes.

Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag

- 9 Grunnlovsbestemmelsen om Statens offentlige religion erstattes av en ”verdiparagraf” som inneholder henvisning til ”den kristne og humanistiske arv”.

1.1.4 Kirkelov

- 1 En egen lov for Den norske kirke skal være en kortfattet rammelov. Denne loven skal hen vise til Den norske kirkes selvforståelse når det gjelder dens egenart og øvrige grunnleggende forhold. Loven skal først og fremst regulere denne kirkens forhold til staten, etablere kirken som et selvstendig rettssubjekt og avklare forholdet mellom det sentrale og de lokale rettssubjekter i kirken. Loven må også inneholde nødvendige overgangsbestemmelser. Det sentrale er at loven kun skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.
- 2 Dersom kirkeloven blir for omfattende, kan dette bli oppfattet som et menneskerettslig problem ved at et konfesjonsløst storting skal ha styring med Den norske kirke når denne har fått status som selvstendig trossamfunn. Dette vil bryte både med prinsippet om trossamfunnets autonomi og med prinsippet om likebehandling mellom trossamfunn.
- 3 Urfolksdimensjonen skal ivaretas både i rammeloven og i kirkeordningen.

1.2 Hovedprinsipper for en Kirkeordning for Den norske kirke

(jf saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke*, del A, kap 4-5).

1.2.1 Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

- 1 Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning.
- 2 ”Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken.”(KM 2006). Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere alt som angår kirkens indre forhold. Kirkeordningen gis av Kirkemøtet som kirkens øverste regelstiftende myndighet.
- 3 Forslag til Kirkelov og til Kirkeordning bør utarbeides parallelt, slik at en kan ta hensyn til de rettslige rammer som bestemmes for statens forhold til Den norske kirke i utarbeidelsen av Kirkeordningen. Disse rammene kan påvirke hva som vil være hensiktsmessig indre organisering av Den norske kirke. På den annen side kan en i utarbeidelsen av Kirkeloven ta inn bestemmelser som viser til Den norske kirkes egen selvforståelse, slik denne blir uttrykt i Kirkeordningen.

1.2.2 Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke:

- 1 Den norske kirkes læregrunnlag videreføres. Dette er Den hellige Skrift, sammenfattet i den apostoliske, nikenske og athanasianske trosbekjennelse, samt i den uforandrede augsburgske konfesjon av 1530 og Luthers lille katekisme.
- 2 Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.
- 3 Kirkeordningen må formulere kirkens oppgave, som omfatter forkynnelse av evangeliet og forvaltning av sakramentene i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse og begravelse), trosopplæring, sjelesorg, diakoni, kirkemusikk, misjon og kirkelig kulturarbeid. Dette er oppgaver som må løses lokalt. Den øvrige kirkelige struktur skal støtte opp om lokalmenighetens løsning av disse oppgavene, ivareta tilsyn og samordning, og ivareta Den norske kirkes kontakter med andre kirker og tros- og livssynssamfunn.
- 4 Dåpen skal være eneste medlemskriterium. Alle medlemsrettigheter og plikter har dette som utgangspunkt.
- 5 Kirken skal ha en særskilt tjeneste (den ordinerte tjeneste) med ord og sakrament, og andre tjenester som bidrar til å utføre kirkens oppgave.
- 6 Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur.
- 7 Kirkeordningen skal avklare ansvar og oppgaver for de ulike organer, nivåer og tjenester og legge til rette for samvirke mellom tjenestelinjen i den ordinerte tjeneste og rådene, og mellom lokale, regionale og sentrale organer.
- 8 Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering tar utgangspunkt i den lokale menighetens behov. Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken.
- 9 Kirkeordningen må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Soknet er grunnenheten i kirken. Soknet skal fortsatt være selvstendig

rettssubjekt og eier av kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen skal sikre kirkelig nærvær og kirkebygg i alle landets lokalsamfunn.

- 10 Kirkeordningen skal sikre kontinuitet i kirkens forhold til dens medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.
- 11 Kirkeordningen skal legge til rette for en dynamisk videreutvikling av kirkens liv i møte med et samfunn og en kultur i endring.
- 12 Kirkeordningen skal fastsette strukturer og beslutningsprosedyrer som tjener til at Den norske kirke kan utføre sitt oppdrag, og legge til rette for medlemmenes engasjement og deltakelse.
- 13 Kirkeordningen skal også bidra til å bevare og styrke enheten mellom dem som tilhører Den norske kirke, mellom menigheter, bispedømmer og Den norske kirke som helhet, og med hele den verdensvide kirken.
- 14 Kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer.
- 15 Kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse.
- 16 Kirken har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Dette begrunnes i samenes sterke historiske tilknytning til Den norske kirke, samt i samenes status som urfolk i Norge.
- 17 Videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

1.3 Overordnede føringer og prioriteringer for videre utredning og saksbehandling

Kirkemøtet vil i tråd med saksdokumentet *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke* del B, vedta følgende overordnede føringer og prioriteringer for den videre utredning og saksbehandling:

- 1 Kirkemøtet anser det nødvendig med videre avklaring på følgende kirkeordningsmessige delområder før et eventuelt samlet kirkeordningsarbeid kan igangsettes:
  - kirkelig organisering
  - valgordninger og demokrati
  - ordning for utnevning av biskop (og prost)
  - tilsynsfunksjonen
  - organisering av arbeidsgiveransvar
  - finansieringsordning
  - struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk
- 2 Spørsmålene om kirkelig organisering, arbeidsgiveransvar og finansieringsordning må sees i sammenheng.

- 3 Når spørsmålet om kirkelig organisering er avklart, må kirkens valgordninger, styringsstruktur og ansvars- og oppgavefordeling gjennomgås på nytt, bl.a. i lys av erfaringene fra forsøkene ved de kirkelige valg 2001-2009.
- 4 I forbindelse med implementeringen av nye kirkelige planer bør struktur, sammenheng og ansvarsfordeling i kirkens planverk gjennomtenkes. Det bør også utvikles et lokalkirkelig helhetlig planverktøy.
- 5 De kirkeordningsmessige delområdene bør være utredet og fremmet for Kirkemøtet i perioden 2008-2010.
- 6 Kirkerådet bes utarbeide en plan for utredninger, forsøk og kirkemøtesaker som omfatter disse delområdene. Kirkerådet bes bidra til tilstrekkelig hjemmel for forsøk med nyorganisering på bispedømme- og prostiplan.

2. Avsluttende uttalelse

Som innspill til den politiske prosessen om stat og kirke vil Kirkemøtet understreke følgende:

Dialog

Kirkemøtet forventer en konstruktiv dialog med myndighetene og de politiske partier om det framtidige forhold mellom staten og Den norske kirke og om utformingen av den framtidige kirkeordningen.

Demokrati

Den norske kirkes demokratiske ordninger må videreføre alle kirkemedlemmers demokratiske rettigheter i kirken. Ordningene må forbedres slik at det blir enklere å benytte seg av disse rettighetene, også for å stimulere til økt valgdeltakelse. Endring i forholdet mellom stat og kirke bør imidlertid ikke være betinget av et bestemt nivå på valgdeltakelsen.

Finansiering

Kirkemøtet er glad for signalene om politisk vilje til å finne en finansieringsmodell som skal gjøre Den norske kirke i stand til fortsatt å være en landsdekkende folkekirke med lokal forankring uten medlemsavgift, samtidig som prinsippet om likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn ivaretas. Finansieringsordningen må gjøre en hensiktsmessig organisering av kirken mulig. Finansieringsordningen vil kunne endres uten at grunnlovsendringer er nødvendige.

Rammelo og kirkeordning

Kirkemøtet ønsker en ordning med en kort rammelov om Den norske kirke, og en Kirkeordning gitt av Kirkemøtet. Kirkeordningen skal regulere alle forhold som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn å regulere, mens kirkeloven (med en forankring i Grunnloven) skal regulere forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Grunnlovsendringer

Kirkemøtet vil understreke sammenhengen mellom de grunnlovsbestemmelser som regulerer forholdet mellom staten og Den norske kirke. Særlig vil Kirkemøtet fremholde at endring av Grl

§§ 12 og 27 om statsråders kirkemedlemskap, må medføre endring av Grl § 16 om Kongens anordningsmyndighet i kirkesaker. Kirkemøtet vil understreke betydningen av å få med en grunnlovsbestemmelse om nasjonens verdiforankring.

- - - -

Enstemmig vedtatt, med unntak av pkt. 1.1.3, 1.1.4 og 1.2.1 som ble vedtatt mot 16 stemmer.

KM 9/07 Ordning for valg av biskop / Revisjon av ordning for bispenominasjon

---

Kirkemøtekomiteens merknader

Generelle merknader

Komiteen mener saksorienteringen gir et godt grunnlag for det videre arbeidet med å utforme en ordning for valg av biskop. Til grunn for forslaget ligger omfattende og grundige evalueringer av den prøveordning som Kultur- og kirkedepartementet fastsatte 1.juli 2004 etter forslag fra Kirkemøtet (KM 10/03) og som ble benyttet ved tre bispeutnevnelser. Videre er forslaget utarbeidet på bakgrunn av innspill og momenter som er lagt frem i forbindelse med innstillingen og høringen til Kirke/stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) og til Stat – kirke-utvalget (Gjønnes-utvalget).

På denne bakgrunn ble et forslag til en bispevalgordning og en revidert nominasjonsordning utarbeidet og sendt ut på bred høring. Høringsuttalelsene er forholdsvis entydige i sine anbefalinger. Forslaget om innføring av en ordning med bispevalg har fått bred oppslutning, men høringsinstansene har en del merknader til de nærmere konkretiseringene av ordningen. De som går inn for bispevalg, deler seg i to nesten like store grupper i spørsmålet om en skal fremme revidert nominasjonsordning som subsidiær løsning eller ikke.

Komiteen har i første rekke drøftet hovedprofilen i de ordninger som er foreslått. Det gjelder spørsmålet om Kirkemøtet primært bør foreslå en ordning med valg av biskop eller en revidert ordning med bispenominasjon.

Komiteen finner ikke å kunne anbefale en revidert ordning for nominasjon. Komiteen viser til den utvikling som har skjedd etter at Stortinget i 1981 uttrykte at en ville gå til yttergrensene for delegasjon innen grunnlovsbestemmelsenes rammer. Kirken har fått delegert en lang rekke oppgaver og fremstår med en stadig større grad av selvstendighet. Komiteen mener at tiden nå er moden for at det bør innføres en ordning med valg av biskop. En enstemmig komité anbefaler en slik løsning. Den valgordning som foreslås mener komiteen kan innføres også innenfor dagens kirkeordning.

Komiteen har videre gått nærmere inn på enkelte delområder som komiteen har funnet det vesentlig at Kirkemøtet sier noe om i denne fasen. Dette gjelder bl.a. nominasjonsordningen, sammensetningen av stemmeberettigede grupper, innføring av vektning av stemmer og viktige elementer i forbindelse med selve slutfasen ved valget av biskop.

Overordnede prinsipper og viktige anliggender i en bispevalgordning

Komiteen vil særlig understreke følgende anliggender som må tillegges stor vekt i den videre prosessen:

Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at Den norske kirke må få frihet til å utnevne sine ledere og dermed også sine biskoper, jf. slutterklæring fra januar 1989 OSCEs Wien-møte, art. 16 nr 4 og UN Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief art 6 (g) vedrørende et trossamfunns rett til å velge egne ledere. Komiteen mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg/utnevning av sine biskoper. Retten til å utnevne biskoper må overføres til et organ som har sin basis i kirkelige valg. Komiteen viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper. Kirkemøtet i sak KM 16/2000 uttalte i vedtak pkt. 1:

”Kirkemøtet mener utnevning av biskop prinsipielt hører inn under de oppgaver som tilligger organer som har sin basis i kirkelige valg. Utnevning av biskoper og proster bør derfor overføres til organ som har basis i kirkelige valg.” (jf. også KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Komiteen mener at en bispevalgordning vil kunne ivareta følgende viktige hensyn:

- Den vil ivareta hensynet til bispedømmets ønsker, og samtidig ta helhetskirkelige hensyn.
- Den vil sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
- Den vil gi mulighet for bred nominasjon av kandidater.
- Den vil sikre kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet.
- Den vil styrke innflytelsen for de demokratisk valgte organene ved tilsetting av biskop.
- Den vil skape større åpenhet og klarhet i prosessen med å utvelge biskoper.
- Den vil gi en tydeligere fastlegging av hvordan det kirkelige votum beregnes ved et bispevalg og vil skape trygghet for at det berørte bispedømmet og menighetene blir hørt ved utnevning av biskop.

Den modell som er foreslått for bispevalgordning mener komiteen på en god måte ivaretar disse hensyn.

Komiteen finner at en slik bispevalgordning vil være bedre i samsvar med tilsvarende ordninger i våre lutherske nabokirker. Komiteen mener det er god grunn for å lytte til og å nyttiggjøre seg disse erfaringene.

Hovedelementer i valgordningen

Komiteen har vurdert de hovedelementer som Kirkerådet har anbefalt Kirkemøtet å fatte vedtak om, og mener at det er fokusert på de sentrale delområdene i en valgordning.

Komiteen kan i hovedsak slutte seg til de forslag som er fremmet, men har enkelte merknader som komiteen mener bør vurderes nærmere når regelverket skal utformes. Komiteen har funnet det naturlig at disse mer detaljerte forslagene til ordningen tas inn i merknadene.

1. Komiteen mener at ordningen med bispedømmeråd som nominasjonsorgan bør videreføres. Komiteen anbefaler ikke at nominasjonsorganet utvides for å ivareta sentralkirkelige hensyn da man anser at dette blir ivaretatt gjennom ordningen med å kunne fremme alternative kandidater, jf. punkt 5.
  2. Det må i god tid kunngjøres når nominasjon skal foretas. Alle menigheter /stemmeberettigede ved bispevalg varsles formelt om at en kan sende inn forslag på kandidater, men at bispedømmerådet står fritt i forhold til disse forslagene.
  3. Nominasjonsorganet nominerer 5-7 kandidater. Avstemningen kan skje ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på 3 kandidater og at de 3-5 som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det voteres over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass.
  4. Det skal nomineres kandidater av begge kjønn.
  5. Etter nominasjonen bør det gis en frist for å stille alternative kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Komiteen foreslår at minst 30 stemmeberettigede fra minimum 3 forskjellige prostier kan gå sammen om å stille kandidater (områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti). Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater.
- Nominasjonsorganet kontrollerer at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.
6. Etter komiteens mening er det viktig at kandidatene presenteres slik at de stemmeberettigede får best mulig kjennskap til dem.
  7. I den følgende avstemning bør det bare være tillatt å stemme på de kandidater som er fremkommet gjennom nominasjon i nominasjonsorganet, eller ved supplerende

nominasjon.

8. Det bør vurderes å flytte administrasjonen av valget fra Kultur- og kirkedepartementet til Kirkerådet ved innføring av bispevalgordning.

9. Komiteen anbefaler at følgende grupper gis stemmerett:

Menighetsråd, prester i offentlig kirkelig stilling og vigslede kateketer, diakoner og kantorer og ev. også valgt ungdomsråd i det aktuelle bispedømmet, Kirkemøtets medlemmer pluss prestenes varamedlemmer, de tre teologiske fakulteters og Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet, Samisk kirkeråd ved bispevalg i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo. Menighetsrådene i Døves prosti avgir stemme ved valg av biskop i Oslo.

Komiteen støtter forslaget om at proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og praktikumsrektorer ikke gis stemmerett da det er naturlig at stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være kongens rådgivere i kirkesaker.

10. Komiteen anbefaler følgende fordeling av stemmetyngde mellom de ulike grupper stemmeberettigede:

Stemmer fra det aktuelle bispedømmet teller 2/3 (66,7 %), andre stemmegrupper utenfor bispedømmet teller 1/3 (33,3 %). Stemmer fra menighetsråd/leke stemmeberettigede teller 1/2 (50 %), stemmer fra prester og vigslede kirkelige tilsatte teller 1/2 (50 %).

Dette vil gi følgende innflytelse for de ulike stemmegruppene:

<i>Innflytelse for</i>	<i>Leke medlemmer</i>	<i>Den ordinerte tjeneste</i>
<i>"Lokale" instanser</i>	1/3 Menighetsråd	1/3 Prester, vigslede
<i>"Sentrale" instanser</i>	1/6 Kirkemøtets leke medl	1/6 Biskoper og presterepr i Kirkemøtet

11. Komiteen anbefaler at de enkelte menighetsrådsmedlemmer stemmer hver for seg. Medlemmer av samme menighetsråd teller til sammen som 1/1 stemme. Tilsvarende gjelder for ev. ungdomsråd. Øvrige stemmeberettigede avgir individuell stemme.

12. Komiteen anbefaler at menighetsrådsstemmene vektes i forhold til soknets medlemstall etter en nærmere fastsatt modell.

13. Komiteen foreslår at de stemmeberettigede kun stemmer på 1 kandidat.

14. En kandidat som oppnår samlet stemmeandel (etter vekting) over 50 % vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel (etter vekting) videre til 2. valgomgang.

Når resultatet av valget foreligger, vil det innenfor dagens kirkeordning være kirkelig statsråd som utnevner valgets vinner til biskop. Ved en eventuell ny kirkeordning vil dette bli ivaretatt av kirkelige organer.

KIRKEMØTETS VEDTAK:

A. Kirkemøtet vil understreke at tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer at

Den norske kirke må få frihet til å velge alle sine ledere. Retten til å velge/utnevne biskoper må overføres til organ som har sin basis i kirkelige valg. Kirkemøtet mener dette må få som konsekvens at kirkens egne organer så snart som mulig forestår nominasjon og valg av sine biskoper. Kirkemøtet viser her til Kirkemøtets tidligere vedtak om nominasjon og utnevning av biskoper (KM 16/2000, KM 8/06 pkt. 1.1.3)

Kirkemøtet anser en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke.

Kirkemøtet mener at en slik ordning vil styrke det kirkelige demokrati og bidra til å øke valgdeltakelsen ved kirkelige valg. Videre vil en slik ordning skape større åpenhet i valgprosessen.

Kirkemøtet finner dessuten at en bispevalgordning vil være bedre i samsvar med ordninger for utnevning av biskoper i våre lutherske nabokirker.

B. Kirkemøtet ber Kultur- og kirkedepartementet utforme regler for valg av biskop der følgende hensyn blir ivarettatt:

- En bispevalgordning må utformes slik at den ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelige hensyn.
- Ordningen må sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
- Det må gis mulighet for bred nominasjon av kandidater.
- Ordningen må sikre bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet.

C. Kirkemøtet anser at det forslaget som foreligger fra Kirkerådet på bakgrunn av høringsrunden, med de merknader som komiteen har gitt, er et godt utgangspunkt ved utformingen av et regelverk.

Kirkemøtet forutsetter at departementets arbeid med utarbeidelsen av ny ordning for nominasjon og valg av biskoper, vil skje i et nært samarbeid med kirkens organer.

D. Kirkemøtet forutsetter at ved en eventuell nyordning av forholdet mellom stat og kirke, vil ordning for valg av biskop bli fastsatt i kirkeordningen, jf. KM 8/07.

Enstemmig vedtatt

KM 10/08 Stortingsmelding nr. 17 (2007-2008) Staten og Den norske kirke

---

Kirkemøtekomiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, og vil i tillegg bemerke følgende:

Komiteen er glad for den politiske avtalen som kom i stand mellom alle de politiske partiene på Stortinget 10. april 2008 og ser den som et viktig skritt i retning av en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke. Kirkemøtet vedtok i sak KM 8/07 å be Stortinget opprette Den norske kirke som et eget rettssubjekt og vedta en kortfattet rammelov slik at den vesentlige ordningskompetanse legges til Kirkemøtet. Fordi avtalen gjelder ut stortingsperioden 2009-2013 ser vi at dette kan ta lenger tid enn det Kirkemøtet la til grunn i sak KM 8/07.

Komiteen ser positivt på at begrepet *aktivt støttende tros- og livssynspolitikk* (Stortingsmelding nr. 17 (2007-2008) pkt 2.3.2) nå er tatt inn i offisiell språkbruk og på forståelsen som kommer til uttrykk i Stortingsmeldingen: ”Departementet legger til grunn at statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikk i dag prinsipielt ikke hviler på statskirkeordningen, men på at staten anerkjenner tro og livssyn som et fellesgode i samfunnet.”

Det gjenstår etter komiteens oppfatning noen utfordringer på feltet. Kirkemøtet, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og flere andre instanser har etterlyst utredning av en samlet tros- og livssynspolitikk. Dette vil være viktig for å sikre likebehandling i praksis etter at grunnlovsendringene har funnet sted.

Ett av avtalepunktene i Stortingsforliket er gjennomføring av en demokratireform i Den norske kirke. Komiteen mener at selv om kirken skal ivareta de forutsetninger som fremkommer i avtalen, er det viktig å understreke at de konkrete reglene for valgordningsforsøk må fastsettes av Kirkemøtet. Det er gjennom disse reglene at avtalens forutsetninger skal ivaretas.

Komiteen vil fremheve betydningen av at Stortinget kun vedtar en kortfattet rammelov og oppretter Den norske kirke som et eget rettssubjekt. På denne måten vil Kirkemøtet i fremtiden ikke lenger hente sin myndighet fra Stortinget, men bli bemyndiget til å vedta kirkeordningen og selv velge å gjøre andre lover gjeldende for Den norske kirke, jfr sak KM 8/07 pkt 1.1.2. I en ny kirkeordning vil Kirkemøtet ha en legitim autoritet, ikke primært på basis av et offentlig mandat, men i et kirkelig mandat.

Å avvikle kirkelig statsråd uten å etablere Den norske kirke som rettssubjekt, vil medføre at kirken fortsatt står under statlig styre, men nå under et ikke-konfesjonsbundet Stortings styre. En ville da kunne få den situasjon at Stortinget styrer kirken gjennom kirkelov og kirkebudsjett.

Dette ville være et klart tilbakeskritt i forhold til religionsfriheten og respekten for Den norske kirke som trossamfunn. En slik ordning vil være problematisk i forhold til internasjonalt anerkjent menneskerett.

Når statlig kirkestyre avvikles vil det være et behov for å utrede og avklare hvem som skal ivareta den myndighet og de oppgaver som i dag ligger til kirkelig statsråd. Komiteen ser det som problematisk dersom Stortinget som et ikke-konfesjonsbundet organ, overtar ansvaret for å styre den geistlige tjeneste gjennom tjenesteordningene. Når Grunnloven endres vil statstjenestemenn likevel være underlagt Stortingets alminnelige myndighet som lovgiver og

gjennom forskrifter fra regjeringen. Det vil derfor være behov for overgangsordninger inntil revisjon av kirkeloven kan finne sted.

I medhold av avtalen er det et felles mål for partene at utnevning av biskoper og proster skal overføres fra kirkelig statsråd til kirkelig valgte organ som Kirkemøte eller bispedømmeråd. Komiteen viser til behandling av dette spørsmålet til sak KM 12/08.

Komiteen merker seg at ”Departementet mener det er grunn til å være varsom med å treffe beslutninger om omfattende endringer i kirkens økonomiske ordninger uten at konsekvensene for kirkens styring, organisering og strukturelle oppbygging er nærmere utredet” (Stortingsmelding nr. 17 (2007-2008) pkt 8.4.2). Kirkerådet må tilføres ressurser til å igangsette dette utredningsarbeidet snarest mulig.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet ser den politiske avtalen av 10. april 2008 og Stortingsmelding nr. 17 (2007-2008) *Staten og Den norske kirke* som et viktig skritt i retning av en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke. Kirkemøtet er tilfreds med at samtlige politiske partier på Stortinget har forpliktet seg gjennom avtalen, og at Kirkerådet ble trukket inn i prosessen fram mot avtalen i en konstruktiv dialog med myndighetene og de politiske partier.
2. Kirkemøtet vil peke på avtalens pkt 3 *Grunnlovsendringer* som et avgjørende gjennombrudd. Kirkemøtet vil fremheve den tydelige verdiforankringen i forslag til Grunnloven § 2. Kirkemøtet vil framheve som særlig viktig at grunnlovsbestemmelsene som regulerer forholdet mellom staten og Den norske kirke ses i sammenheng, og at alle de politiske partier har forpliktet seg på disse grunnlovsendringene. Dette legger grunnlaget for at endringen av relasjonene mellom staten og Den norske kirke kan gjennomføres som en samlende løsning. De grunnlovsendringer som foreslås er langt på vei i overensstemmelse med Kirkemøtets standpunkter fra 2006 (sak KM 8/06) og 2007 (sak KM 8/07).
3. Kirkemøtet ser den politiske avtalen som et skritt i retning av større likebehandling av tros- og livssynssamfunn i Norge, og større respekt for tros- og livssynssamfunns egenart. Kirkemøtet ba i sin sak 08/06 regjeringen utrede en samlet tros- og livssynspolitik og mener dette fremdeles er viktig.
4. Kirkemøtet vil i eget vedtak legge til rette for en reform av kirkens valgordninger som ivaretar de forutsetninger som er lagt i avtalens pkt. 1. Kirkemøtet vil samtidig understreke at utformingen av kirkens demokratiske ordninger må være et ansvar for kirkelig valgte organer.
5. Kirkemøtet er tilfreds med at Den norske kirke skal ha en særskilt forankring i Grunnloven. Den kirkelov som etter grunnlovsendringene skal regulere Den norske kirkes organisering og virksomhet, må være en kortfattet rammelov. Den norske kirkes representative organer må ha den vesentlige ordningskompetanse i kirken. Offentlighet og åpenhet i kirkelig forvaltning vil bli videreført.
6. Kirkemøtet er tilfreds med at Kirkemøtets synspunkter (sak KM 8/06) er tillagt vekt i Stortingsmeldingen. Kirkemøtet fastholder likevel at Den norske kirke, som en konsekvens av grunnlovsendringene, må bli eget rettssubjekt. Kirkemøtet fastholder videre at arbeidsgiveransvaret for prester, proster og biskoper må overføres fra staten til kirken, og at den regionale og sentrale kirkelige administrasjonen ikke lenger bør være del av statsforvaltningen.
7. Kirkemøtet vil framheve behovet for at utredningen av finansieringsordning for Den norske kirke, også omfatter framtidig organisering av arbeidsgiveransvaret. Kirkemøtet ber om at det raskt gis hjemmel for forsøk med enhetlig ledelse på bispedømme- og prostiplan.
8. Kirkemøtet understreker betydningen av at Kirkemøtet og Kirkerådet trekkes inn i det lovforberedende arbeid, og at den konstruktive dialog med myndighetene og de politiske

partier om framtidig ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke kan fortsette.

9. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med en kirkeordning i samsvar med linjene som er trukket opp i Kirkemøtets vedtak om *Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke* (sak KM 8/07), sett i lys av Stortingsmelding nr.17 (2007-2008) og den politiske avtalen av 10. april 2008.

Enstemmig vedtatt. 81 stemmeberettigede

KM 10/11 Kirkemøtets høringsuttalelse – kirkeforliket - konsekvenser av grunnlovsendringer

---

Høringsuttalelse

Kirkeforliket - konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013

Kirkemøtet 2011 vedtok 9. april følgende høringsuttalelse til FADs høringsnotat av 1. februar 2011 *Kirkeforliket – konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013.*

Innledende generelle og prinsipielle overveielser

Kirkemøtet viser til høringsnotatet *Kirkeforliket – konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013*. Kirkemøtet vil uttrykke tilfredshet med at viktige sider ved kirkeforliket av 10. april 2008 med dette følges opp.

Grunnleggende premisser

I høringsnotatet drøfter departementet konsekvensene av de foreslåtte grunnlovsendringene for stortingsperioden 2009-2013, som er avtaleperioden for kirkeforliket. Kirkemøtet har som utgangspunkt at kirkeforliket legger rammene for utviklingen av relasjonen mellom staten og Den norske kirke i denne perioden, etter at demokratireformen er gjennomført. Kirkemøtet forholder seg til departementets forslag om endringer i kirkeforliket og underliggende regelverk med dette som premiss. Høringsnotatet følger innenfor rammen av kirkeforliket opp linjen med en skrittvis endring av relasjonen mellom stat og kirke. Kirkemøtet deler i hovedsak denne grunnholdningen. De endringer som nå foreslås skal fungere innenfor rammen av de forutsetninger som er nedfelt i kirkeforliket innenfor tidsperioden 2009-2013.

Kirkemøtets utgangspunkt når kirkens ordninger og kirkens relasjon til staten skal endres, er at framtidige ordninger må bevare kirken som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Dette er i samsvar med de mål og visjoner for Den norske kirke som Kirkemøtet i en årrekke har stått samlet om, slik det bl.a. er formulert i uttalelsen *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (sak KM 11/04). Kirkemøtet viser også til premissene for utvikling av framtidig kirkeordning (sak KM 8/07, vedtakets pkt. 1.2.2) hvor det går tydelig fram

at Den norske kirke skal være en folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium,
at kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur,
at soknet er grunnenheten i kirken,

at kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer, at kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur, teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse, og at kirken skal ta et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke.

Med dette mener Kirkemøtet å ivareta hensynet som understrekes i høringsnotatet til at det er ”nødvendig å etablere tilstrekkelig sikkerhet for at endringer i statskirkeordningen kan bidra til å bevare Den norske kirke som en åpen, inkluderende og demokratisk folkekirke”. I denne sammenheng har det stor betydning at staten fortsatt vil sikre gode rammebetingelser for Den norske kirke ved at staten vil understøtte Den norske kirke og andre trossamfunn på like linje, slik det er formulert i forslaget til ny § 16 i Grunnloven. I tillegg vil Kirkemøtet understreke at staten ut fra Grunnloven § 110a fortsatt vil ha et særlig ansvar for å legge til rette for utvikling av samisk kirkeliv som en del av den samiske folkegruppes kultur og samfunnsliv.

Kirkemøtet slutter seg til departementets forståelse av forslagene om endringer i Grunnloven som etablering av et prinsipielt annerledes forhold mellom staten og Den norske kirke:

Forslagene om endringer i Grunnloven stiller, etter departementets oppfatning, likevel staten i et prinsipielt annerledes forhold til Den norske kirke enn tidligere. Samlet sett kan endringene forstås slik at statens grunnlovsbestemte rolle i kirkestyret fundamentalt sett endres. Den religiøse virksomheten vil ikke lenger etter Grunnloven være en del av statens ansvarsområde. I stedet vil Grunnloven innebære at staten skal understøtte trossamfunnet Den norske kirke ”som saadan”, og at andre tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje (Høringsnotatet s.12).

Kirkemøtet gir også sin tilslutning til neste avsnitt hvor det heter:

Departementet legger til grunn at grunnlovsforslagene representerer et nytt grunnlag for videre selvstendigjøring av Den norske kirke (...) Endringer i tråd med kirkeforliket vil legge mindre bastante rammer for en slik videre utvikling enn det dagens rammeverk representerer, og det kommer blant annet til uttrykk i forslaget til ny § 16 (samme sted).

Dette er viktige avsnitt som viser at kirkeforliket legger et nytt prinsipielt grunnlag for videreutvikling av Den norske kirke som selvstendig trossamfunn.

Kirkemøtet har merket seg at departementets forslag i høringsnotatet i tråd med dette gjentatte ganger uttrykkelig knyttes til den avgrensede tidsperioden 2009-2013, at endringer ikke foreslås ”nå”, at visse forslag kan ha et midlertidig preg, og at det kan være behov for mer omfattende endringer i organiseringen og styringen av Den norske kirke.

De foreslåtte endringene i Grunnloven er prinsipielt og praktisk viktige for kirken. Kirkemøtet ser i likhet med departementet endringene i tråd med kirkeforliket som et nytt grunnlag med mindre bastante rammer for videre selvstendigjøring av Den norske kirke.

Kirkemøtet har merket seg at departementet betrakter kirkeforliket som en forfatningsreform. Kirkemøtet vil framholde at kirkeforliket også innebærer viktige forvaltningsmessige endringer for Den norske kirke, jfr. overføring av tilsettingsmyndighet for proster og biskoper m.v.

Departementet anfører at kirkeforliket *tydeliggjør Den norske kirke som trossamfunn*. Kirkemøtet vil understreke dette som prinsipielt viktig. Dette tydeliggjør at også Den norske kirke må behandles av staten ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet, i likhet med øvrige tros- og livssynssamfunn.

Kirkeforliket og grunnlovsendringene bør således ha religionspolitiske konsekvenser, og danne grunnlag også for en religionspolitisk reform, utformet på basis av Norges menneskerettslige forpliktelser i forhold til både den individuelle og den kollektive forståelse av tros- og livssynsfriheten.

Forslaget til ny § 16 sikter mot å ivareta Den norske kirkes stilling som folkekirke, samtidig som prinsippet om likebehandling av tros- og livssynssamfunn nå forankres på grunnlovsnivå. Dette sammen med den mer framskutte og tydelige henvisning til menneskerettighetene i Grunnloven i forslaget til ny § 2 er viktige markeringer av den norske statens forpliktelse på menneskerettighetene generelt og prinsippet om tros- og livssynsfrihet spesielt.

Kirkemøtet mener at høringsnotatet innenfor rammene av kirkeforliket kunne gått noe lenger i å gjennomføre prinsippet om et nytt grunnlag for forholdet mellom staten og Den norske kirke. For eksempel gjelder dette spørsmålet om myndighet til å regulere prestedtjenesten gjennom tjenesteordninger (se nedenfor).

Aktivt støttende tros- og livssynspolitik

Aktivt støttende tros- og livssynspolitik og likebehandling må være bærebjelkene i en framtidig helhetlig tros- og livssynspolitik i Norge.

Om avvikling av Kongens særskilte kirkestyre og forvaltningen av saker med læremessige implikasjoner

Det vesentligste med kirkeforliket er etter Kirkemøtets oppfatning at Kongens særskilte kirkestyre avvikles gjennom de foreslåtte grunnlovsendringene, særlig endringen av § 16. Etter Kirkemøtets oppfatning må Kongens utøvende myndighet anses som begrenset av prinsippet om tros- og livssynsfrihet. Denne begrensningen må ha som konsekvens at det som pr. i dag er Kongens særskilte myndighet i kirkesaker og ligger til Kongens særskilte kirkestyre ikke kan legges inn under Kongens alminnelige utøvende myndighet etter Grunnloven § 3. Siden kirken innenfor forlikets ramme ikke etableres som eget rettssubjekt, må dette sikres gjennom bestemmelser i kirkeloven som avgrenser regjeringens alminnelige utøvende myndighet i kirkesaker. Særlig gjelder dette liturgisaker og alle saker med læremessige implikasjoner, inklusive arbeidsgivers styring av prestedtjenesten. Departementets uttrykk ”alminnelig myndighet i kirkesaker i kraft av Grunnloven § 3” (Høringsnotatet s.11) bør derfor ikke omfatte annet enn det som i dagens rettstilstand kommer inn under regjeringens alminnelige utøvende myndighet, og som derfor ikke gjelder indre anliggender i trossamfunn.

I forlikperioden skal arbeidsgiveransvaret for prester, proster og biskoper fortsatt ligge i statsforvaltningen og disse tjenestemannsgruppene skal fortsatt være statstjenestemenn. Departementet trekker den slutning av dette at myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for disse tjenestemannsgruppene skal bero i statsforvaltningen. Både fastsettelsen av tjenesteordninger og forvaltningen av arbeidsgiveransvaret har læremessige implikasjoner, noe departementet er oppmerksom på.

Kirkedepartementet vil også etter eventuelle endringer i Grunnloven ha ansvar for kirkesaker, og dette innebærer i prinsippet at departementet fortsatt vil behandle saker som har mer eller mindre tydelige læremessige sider eller implikasjoner. Dette vil antakelig være tydeligst i saker departementet får på sitt bord som arbeidsgiver for prester, for eksempel saker om tilsetting, suspensjon, oppsigelse eller avskjed. Departementet vil også ellers behandle en rekke og ulike kirkesaker (Høringsnotatet s. 17).

Kirkemøtet vil understreke at når nåværende § 16 i Grunnloven endres og kirkelig statsråd, Kongens særskilte kirkestyre, avvikles, har ikke Kongen lenger legitimitet som kirkelig organ og kan ikke lenger formelt inneha et selvstendig skjønn i læresaker eller kirkesakers læremessige sider og implikasjoner. Dette innebærer at heller ikke kirkestatsråden eller departementet vil inneha legitimitet som kirkelig organ, idet de er ledd i Kongens utøvende myndighet.

Når Kongens særskilte kirkestyre opphører, opphører etter Kirkemøtets oppfatning også grunnlaget for et rettslig krav om kirkemedlemskap for statsråden med ansvar for kirkesaker og embetsmenn som behandler saker som kom inn under Kongens særskilte kirkestyre. Det vil også bli enklere for staten å føre en aktivt støttende og likeverdig tros- og livssynspolitikkk hvis det ikke stilles konfesjonelle krav til den statsråden og de embetsmennene som skal forvalte denne politikken. En av begrunnelsene for å avvikle kirkelig statsråd, nemlig hensynet til statsrådenes tros- og livssynsfrihet og Grunnlovens grunnleggende likestilling av norske borgere med hensyn til plikter og rettigheter, vil etter Kirkemøtets oppfatning måtte gjøres gjeldende også når det gjelder nevnte statsråd og embetsmenn. Habilitetsregelen i kirkeloven § 38 tredje ledd bokstav c blir da uten gjenstand, og bør oppheves.

At Kongen etter avviklingen av Kongens særskilte kirkestyre ikke lenger kan inneha et selvstendig læremessig skjønn, vil etter Kirkemøtets mening ha som konsekvens at alle saker med læremessige implikasjoner prinsipielt må ligge hos kirkens organer, og ikke kan ligge til Kongens alminnelige utøvende makt. Etter grunnlovsendringene innebærer dette at Kongen, innbefattet departementet og statsråden i egenskap av leder av departementet, fortsatt må innhente det læremessige skjønn i slike saker fra Kirken. Det vil si fra de organer som av kirken er satt til å forvalte læreansvaret. I forlikperioden vil dette gjelde utøvelsen av arbeidsgiveransvaret for presteskaper og evt. forvaltningen av tjenesteordningene for prest, prost og biskop, samt evt. andre saker med læremessige implikasjoner som måtte bero i departementet eller hos Kongen. Det tilsier også etter Kirkemøtets oppfatning at myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for prest, prost og biskop prinsipielt bør ligge i Kirkemøtet.

Særlig om Stortingets rolle i kirkestyret (2.7)

Departementet redegjør for at både prerogativene i Grunnloven §§ 16, 21 og 22 og bestemmelsen i Grunnloven § 2 om "Statens offentlige Religion" innenfor dagens rettstilstand setter visse grenser for lovgivning i Stortinget vedrørende Den norske kirke. Også prinsippet om tros- og livssynsfrihet begrenser Stortingets myndighet til å regulere indre forhold i kirken (Høringsnotatet s. 18).

Også etter de foreslåtte grunnlovsendringene vil tros- og livssynsfriheten begrense Stortingets myndighet til å lovgi om indre forhold i kirken. Kirkemøtet slutter seg til Kirkemøtets høringsuttalelse – kirkeforliket - konsekvenser av grunnlovsendringer 5

departementets forståelse av at dette sammen med formuleringene i ny § 16 vil innebære en tilstrekkelig skranke for Stortinget i så måte.

Departementet gir også en betraktning om at Stortinget fortsatt ut fra ny § 16 kan og skal gi særskilt lovgivning om Den norske kirke, men også kan gå lenger i å regulere Den norske kirke enn andre tros- og livssynssamfunn. Etter Kirkemøtets syn må også de menneskerettslige prinsippene om tros- og livssynsfrihet og likebehandling av trossamfunn bringes inn i denne betraktningen ved siden av Grunnloven § 16. Det er disse prinsippene som i vesentligst grad vil begrense hvor langt Stortinget kan gå i å regulere Den norske kirkes forhold ved lov, i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

Kirkemøtet har også bemerkninger til departementets definisjon av uttrykket ”dens Ordning” i forslag til ny § 16 i Grunnloven. Ifølge departementet omfatter det ”bestemmelser om kirkens ytre organisering”. Kirkemøtet vil i denne sammenheng holde fram at viktige aspekter ved kirkens ”ytre organisering” har teologisk grunnlag. Kirkemøtet vil vise til vedtaket i sak KM 8/07 som bestemmer området for intern-kirkelig regulering som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn slik:

1. *bestemme over sin lære og liturgi,*
2. *utnevne/velge sine ledere,*
3. *fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,*
4. *ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsettinger og arbeidsgiveransvar.*

Etatsstyring

Departementet anfører at grunnlovsendringene ”ikke nå innebærer vesentlige endringer i premissene for departementets etatsstyring på kirkens område”. På den annen side mener departementet at ”statens grunnlovsbestemte rolle i kirkestyret fundamentalt sett endres” og at den religiøse virksomheten ikke vil være ”en del av statens ansvarsområde”. Dette kan lett oppfattes som en uoverensstemmelse mellom det prinsipielle grunnlag og de praktiske slutninger, og som at en avkonfesjonalisert stat etter dette skal etatsstyre Den norske kirke som før.

Nå er innarbeidet praksis at målformuleringene på kirkefeltet i statsbudsjett og tildelingsbrev hentes fra kirkens egne målformuleringer og strategier. Kirkemøtet legger til grunn at denne praksisen må videreføres så lenge staten på grunn av arbeidsgiveransvaret for presteskaper og finansieringsordningene etatsstyre kirken. Kirkemøtet legger også til grunn at formuleringen i forslag til ny § 16 i Grunnloven om at Den norske kirke skal ”understøttes som saadan”, og prinsippet om tros- og livssynsfrihet ytterligere vil begrunne at etatsstyring av kirken må være basert på kirkens egne målformuleringer.

Til 2.2 Grunnloven § 2

Spørsmålet om den rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag i NL 2-1 og om den framtidige rettslige forankringen.

Departementet foreslår å bevare den rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag i Kong Christian den Femtis Norske Lov (1687) andre bok første kapittel (NL 2-1) med oppregningen av bekjennelsesskriftene. Departementet legger til grunn at NL 2-1 ikke har

grunnlovs rang. Departementet vurderer at oppheving av Grunnloven § 2 andre ledd ikke i seg selv krever endringer i den rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag i NL 2-1.

Ut fra en generell religionspolitisk betraktning bør Den norske kirke som trossamfunn ha myndighet til å fastsette kirkens eget læregrunnlag og forvalte læren. Kirkemøtet kan likevel slutte seg til at NL 2-1 inntil videre videreføres som rettslig forankring av Den norske kirkes læregrunnlag på de premisser departementet legger til grunn. Kirkemøtet deler departementets oppfatning om at den framtidige rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag bør vurderes på et senere tidspunkt.

Til 2.4 Grunnloven §§ 21 og 22

Overføring av tilsettingsmyndigheten for proster og biskoper er en del av kirkeforliket. Se nærmere under punkt 3.

Kirkemøtet har ingen merknad til at departementet legger til grunn at allerede utnevnte proster og biskoper skal beholde statusen som embetsmenn når disse stillingsgruppene omgjøres til statlige tjenestemannsstillinger. Ved en eventuell avvikling av stillingenes status som statlige tjenestemannsstillinger må en komme tilbake til spørsmålet.

Til 2.5 Grunnloven § 16

Gudstjenestefeltet – hjemmel for Kirkemøtets liturgimyndighet

Avviklingen av Kongens særskilte myndighet i kirkesaker må etter Kirkemøtets syn medføre at Kirkemøtet ikke lenger kan ha gudstjenestlig myndighet på delegasjon fra Kongen. Det må etableres et hjemmelsgrunnlag slik at Kirkemøtet har myndighet til å forplikte menighetene.

Kirkemøtet slutter seg derfor til departementets forslag om at myndighet til å fastsette liturgier m.v. som i dag er delegert til Kirkemøtet skal overføres til Kirkemøtet.

I høringsnotatets forslag omtales Kirkemøtet eksplisitt som kirkens øverste representative organ, som i prinsippet henter myndighet også ”nedenfra” gjennom valgene (Høringsnotatet s.13). Dette anses som ett av flere myndighetsgrunnlag for Kirkemøtet i dagens ordning. Kirkemøtet mener det er betydningsfullt når departementet vurderer det slik at Kirkemøtet i den egenskap vil kunne ha myndighet til å fastsette liturgier m.m., en myndighet som i så fall ikke er gitt Kirkemøtet av Kongen eller Stortinget, men av menighetene gjennom en representativ demokratisk struktur. Dette anser Kirkemøtet som positivt og framtidsrettet.

Samtidig kan det reises tvil om Kirkemøtet på dette grunnlag kan fatte beslutninger som binder menighetene, så lenge Kirken sentralt ikke er foreslått å bli eget rettssubjekt. Departementet ytrer en viss tvil om Kirkemøtets myndighet på dette grunnlag trenger lovhjemmel, men anser det hensiktsmessig i dagens kirkeordning med en lovbestemmelse etter at Grunnloven § 16 er endret. Kirkemøtet ser dette som både hensiktsmessig og nødvendig innenfor forlikperiodens rettstilstand hvor Den norske kirke ikke etableres som selvstendig rettssubjekt.

Regler for bruk av kirken

Kirkemøtet slutter seg til departementets forslag om at kirkeloven § 20 endres slik at myndigheten til å gi nærmere bestemmelser om bruk av kirkene legges til Kirkemøtet, og ikke til Kongen.

Biskopenes tilsyn

Biskopenes tilsynsansvar må sikres et tilstrekkelig robust hjemmelsgrunnlag når den delen av det rettslige grunnlaget som ligger i Grunnloven § 16 bortfaller. Høringsnotatet viser til at tilsynsansvaret ved siden av dette hjemmelsgrunnlaget har basis både i Tjenesteordning for biskoper og i liturgien for vigsling av biskop. Kirkemøtet slutter seg til at biskopens tilsynsansvar primært har et kirkelig-teologisk grunnlag og innhold. Kirkemøtet ser det slik at hjemmelsgrunnlaget i vigslingsliturgien og tjenesteordningen inntil videre er tilstrekkelig, men at spørsmålet om hjemmelsgrunnlag for biskopenes tilsyn på sikt må gjennomgå.

Tjenesteordninger for presteskapet

Kirkemøtet viser til departementets forslag om å overføre myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for prest, prost og biskop fra Kongen til departementet. En slik overføring endrer etter Kirkemøtets oppfatning ikke den juridiske realiteten. Det vil fortsatt være regjeringen som har ansvaret i siste instans. Kirkemøtet anser ikke dette som en varig tilfredsstillende løsning.

Tjenesteordningene regulerer ikke bare de ytre arbeidsrettslige rammer, men innholdsbestemmer også prestedtjenesten, prostetjenesten og bispetjenesten. Slik innholdsbestemmelse må etter Kirkemøtets syn ligge til trossamfunnet Den norske kirkes organer å fastsette. Kirkemøtet ser at deler av tjenesteordningenes bestemmelser følger av alminnelig arbeidsrett, men oppfatter tjenesteordningene som tillemping av arbeidsretten på særskilte kirkelige tjenestegrupper.

Kirkemøtet er særlig opptatt av å sikre at tjenesteordningenes innholdsbestemmelser av prestedtjenesten, proste- og bispetjenesten fastsettes av Den norske kirkes organer. Kirkemøtet mener primært at myndigheten til å fastsette tjenesteordninger skal overføres til Kirkemøtet, og mener at dette er mulig innenfor rammen av kirkeforliket.

Hvis den utøvende makt inntil utløpet av kirkeforliket fortsatt skal fastsette tjenesteordningene, forutsetter Kirkemøtet at eventuelle endringer i tjenesteordningene vedrørende tjenestenes kirkelige karakter og innholdsbestemmelsen av dette, kommer som følge av og i samsvar med kirkelige vedtak. Kirkemøtet mener dette i så fall bør nedfelles i kirke-loven § 34.

Andre områder

Kirkelige anordninger på gudstjenestefeltet

Kirkemøtet vil i forbindelse med gudstjenestereformen gjennomgå en del av de kirkelige anordninger på gudstjenestefeltet for å se om de skal videreføres, oppheves eller inkorporeres i nye kirkemøtevedtak på gudstjenestefeltet. Kirkemøtet anser det hensiktsmessig ut fra et kontinuitetssynspunkt, at gjeldende kirkelige anordninger i utgangspunktet fortsatt kan gjelde, forutsatt at de for framtiden kan endres eller oppheves av Kirkemøtet som innehaver av myndigheten på gudstjenestefeltet.

Tjenesteordninger for kateketer, diakoner og kantorer

Kirkemøtet anser kirke-loven § 24 tredje ledd bokstav c som tilstrekkelig hjemmel til å kunne treffe nye vedtak vedrørende tjenesteordninger for kateketer, diakoner og kantorer.

Døvemenighetene

Kirkemøtet mener myndigheten til å gi regler for døvemenigheter og døveprestetjenesten bør overføres til Kirkemøtet.

Til 3.2 Tilsetting av proster

Kirkemøtet har tidligere (sak KM 12/08) gått inn for at tilsetting av proster legges til bispedømmerådet:

II.2 Prosten er forpliktet på å fremme de mål og strategier som er fastsatt for virksomheten i Den norske kirke og i vedkommende bispedømme (jf. Tjenesteordning for proster § 2). Dette tilsier at bispedømmerådet har en sentral rolle i forbindelse med tilsetting av proster. Kirkemøtet ber om at tilsetting av proster allerede nå overføres til bispedømmerådet. Subsidiært må bispedømmerådene få uttalerett før utnevning skjer.

De to siste linjene må i sammenhengen (2008) forstås som ønske om endring allerede før de påtenkte grunnlovsendringene. Kirkemøtets subsidiære standpunkt gjelder bare så lenge proster fortsatt utnevnes i kirkelig statsråd.

Kirkemøtet vil anføre at prestens funksjoner helt og holdent ligger innenfor bispedømmet. Prostene har ingen nasjonalkirkelig funksjon ut over at de i dagens ordning for bispenominasjon har stemmerett i den rådgivende avstemningen. Å legge tilsetting av proster til bispedømmerådet vil også bidra til å begrense tendensen til sentralisering som lett vil oppstå når Kongens og departementets særskilte myndighet i kirkesaker skal overføres til kirkelige organer. Et tilleggsmoment er at tilsetting ved bispedømmerådet er den løsningen som teknisk sett vil være enklest å gjennomføre når det gjelder administrative og økonomiske konsekvenser.

Kirkemøtet går inn for at tilsetting av proster legges til det aktuelle bispedømmerådet, og at dette fastlegges ved endring av kirkeloven § 23 sjettedde.

Kirkemøtet mener videre at myndigheten til å tilsette menighetsprester ikke lenger kan skje på delegasjon fra Kongen, men må tillegges bispedømmerådet direkte. Kirkemøtet foreslår derfor følgende formulering av kirkeloven § 23 sjettedde:

Bispedømmerådet tilsetter proster og menighetsprester, prester i spesialtjeneste og andre tjenestemenn som har bispedømmerådet som arbeidsgiver, samt treffer vedtak om oppsigelse, ileggelse av ordensstraff, avskjed og suspensjon.

Regler om framgangsmåten ved tilsetting av proster og øvrige nødvendige endringer som følge av endringer i tilsettingsmyndighet og disiplinærmyndighet innarbeides i personalreglementet for prester i Den norske kirke etter forhandling.

Til 3.3 Tilsetting av biskoper

Kirkemøtet deler departementets vurderinger om at det har avgjørende betydning at biskoper blir utpekt etter en prosess som gir dem nødvendig legitimitet, autoritet og tyngde både i kirken og samfunnet for øvrig. Dette kan etter Kirkemøtets oppfatning ivaretas enten ved en ordning hvor biskopene utpekes ved valg, eller ved at det innenfor rammene av en mer ordinær tilsettingsprosess er tunge elementer av avstemning eller valg.

Når biskopene går over fra å være embetsmenn til å bli statstjenestemenn vil det i utgangspunktet være tjenestemannslovens regler for tilsetting som gjelder, med et framforhandlet tilsetningsreglement mellom arbeidstakerorganisasjon og den statlige arbeidsgiver, stadfestet av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet som normalordning. Departementet legger til grunn at en slik ordning i likhet med dagens ordning vil kunne inneholde et vesentlig element av avstemning eller valg. En ren valgordning vil måtte etableres ved særlovgivning.

Kirkemøtet viser til sitt vedtak i 2007 hvor Kirkemøtet gikk inn for å utvikle ordningen med rådgivende avstemning til et avgjørende valg av biskoper. Kirkemøtet kan ikke se at det er kommet til nye momenter som endrer premissene for Kirkemøtets vedtak.

For Kirkemøtet er det viktig at ordningen for tilsetting av biskoper er forankret i kirkens demokratiske styringsorganer, og at ordningen

- . ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelig hensyn,
- . sikrer rimelig innflytelse både for den ordinerte tjeneste og rådene,
- . gir mulighet for bred nominasjon av kandidater,
- . sikrer bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet (sak KM 9/07).

Departementet holder fram to mulige tilsettingsorganer for biskoper: Bispedømmerådet og Kirkerådet (evt. et særskilt tilsettingsorgan). Departementet konkluderer ikke entydig, men synes med sitt forslag til mulig lovendring å legge opp til tilsetting ved Kirkerådet.

Kirkemøtet mener Kirkerådet bør være tilsettings- og disiplinærmyndighet for biskoper, ut fra bispetjenestens helhetskirkelige ansvar og forpliktelse til å ivareta kirkens enhet.

Departementet foreslår at Kirkemøtet skal få myndighet til å fastsette nærmere regler om framgangsmåten ved tilsetting av biskop. Kirkemøtet ser dette som en riktig og viktig konsekvens av at statens særskilte kirkestyre avvikles, og som ett av de myndighetsområder som da må overdras til Den norske kirke som trossamfunn å ivareta. Kirkemøtet merker seg at dette etter alt å dømme vil innebære at Kirkemøtet i 2012 må utforme slike nærmere regler. Disse reglene må i så fall vedtas under forutsetning av at de foreslåtte Grunnlovsendingene og den nødvendige hjemmel i kirkeloven blir vedtatt av Stortinget.

Kirkemøtet er tilfreds med at departementet viser til de grunnleggende premisser for utforming av slike regler som ble vedtatt av Kirkemøtet i 2007 (KM 9/07).

Om sentralt, kirkelig organ med tilsettings- og disiplinærmyndighet bør få myndighet til å reise sak for Den norske kirkes lærenemnd

Kirkemøtet mener at Kirkerådet som sentralt kirkelig organ med tilsettings- og disiplinærmyndighet bør få myndighet til å reise sak for Den norske kirkes lærenemnd i visse tilfeller. Kirkemøtet mener denne myndigheten bør erstatte Kongens tilsvarende myndighet.

Etter grunnlovsendingene og avviklingen av statens særskilte kirkestyre, bør myndigheten til å gi forskrifter til utfylling og gjennomføring av regler vedrørende lærenemnda etter Kirkemøtets oppfatning overføres til Kirkemøtet.

Dette spørsmålet kompliseres innenfor rammen av kirkeforliket av at det vil være en forbindelse mellom lærenemndas avklaringer og forvaltningsmessig oppfølging som også kan dreie seg om personalsaker. Så lenge prester, proster og biskoper er statstjenestemenn, vil de personalmessige og forvaltningsmessige konsekvenser av lære- nemndas uttalelser måtte trekkes i siste instans av staten. Dette forutsetter etter Kirkemøtets oppfatning at anbefalingene fra det kirkelige organ som har disiplinærmyndighet i første instans må følges opp av staten som presteskapets arbeidsgiver.

Perspektiver ut over forliksperioden 2009-2013

Etter kirkeforlikets utløp mener Kirkemøtet i tråd med tidligere utredninger og vedtak at Den norske kirke må etableres som eget rettssubjekt, at arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten må overdras til kirken, og at de sentrale og regionale kirkelige forvaltningsorganer ikke lenger bør være statlige forvaltningsorganer (jf. Kirkemøtets høringsuttalelse til Stortingsmelding 17 (2007-2008), sak KM 10/08, vedtakets pkt. 6).

Kirkemøtet er opptatt av å videreutvikle sin demokratiske beslutningsstruktur og vil følge opp demokratireformen i 2012 (jf. Grunnleggende premisser, andre avsnitt, andre strekpunkt).

Den norske kirkes formelle læregrunnlag bør forankres i kirkens egne representative organer når kirkeforliket utløper.

Ut fra forutsetningene i kirkeforliket følger det at en større gjennomgang av kirkelovgivningen først kan tas etter utløpet av stortingsperioden 2009-2013. Kirkemøtet vil understreke behovet for en slik gjennomgang. Enkelte løsninger innenfor rammen av kirkeforliket vil ikke være bærekraftige som varige løsninger bl.a. i lys av det menneskerettslige prinsippet om tros- og livssynsfrihet og de religionspolitiske utfordringene i denne sammenheng.

Etter utløpet av kirkeforliket er det slik Kirkemøtet tidligere har gitt uttrykk for, behov for en klargjøring av grensen mellom Stortingets lovgivningsmyndighet og Den norske kirkes egen normgivningskompetanse som trossamfunn. Kirkemøtet har tidligere uttalt seg om hva en rammelov for Den norske kirke bør inneholde og hva som bør ligge i en framtidig kirkeordning (jf. Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 (sak KM 8/06) pkt. 2.2.2 og 2.2.3). Kirkemøtet går ikke nærmere inn på dette i denne sammenheng, da det angår forhold som går utover det som kan realiseres innenfor rammen av kirkeforliket.

Ordningen med tilhørighet og forrangsbestemmelsen i kirkeloven

Kirkelovens bestemmelse (§ 3, nr. 2) om at "[b]arn anses å høre inn under Den norske kirke fra fødselen såfremt en av foreldrene er medlem", gir Den norske kirke en forrang framfor andre tros- og livssynssamfunn. I lys av prinsippet om tros- og livssynsfrihet og derav følgende krav om likebehandling av trossamfunn mener Kirkemøtet at denne forrangen vanskelig kan opprettholdes slik den nå står.

Kirkemøtet vil vise til at Kirkerådet har behandlet spørsmålet (sak KR 17/10), og vedtok å "arbeide videre med tilhørighet og forrangsbestemmelsen i kirkeloven § 3 for å sikre likebehandling mellom tros- og livssynssamfunn". Kirkemøtet er kjent med at utvalget som er nedsatt av Kulturdepartementet for å utrede en helhetlig tros- og livssynspolitikkk også vil arbeide med dette spørsmålet.

Ordningen med tilhørige er en ordning som skal sikre likebehandling av tros- og livssynssamfunn i finansieringsøyemed, og som er valgt fordi tros- og livssynssamfunn har ulike medlemskriterier. Det er ikke ordningen med tilhørige som er problemet, men at ordningen i dag er regulert og praktisert slik at den ikke medfører likebehandling mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Kirkemøtet mener at flere forhold i denne sammenheng bør vurderes nærmere, blant annet hensynet til barna og hvordan en skal forholde seg ved uenighet mellom foreldrene.

Til 4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet mener departementet anslår de økonomiske konsekvensene av overføring av tilsettingsmyndighet for prost og biskop for lavt. Dersom myndigheten til å tilsette proster legges til Kirkerådet, vil det ha merkbare økonomiske og administrative konsekvenser, bl.a. vil Kirkerådet måtte ha en hyppigere møtefrekvens, med de kostnadene det innebærer. Dersom tilsetting av proster legges til bispedømmerådet og av biskoper til Kirkerådet gir det ikke fullt så store økonomiske og administrative konsekvenser, idet bispedømmerådet både har et utbygd administrativt apparat for tilsetting av prester og en egnet møtefrekvens i tilsettingsorganet. Her vil konsekvensene være knyttet til økning i antall tilsettingssaker.

KM 12/11 Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke i økumenisk kontekst

---

Merknader fra komité A på Kirkemøtet

Komiteen legger i hovedsak saksorienteringen til grunn, men fant det nødvendig å klargjøre intensjonen med saken. Komiteen vektlegger særlig hvordan det å være evangelisk-luthersk kirke i en økumenisk kontekst skal gi føringer for arbeidet med ny kirkeordning.

Stat og kirke

Når Den norske kirke nå går inn i en tid med endrede forhold til staten, er det viktig å reflektere over kirkens fortsatte forhold til staten. En slik refleksjonsprosess er grunnleggende for å skape gode ordninger for kirkens tjenester i kirke og samfunn. Det er ikke alle ordninger som er verdinøytrale. Derfor er det viktig å koble sammen refleksjoner rundt kirkeordninger med det å være evangelisk-luthersk kirke. Kirkens læregrunnlag gir rom for tolkninger i disse spørsmålene. Det er derfor behov for en grundig ekklesiologisk refleksjon som både kan klargjøre og bekrefte kirkens profil. En kirke som arbeider med egen identitet, og samtidig står overfor strukturelle utfordringer, må også si noe om hva det er å være kirke som samles om evangeliet, og om kirkens kall til tjeneste.

Lokalt engasjement

Hva slags kirke vi skal ha handler ikke bare om religionspolitiske og kirkepolitiske ordninger. Det handler også om å være en sann kirke ”på stedet”, med en lokal forankring. Når alle reformprosesser er over, må den lokale menighet kunne kjenne igjen sin egen kirke og sitt eget ”hjertespråk”. Språklig identitet og kulturell tilknytning er avgjørende for en kirke som fortsatt ønsker å være folkekirke. Det er viktig å huske at dette også gjelder minoriteter. Prosessen om kirkeforståelse må involvere bispedømmene så vel som samtale på lokalplan.

Økumenikk

Samtidig som gjenkjennelse er viktig, er det også viktig å ta vare på evnen til fornyelse i et samfunn som er i endring. Refleksjon rundt egen identitet skaper trygghet og tydelighet i forhold til det bredere kirkelige fellesskap. Det er behov for å trekke frem de sider ved det å være evangelisk-luthersk kirke som kan bidra positivt inn i den økumeniske dialogen. Et eksempel er diakoni forstått som kirkens karitative tjeneste. En slik forståelse bør bringes inn i en bredere økumenisk kontekst, særlig gjennom dialogene i Porvoofellesskapet og blant de reformatoriske kirkene i Europa. Det er av stor betydning at Den norske kirke ser seg selv som en del av et større fellesskap av kirker som står sammen om evangeliet og kirkens tjeneste, og tar på alvor forpliktelsen i dette fellesskapet.

Komiteen fant det tjenlig å organisere vedtaksforslagene i forhold til tre hovedarbeidsområder: 1) ekklesiologiske refleksjoner rundt det pågående arbeid med ny KM 12/11 Komitémerknader og Kirkemøtets vedtak 2 kirkeordning, 2) 500-årsmarkeringen av reformasjonen og 3) Kirketenkning i forhold til økumeniske relasjoner og samarbeid.

Ekklesiologiske refleksjoner

Komiteen anser det som en viktig oppgave å ivareta et positivt engasjement for kirkens arv og identitet i hele kirken, ikke minst lokalt og på bispedømmeplan. Komiteen tenker prosessen både i et mer kortsiktig perspektiv og i et mer langsiktig perspektiv.

Komiteen har merket seg det arbeidet som tidligere har vært gjort gjennom Bakkevig I-utvalget, og Gjønnnes-utvalget. Samtidig som komiteen finner at dette arbeidet er nyttig for en ekklesiologisk refleksjon, mener komiteen det er nødvendig å sikre en dypere faglig ekklesiologisk refleksjon knyttet til luthersk arv og økumeniske relasjoner. Dette er viktig for arbeidet med å utvikle ny kirkeordning. Komiteen ønsker at det legges til rette for faglige samtaler som også gir mulighet for å vise bredden i kirkeforståelse i Den norske kirke. Videre er det avgjørende å sikre hele kirkens engasjement i prosessen.

500-årsmarkeringen av reformasjonen

Komiteen anser 500-årsmarkeringen av reformasjonen som en viktig og god anledning til å engasjere hele kirken. Det er viktig å ta økumeniske hensyn i forberedelser til og i gjennomføring av markeringen. Komiteen mener det er nødvendig å benytte folkekirkebegrepet videre i prosessen. Begrepet er betydningsfullt for kirkens historiske selvforståelse, og det er foreslått nedfelt i grunnlovens paragraf 16.

Komiteen mener at kirkemøtet må få mulighet til å behandle et profildokument for Den norske kirke i forkant av 500-årsmarkeringen for reformasjonen. Komiteen foreslår derfor at forslag til et slikt dokument legges frem for Kirkemøtet i 2016. Arbeidet med et profildokument bør gi rom for innspill, kreativitet og nytenkning, slik at dokumentet kan tjene som kilde til inspirasjon og glede for hele kirken. Det bør i den forbindelse utarbeides ressursmaterieell som kan hjelpe menigheter og bispedømmer til å skape et positivt og engasjert eierforhold til kirken.

Økumenikk

Vedtaksforslag 5 forholder seg særlig til økumenikkens betydning for arbeidet med vår selvforståelse. Vedtaksforslag 6 omhandler en konkret handlingsplan for økumenikk. I begge tilfeller mener komiteen det er viktig å fremholde lokaløkumenikken. Norske menigheter opplever i økende grad å befinne seg i en flerkonfesjonell, flerkulturell og flerreligiøs sammenheng. Dette er nye utfordringer for menighetsarbeidet i en kirke som fortsatt ønsker å være folkekirke.

Økumenisk ressursmaterieell kan være til hjelp i møte med disse utfordringene.

Komiteen ønsker å sikre at kirkens miljøengasjement blir ivaretatt i tråd med KM-sak 04/07.

Komiteen finner det naturlig å knytte dette opp mot samarbeidet med kirker både nasjonalt og internasjonalt.

Kirkemøtets vedtak

1. Vår evangelisk-lutherske identitet og en fortsatt bevisstgjøring om arven fra reformasjonen er viktig som en kilde til inspirasjon, fornyelse og videreføring av Den norske kirke som folkekirke. Kirkemøtet ønsker refleksjonsprosessen rundt

KM 12/11 Komitémerknader og Kirkemøtets vedtak 3

det å være en evangelisk-luthersk kirke i dag velkommen. Kirkemøtet ber om at det ressursmateriellet som er utarbeidet til tema, tas med i videre arbeidsprosesser.

2. Kirkemøtet anser en grundig ekklesiologisk samtale som nødvendig i prosessen frem mot en ny kirkeordning. Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bispemøtet om å ta initiativ til dette. Med en grunnleggende forankring i en evangelisk-luthersk arv og bekjennelse, bør arbeidet søke å ivareta både økumeniske hensyn og bærende verdier for Den norske kirke som folkekirke.

3. De sentralkirkelige råd bes forberede en 500-års markering av reformasjonen. Arbeidet med markeringen bør synliggjøres lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Markeringen bør være forankret i folkekirken og være økumenisk.

4. Kirkemøtet ber på denne bakgrunn Kirkerådet i samarbeid med Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd om å videreføre refleksjonsprosessen etter KM 2011. Dette for at KM i 2016 får behandle et forslag til et profildokument om Den norske kirkes egenart i en økumenisk kontekst.

Kirkemøtet ber om at relevant materiell gjøres tilgjengelig for bruk i menigheter og blant kirkelige medarbeidere.

5. Kirkemøtet ber Mellomkirkelig råd om at det teologiske grunnlagsarbeid som finner sted, bl.a. gjennom Det lutherske verdensforbund, blir gjort tilgjengelig for Den norske kirkes arbeid med egen selvforståelse. Kirkemøtet ber om at materiell som er aktuelt for implementering av diakoniplan og andre aktuelle reformer gjøres tilgjengelig for menigheter i Den norske kirke. Kirkemøtet ber om at kirkens miljøengasjement ivaretas i denne prosessen.

6. Kirkemøtet ber videre Mellomkirkelig råd om å utarbeide en handlingsplan for økumenikk som inkluderer grunnlagstenkning rundt den lutherske kirkes tilhørighet til den verdensvide kirke. En slik plan bør synliggjøre misjon og de eksisterende økumeniske relasjonene. Videre bør planen vise hvordan lutherske kirker bidrar inn i den økumeniske dialogen, så vel som påvirkes av det økumeniske fellesskap.